

Dokumentation från

Storfågelträff 2018

Sunne den 19-20 september

Antecknat av Inga Ängsteg, Lovisa Nilsson, Johan Månsson och Kari Langöen.

Innehållsförteckning

Tack Värmland!!!	2
Nästa storfågelträff	2
Program	3
Deltagarförteckning	4
Minnesanteckningar	5
Dag 1 - 19 september	5
Uppföljning Kristianstad 2017 samt diskussion	5
Resultat från tranforskningen	6
Nytt från gåsforskningen	8
Extrauppdrag: Skadeförebyggande, acceptansnivåer och besiktningförsök	8
Nytt från Naturvårdsverket	9
Uppdatering från AEWA.....	9
Nytt från SOF Birdlife.....	10
Dag 2 - 20 september	11
Hur jobbar vi i Värmland? Fyra fågelskrämmor i Fryksdalen	11
Hur arbetar vi i olika län?	11
Ersättning för Rovdjursforum.....	12
Gruppdiskussioner	12

Tack Värmland!!!

Stort tack till Länsstyrelsen i Värmland för ett utmärkt arrangemang i detta vackra landskap!

Nästa storfågelträff

Nästa storfågelträff planeras att äga rum våren 2020 med Jönköpings län - Linda Andersson och Linda Griffiths som värdar.

Program

Dag 1 19 september

10:00-10:15 **Välkomna** (*Länsstyrelsen och VSC*)

10:15 – 10:30 **Uppföljning Kristianstad samt diskussion**
(*Viltskadecenter*)

10:30-11:00 **Tema Trana, pågående studier och nya resultat**
(*Lovisa*)

11:15-11:45 **Tema Gås, pågående studier och nya resultat** – (*Johan Månsson*)

11:45-12:00 **DEL 1 Extrauppdraget, skadeförebyggande – en europeisk
utblick** (*Lovisa Nilsson*)

DEL 2 Extrauppdraget skadebesiktningsförsök och diskussion (*Lovisa
Nilsson*)

13:40 – 14:00 **Nytt från Naturvårdsverket** (*Per Risberg*)

14:20 – 14:40 **AEWA uppdatering** (*Per Risberg och Johan Månsson*)

14:40 – 15:00 **Nytt från Svenska Jägareförbundet** (*Niklas
Liljebäck*)

15:00 – 15:20 **Nytt från SOF birdlife** (*Anders Wirdheim*)

15:20 – 15:45 **Vidare diskussion**

16:00 – EXKURSION

Dag 2 20 september

08:30 – 09:00 **Värmland berättar om sin fågelverksamhet**

09:00-09:30 **Nytt från provinserna** – nerslag runt i landet om spännande projekt eller annat (Örebro, Skåne och Västerbotten)

10:00 – 10:45 **”Läget i länen”** Genomgång av enkäten (*Kari Langöen och Malin Eliasson*)

10:45 – 12:00 **”Nya rovdjursforum”** – Vägen framåt, vad har hänt, vart är vi, hur använder vi data? (*Kari
Langöen med stöd av NV och VSC*)

13:00 – 13:45 **Diskussion och frågestund** (*Viltskadecenter*)

13:45-14:00 Avrunda o hemfärd och överlämning av stafettpinne

Deltagarförteckning

Namn	Deltar från
Louise Eriksson	Högskolan Kristianstad
Anna Wall	Länsstyrelsen Gotland
Maria Persson	Länsstyrelsen Halland
Martin Broberg	Länsstyrelsen Halland
Gudrun Edh	Länsstyrelsen Halland
Per Ekerholm	Länsstyrelsen Kronoberg
Malin Langenfors	Länsstyrelsen Stockholm
Ann-Sofie Björklin	Länsstyrelsen Uppsala
Sara Lindqvist	Länsstyrelsen Uppsala
Jerk Sjöberg	Länsstyrelsen Jämtlands
Håkan Olofsson	Länsstyrelsen Jämtlands
Erik Danielsson	Länsstyrelsen Jämtlands
Robert Briland	Länsstyrelsen Kalmar
Karin Borgenvall	Länsstyrelsen Kronoberg
Anders Hallengren	Länsstyrelsen Skåne
Göran Frisk	Länsstyrelsen Skåne
Peder Clase	Länsstyrelsen Skåne
Per Risberg	Naturvårdsverket
Erik Owusu-Ansah	Länsstyrelsen Västerbotten
Anders Lundström	Länsstyrelsen Västerbotten
Björn Nilsson	Länsstyrelsen Västernorrland
Urban Östman	Länsstyrelsen Västernorrland
Lovisa Häggström	Länsstyrelsen Södermanland
Kjell Larsson	Länsstyrelsen Södermanland
Max Israelsson	Länsstyrelsen Södermanland
Anders Wirdheim	Birdlife Sweden
Ingemar Robertsson	Länsstyrelsen Värmland
Malin Eliasson	Länsstyrelsen Värmland
David Höök	Länsstyrelsen Värmland
Ingemar Larsson	Länsstyrelsen Värmland
Johanna Liden	Länsstyrelsen Värmland
Emma Mickelin	Länsstyrelsen Värmland
Kari Langöen	Länsstyrelsen Värmland
Bert Eriksson	Länsstyrelsen Dalarna
Regina Gentsch	Länsstyrelsen Dalarna
Ellinor Theorin	Länsstyrelsen Dalarna
David Bruun	Länsstyrelsen Västra Götaland
Gunnar Brandt	Länsstyrelsen Västra Götaland
Erik Landström	Länsstyrelsen Västra Götaland
Sten Hoffman	Länsstyrelsen Västra Götaland

Kristian Kroon	Länsstyrelsen Västra Götaland
Johan Månsson	Viltskadecenter
Inga Ängsteg	Viltskadecenter
Lovisa Nilsson	Viltskadecenter
Niklas Liljebäck	Svenska Jägareförbundet
Linda Griffiths	Länsstyrelsen Jönköping
Linda Andersson	Länsstyrelsen Jönköping
Bo Adolfsson	Länsstyrelsen Jönköping
Pär Nilsson	Länsstyrelsen Örebro
Bengt Olofsson	Länsstyrelsen Örebro
Magnus Olofsson	Länsstyrelsen Örebro
Johanna Månsson Wikland	Länsstyrelsen Örebro
Cecilia Murelius	Länsstyrelsen Västmanland
Louise Hämäläinen	Länsstyrelsen Västmanland

Minnesanteckningar

Dag 1 - 19 september

Uppföljning Kristianstad 2017 samt diskussion

Johan Månsson

Ingunn Tombre och Ove Martin Gundersen (Norge) och Jesper Madsen (Danmark) pratade om hur man arbetat med flyttvägsförvaltning, ökat jakttryck och utbildning för att minska skadeskjutning fokus spetsbergsgås. Tre workshopsdelar med fokus på jaktutbildning, inventering (trana) och skadebesiktningsmetodik.

Workshop - traninventering: Diskussion om hur traninventering kan läggas upp och på vilken skala den ska genomföras. Synpunkter kom från länen vad som bör vara med. Förhoppningen var att ta det vidare, men uppdraget har inte kommit från NV och har inte prioriterats.

Workshop – jaktutbildning: vi tog gemensamt fram ett skelett till innehåll och vilka organisationer/myndigheter som skulle kunna vara medansvariga för att ta fram textmaterial.

Workshop – skadebesiktning: Syftet med workshopen var att diskutera lämpligt upplägg på kommande besiktningsförsök som ska genomföras enligt tilläggsuppdrag från Naturvårdsverket (utfört under 2017 se nedan). Samt att diskutera svårigheter och frågor som besiktningsmännen stött på i sin verksamhet.

Skadebesiktningar: en hel del arbete har skett sedan mötet i Kristianstad. Tilläggsuppdrag till VSC från Naturvårdsverket att kartlägga hur andra Europeiska länder arbetar skade- och konfliktförebyggande. Även en pilotstudie om hur likriktade skadebesiktningarna är mellan länen/besiktningsmännen.

Resultat från tranforskningen

Lovisa Nilsson (*presentation bifogad efter anteckningarna*)

Lovisas avhandling beskriver hur tranor rör sig i odlingslandskapet.

Sammanfattning: tranorna väljer gärna områden i närheten av Natura 2000. Finns en problematik kring skyddade områden. Flera faktorer som påverkar om tranor besöker åkern. Korn och vete är betydligt mera populärt än råg och havre. Mindre på vall och plöjda åkrar. Stubbåkrar funkar som avledningsåkrar, särskilt bra om det finns mycket spillsäd. Ju tidigare efter skörd desto större sannolikhet att tranor är där. Det är positivt ur ett skadeförebyggande perspektiv om det finns möjlighet att planera att det finns stubbåkrar kontinuerligt i ett områden med mycket problem.

Förebyggande åtgärder bör vidtas i närheten av tranornas övernattningsplatser, det är där de utgår ifrån. Placeringen av avledningsåkrar bör vara i närheten av övernattningsplatserna.

Tranor rör sig ofta över större områden än vad man tidigare har trott, 4 km² är en vanlig storlek på dagligt område, 16 km² för ett en rastperiod. Stora områden för tranor resulterar i stora potentiella områden med skador. Man bör fånga upp hela aktivitetsområdet, enskilda insatser har kanske inte någon effekt.

En framgångsfaktor kan vara att involvera lokal kunskap. Men det är även viktigt att ha kunskapsutbyte mellan nationer.

Två studier är publicerade "open access" dvs. fria att ladda ner på nätet (sök på titel). Artiklarna finns på följande länkar;

Large grazing birds and agriculture- predicting field use of common cranes and implications for crop damage prevention

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0167880915301961>

Drifting space use of common cranes- Is there a mismatch between daytime behaviour and management?

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1470160X17307197>

Hur använder märkta tranor avledningsåkrar?

Uppdrag från NV; avledningsåkrar och hur tranor använder dessa.

VSC har tagit fram preliminära resultat från två stycken märkta tranor (men ca. 12-14 st som numera är märkta för att ingå i studien). Studieområde; avledningsåker vid Kvismaren i närheten av övernattningsplats. Utfodring sker med korn på åkern under sommaren. I Kvismaren sprids korn varannan dag på den avsatta avledningsåkern, utfodringsgivan varierar mellan 500 och 700 kg. Start sker i början i april, och utfodringen upphörde i början av augusti. Spridning av korn sker på 5 hektar.

Avledningsåkrar är kortsiktiga lösningar om populationen fortsätter att öka. En del upplever att det är kontroversiellt att förse tranorna med mat - man är rädd för att locka dit fåglarna så att skadorna ökar. När vi ändå vet att stora mängder tranor kommer, så kanske det är bättre att styra dem. Utfodrade fåglar kanske även lyckas bättre med reproduktionen? Nationellt är det nog strategiskt att utfodra, men på en lokal nivå kan det vara knepigare. Länsstyrelsen finansierar avledningsåkrar och utfodring genom viltskademedel.

Under sommaren har åkern avlastat övriga åkrar i området. Tranorna hittar avledningsåkrarna fort och de rör sig sedan över närområdet. Avledningsåkrarna har potential att hålla fåglarna på plats, men de rör sig även över andra områden.

Det är också av vikt att studera vilka grödor tranorna väljer att spendera tiden på, hur planerar de sin tid utifrån utfodringen?

Alla tranor som har märkts har besökt tranåkern vid Kvismaren. Unga tranor som är födda i trakterna kring Lindesberg brukar dyka upp vid Kvismaren. Som ungotranor (när de återkommer efter första vintern) kan de röra sig över stora områden som till Arboga och även till Värmlands län. Det är även stort utbyte mellan de olika områdena inom Örebro län, framförallt gäller även detta unga tranor som inte häckar och under sommaren. Ändras rörelsemönstret hos de äldre fåglarna? Det har vi ännu inte fått data på men nu har sändarna solceller vilket innebär längre livslängd, så förhoppningsvis kommer data framöver. Hittar tranorna även nya områden att kolonisera?

Uppskattningar av antalet häckande par var 30 000 (2012; nya beräkningar visar 40 000 par enligt Anders Wirdheim, se nedan). En stor andel av tranorna häckar inte. Ingen inventering av den totala populationen men en kvalificerad **gissning** (Månsson & Wirdheim under diskussionen) >100 000 individer. Om ökningstakten fortsätter, så innebär det att tranopopulationen fördubblas på 10 år. Europeiska skattningar visar på runt 30 000 tranor som flyger över Pyrenéerna. Kanske den europeiska populationen är på ca 500-600 000 tranor?

Hur betar sig tranorna efter skrämselflykt?

Omfattningen av skrämselflykt är även svår att uppskatta. När de skrämms, hur långt flyger de då? Efter 3 timmar, upp till 1-1,5 km men det varierar mycket. Efter att ha blivit skrämmda rör de sig längre på eftermiddagarna än på förmiddagen. På morgonen är de mera hungriga så då tycker de kanske inte det är värt att flytta sig lika långt. På eftermiddagen kan de lika gärna flytta sig närmare övernattningsplatsen.

Effekten av olika skrämselflyktåtgärder finns det inte så mycket data på ännu? Men det kommer att testas på gås.

De ringmärkta tranornas flyttvägar

Det finns en hel del ring/färgmärkta märkta tranor i Sverige. VSC har tillsammans med andra forskare analyserat ca 15 000 obsar från 1500 st tranor, från Norge, Sverige och Finland.

Norska tranor rör sig i främst i västra Sverige och sedan söderut (väster om Vättern). De tranor som märkts runt Grimsö har en östligare rutt (öster om Vättern). De tranor som kommer från Västerbotten har en ännu mer östlig flyttrutt och observeras bland annat på Ölan. Vissa tranor från Västerbotten korsar Kvarken och ansluter till de finska tranorna som flyttar öster om Ötersjön. De tranor som kommer ifrån Finland verkar generellt ta en mer östlig rutt. Vart övervintrar tranorna? De finska tranorna drar lite mer österut (Ungern, Israel, tom Etiopien!) men många verkar även ansluta sig till de övriga från Norge och Sverige och följa den sydvästra ruten mot Frankrike och Spanien. Det är färre observatörer från den östliga ruten. Inga observationer av norska och svenska tranor i Norra Afrika. Rugen verkar vara en anslutningspunkt. Ofta verkar de hinna skörda söderut innan tranorna anländer vilket ger mindre skadeproblem. Flytten norrut igen verkar följa till stor del samma mönster.

Nytt från gåsforskningen

Johan Månsson (presentation bifogad efter anteckningarna)

Projektet finansierad med anslag från Formas (start 2016) och Viltvårdsfonden (start 2017).

Gäss är generellt hyfsat välstuderade men det finns dock fortfarande ett kunskapsbehov. Nu råder andra klimatförutsättningar, andra grödor, och nya odlingsstrategier inom jordbruket. Även beteenden hos fåglarna har förändrats. Ökande populationer och även ”nya” populationer ändrar förutsättningarna.

Skademönster

Viltskadestatistiken har analyserats. Vi har studerat besiktningsdata från 2000-2015. Ca 2000 skador, ca 3,4 milj Euro. Det var en topp runt 2007-08 sedan har skadorna minskat något men nu är kurvan på väg upp igen. Skador av tranor och vitkindade gäss har ökat de senaste åren.

Det är flest rapporter i södra delarna av landet, i mellersta är det mindre och lägst antal skador i norra Sverige. Populationsindex ger ganska grova siffror och de är hämtade från rastande fåglar på hösten för tranorna och från inventeringarna från Lunds Universitet gällande gåsarterna. Det ger ett index på fågelpopulationernas utveckling över tid.

Det finns ett positivt samband mellan antalet fåglar och antalet skador. Det är dock en stor variation mellan år. Skaderapporterna ökar inte i samma takt som fåglarna. Det är svårt att avgöra vad detta beror på. Kan det bero på det skadeförebyggande arbetet?

När vi studerat data så noterar vi sex olika regioner i landet. Mer variabelt södra Sverige (antal arter, grödor mm). Det beror troligen även på lantbrukarnas vilja att rapportera tex pga att grågåsskador inte ersatts i vissa län.. När skador uppkommer, vilka grödor som skadas och vilka fåglar är de tre faktorer som ligger till grund för ”regionerna”. Skyddsjaksreglerna tillämpas inte heller riktigt likadana i hela landet. Framöver kommer vi att studera vilka faktorer i landskapet som styr var vi får stora ansamlingar av gäss, svan och tranor. Det ska sedan även kopplas till viltskadestatistiken. Vi kommer att använda fågelrapporter från Artportalen.

Rörelser och fältval

Det har märkts gäss på fem olika ställen i landet.

Gässen har ett tydligt mönster mot sydväst, inte så många som verkar flytta så långt söderut som Spanien vilket de gjorde tidigare. Viktig info för flyttvägsförvaltning; vilka länder delar vi våra populationer med?

Skrämsel

Gäss som är försedda med sändare studeras. Målet är att få ett mått på hur effektiva olika skrämselfåtgärder är. Test sker även med drönare. Planen är att titta på flera olika skrämselfåtgärder. Det innebär att välja ut fält och följa gässen. Sedan slumpa ut fält och testa olika skrämselfåtgärder.

Extrauppdrag: Skadeförebyggande, acceptansnivåer och besiktningsförsök

Lovisa Nilsson (presentation bifogad efter anteckningarna)

Tilläggsuppdraget utmynnar i en NV –rapport som skall publiceras under 2018.

Det är stora variationer mellan hur olika länder i Europa ersätter lantbrukare för skador orsakade av vissa gåsararter, de flesta, men inte alla, länder ersätter något. Generellt ersätts de arter som förekommer i Bilaga 1, så som vitkindade gäss och tranor.

Besiktning av skador: Hur ska man tänka kring normal affärsrisk?

Fortbildning av besiktningsmän; hur bra är besiktningarna på att skatta den verkliga förlusten? Är vi bra på att vara likriktade mellan länen? Är det konfliktdämpande?

Besiktningsförsök; för att belysa likheter/olikheter mellan besiktningar.

Det är stora skillnader mellan bedömningarna av som är förlorad och förväntad skörd. Ju större fälten är och ju fler faktorer som är att beakta, ju mer varierar det i bedömningen.

Svårigheterna med att besiktiga vallar diskuterades, även prissättningen kan upplevas som svår eftersom det är en stor variation i skörd och kvalitet, priserna varierar dessutom mycket mellan åren, det visar inte minst innevarande år. Hushållningssällskapet och maskinringarna brukar ha bra koll på priser och kan lämna rekommendationer.

Att tillsätta en arbetsgrupp som kan agera som stöd för framtida besiktningar kan vara en väg att gå. (liknande som finns för t ex inventering av stora rovdjur)

Behövs det en årlig träff för besiktningsmän?

Hur ska man bedöma tidpunkten för besiktningen? Kan variera mellan när man gör besiktningen tills när man tröskar. Fodervärdet förändras av betet från fåglarna.

Nytt från Naturvårdsverket

Per Risberg (presentation bifogad efter anteckningarna)

Osäkert parlamentariskt läge. Troligen händer inte så mycket rent budgetmässigt för viltskadeanslaget men inte helt klart med andra anslag.

Vad jobbas med på NV?

Rapportering, nu är det en excellfil som länen ska rapportera i. En del av rapporteringen är för EU, en del är till för statistikrapportering och forskning.

Flera föreskrifter som ska ses över. Vägledning kommer någon gång under hösten.

Uppdatering från AEWA

Per Risberg & Johan Månsson (presentation bifogad efter anteckningarna)

AEWA - samverkansorgan för förvaltning av flyttande vattenfåglar.

Den europeiska gåsplattformen - EGMP

Det finns nu två klara förvaltningsplaner, för spetsbergsgås och skogssädgås.

Planer på gång även för grågås och vitkindad gås.

Grågås och vitkindad gås; planerna kommer att beslutas i december. Arterna visar fortsatt växande populationer

Nytt från Jägareförbundet

Niklas Liljebäck (presentation bifogad efter anteckningarna)

Ökande intresse för storfågelproblematik inom jägareförbundet. Jägareförbundet har inget tydligt uppdrag att jobba med frågan. Det finns en viss oro för att storfågeln (gäss, trana och sångsvan) stämplas som skadedjur och kopplingen till jaktetik.

Ökad internationalisering. Jägarna är organiserade i FACE och NJS (Nordiske jegersamvirke).

Avskjutningsstatistiken: SvJf försöker förbättra kvalitén på avskjutningsstatistiken. Förr uppmanades inte jägarna att rapportera resultat av skyddsjakt men nu uppmanas jägare att rapportera in skyddsjagade individer i Viltdata. Det pågår ett arbete med att förbättra skattningarna som baseras på avskjutningsstatistiken. Applösning utreds. Måste ha ett system som passar för Sverige.

Nilgås – klassas som invasiv i Sverige. Verkar öka i landet.

Niklas har det nationella ansvaret för fågelfrågor på SvJf. Jobbar nu även en del med uppdrag om ekosystemtjänster, dvs. lite förenklat vilken nytta kan man dra av vilt.

Fångst av grågäss 2017-2018. Beräkning av jaktdödlighet, överlevnad mm kräver stora antal märkta fåglar. Projekt i Lillfjärden i Hudiksvall. Fångst av grågäss. Fångar både för att märka men även för att skrämja. Detta för att gynna fjällgässen som också använder samma område. Grågässen anländer tidigare så märkningen kan ske innan fjällgässen anländer.

Insamling av sädgåshuvuden i Skåne sker i syfte att få en koll på de olika underarterna. 55 % säkra skog och 10 % säkra tundra, sedan svårt med resten. Svårt att göra bedömningar endast på huvuden. Mer än hälften av dessa 233 gässen sköts på skyddsjakt. DNA-prover har nu skickats till Finland för analys.

Fjällgås, ett nytt åtgärdsprogram kommer. Långsamt ökande population.

Nytt från SOF Birdlife

Anders Wirdheim

Birdlife - Sverige, är en av 120 länder som är med i det internationella nätverket.

Sångsvan; var troligen nere på runt 20 par i början av 1900-talet. Nu är de rikstäckande i stora antal. Troligen runt 8000 par i Sverige. Slår fortfarande rekord på rastlokaler, Tysslingen i Närke och Umedeltat i Västerbotten är två rekordställen.

Grågås; var nästan utrotad för runt 70 år sedan. Troligen 10 ggr så många nu som för 10 år sedan. Troligen runt 60 000 par. Under sommaren får vi även ett stort inflöde söderifrån, troligen för ruggning. Migrationsmönstren har också förändrats.

Skogssädgåsen (taigasädgåsen) har det bekymmersamt. Två populationer, en centralt och en i norr. Standardrutterna antyder kraftig nedgång. Kan det vara konkurrens? Troligen inte, mera troligt är rovdjur som räv och kanske även grävling. Häckar i skogen på fast mark. Finns kanske runt 400 par. Taigasädgås, det finns kanske 40 000 individer. Även Tundrasädgässen ökar i antal. Frågan är lite om det är att vi är bättre på att skilja dem från skogssädgåsen nu eller om de verkligen har ökat.

Spetsbergsgäss ökar. Okt 2017 runt 3000, nu i april hade vi 2000 i Tysslingen och runt 700 i Kvismaren. Jakten i Norge har troligen inverkat på migrationsrutten.

Blåsgås, har ingen tydlig trend i Sverige. Ingen häckande population, men det är som att de också har förflyttat sin rutt, till en nordligare bana.

Kanadagås; neråtgående trend. Oklart varför. Vissa ställen verkar grågås konkurrerar kanadagås. Runt 15 000 par.

Vitkindad gås; de flesta individer som passerar Sverige hör ”hemma” i Ryssland. Maj 2017 passerade 650 000 gäss över Blekinge under två dagar. Endast bofink och bergfink som uppträder i större dagsnumerärer än vitkindad gås. När det gäller det häckande beståndet är det troligen lika stort som för 10 år sedan. Men stora skillnader lokalt. Har gått tillbaka på Gotland och Öland där de först dök upp. Men de sprider sig samtidigt över landet. De går tillbaka på Gotland och Öland vilket kan bero på havsörn. Troligen predation och störning. Troligen runt 5000 par nu.

Trana: Fördubbling sedan år 2000. Troligen runt 40 000 par nu. En annan förändring är tranor som övervintrar på Öland och i Skåne. Det ser vi redan i Danmark och Tyskland. Troligen majsfält som är en stor anledning. Ungtranor börjar bli ett problem på fågellokaler. Plockar ungar av vadare och strandfåglar. En väldigt konstig konflikt med stora ”tranjippon” samtidigt som de förstör för andra fåglar.

Vi har skapat mycket av problemen, nu finns det obegränsat med mat för gässen och tranorna via jordbruket. Måste ses i ett större perspektiv.

Dag 2 - 20 september

Hur jobbar vi i Värmland? Fyra fågelskrämmor i Fryksdalen

(presentation bifogad efter anteckningarna)

Kriterier för succé; Bevakning, samverkan, tillgänglighet till ”arsenaler” Besiktningsmännen sätter upp skrämmeutrustning och tar ner utrustning. Lapptyg sätts upp runt åkrar, om inte avledningsåkern är mogen kan man fräsa upp och lägga ut spannmål korn, korn läggs även på den nysådda avledningsåkern, önskemål; ökat ansvar från brukarnas sida,.

Fågelkartläggning 2017, Karlstadrundan, Väserundan och Sunnerundan.

Brukarna bör ha lite koll på sina missväxter, det är där fågelskadorna ofta börjar.

Hur arbetar vi i olika län?

Skåne; Anders Hallengren.Utfodring av tranor vid Pulken, Kristianstad vattenrike. Lagerhusföreningen sponsrar med halva kostnaden och lst betalar hälften med viltskademedel. Under 2018 togs ett beslut om att inte mata pga sen vår. Inga sådda fält och således ingen skaderisk. Tranorna fann mat på fält där grödor lämnats tidigare säsong.EFärre tranor (4000 st) än vanligt som var utspridda på olika ställen, 2017 var det 10 000 tranor som rastade. Förutsättningarna för att mata är att det är sått, att det är tranor och att det är skador. Turistnäringen har tryckt på hårt för att man ska mata för att locka turister. Stor fråga i Skåne län.

Örebro län; Johanna Månsson Wikland. Tysslingen stor turistattraktion med rastande sångsvanar under våren. Privat stiftelse har finansierat utfodring under många år. Pengarna räcker inte till. Diskussion med stiftelsen om att det även är en avledande åtgärd och huruvida viltskademedel skulle kunna gå att använda. Lst har fört samtal med lantbrukarna runt Tysslingen, utfodring lockar mkt svanar till området men om utfodringen plötsligt upphör finns risk för att omfattande skador kan uppstå för brukarna. Lst gick in med viltskademedel vid Tysslingen för att förebygga skador.

Västerbottens län; Erik Ouwuso-Ansah. Under 2017 betalades rekordstora summor ut i ersättning för transkadorna i Västerbotten, över 2milj kronor. Tidigare har fågelproblematiken inte varit prioriterat i länet. Det finns behov av mer aktivt arbete för att förebygga skada, övervakning, utbildning och kontakten med lantbrukare kan bli bättre. Tror på ökat samarbete med LRF, Jägarförbundet, VOF och SLU. Länsstyrelsen har fattat beslut om skydds jakt på tranor efter ansökningar sedan 2011.

Tranor har inventerats i Lövånger under åren 2010-2018 under månaderna april-juni samt juli-oktober. Under 2017 noterades topprekord på 2250 st tranor under den första inventeringsperioden. Under samma perioder har tranor även inventerats i Umeådelat. Nivån har under vår och försommar legat på ca 3000 tranor förutom en topp 2012 då antalet var uppe i 8000 tranor. Under juli till oktober har antalet i snitt legat på drygt 5000 tranor. Antalet tranor har dock varierat en del mellan åren. Naturvårdsverket har finansierat inventeringarna som skett i samarbete mellan Sveriges ornitologiska förening och ytterligare flera ideella organisationer.

Enkät till länen; Kari Langöen, berättar om enkäten som skickats ut före träffen. Frågorna handlade om hur länen arbetar kring frågor som rör förvaltningen kring storfåglarna

Generell diskussion

Johan M på VSC gör reklam för Riktlinjerna för storfåglarna med en uppmaning om att läsa dem då och då.

Drönare för besiktning av skadad gröda. Drönare ger en bra översiktsbild av hela skiftet för att lokalisera skadan och ev kunna mäta in skadan. Lst lämnar in en ansökan om att få tillstånd att använda drönare.

Olika typer av skrämsel diskuterades och vilken erfarenhet som finns ute på länen och om den kunskapen sammanställs på något sätt: Värmland tipsade om vikten av att ”lämna något kvar” efter skrämsel eller skydds jakt; tex en cykel eller en bil.

Svårigheterna med att besiktiga vallar diskuterades, även prissättningen kan upplevas som svår eftersom det är en stor variation i skörd och kvalité, priserna varierar dessutom stort mellan åren, det visar inte minst innevarande år. Hushållningssällskapet och maskinringarna brukar ha bra koll på priser och kan lämna rekommendationer.

Att tillsätta en arbetsgrupp som kan agera som stöd för framtida besiktningar kan vara en väg att gå. (likt som finns för t ex inventering av stora rovdjur

Ersättning för Rovdjursforum

Kari Langöen (presentation bifogad efter anteckningarna)

Johan M VSC- vi har idag ”världsunik data” (viltskadestatistiken) och det bör vi fortsätta att samla in och sammanställa även framöver.

Alla är överens om att ett bättre system med en användarvänlig databas är mycket viktigt och behöver utvecklas så snabbt som möjligt för att inte förlora data.

Gruppdiskussioner

Gåsbetesåkrar; hur kan vi beräkna det ökade antalet fåglar i förhållande till de skadeförebyggande åtgärderna, effekten. Viktigt att alltid räkna fåglar kontinuerligt på gåsbetesåkrarna.

Fortbildning för besiktningsmän; Lovisas anteckningar bjuda in t ex en potatisspecialist, utbildning i hur räknar man fåglar effektivt, hur använder vi drönare effektivt, olika kartsystem, att göra oberoende besiktningar i utbildningssyfte,

Jakt på gäss; Skydds jakt på enskilda initiativ, skydds jakt kan bedrivas före skrämelsen för bättre effekt på fält som skadats undre flera år.

Preliminära resultat från tranforskningen

Lovisa Nilsson

Slutsatser från min avhandling

- Risken för grödoskador är större runt skyddade områden t.ex. Natura 2000
- Sannolikheten för att ha tranor på en åker påverkas av gröda, grödostadie, avstånd till övernattningsplats, födotillgång, tid sedan skörd och mänsklig störning
- Stubbåkrar fungerar bra som avledningsåkrar under hösten
- Förebyggande åtgärder och ersättningar bör tillämpas extra intensivt i bufferzoner kring övernattningsplatser
- Det är en tydlig mismatch i skala för tranors aktivitetsområden och de skadeförebyggande åtgärder som genomförs idag, skydds jakt behövs medges på större områden
- Det finns ett stort behov att involvera lokal kunskap och intressen, samt att jobba över nationsgränserna, för att försäkra socio-ekonomisk hållbarhet i Natura 2000-områden och för att mildra konflikter generellt

Contents lists available at ScienceDirect

Agriculture, Ecosystems and Environment

journal homepage: www.elsevier.com/locate/agee

Large grazing birds and agriculture—predicting field use of common cranes and implications for crop damage prevention

Lovisa Nilsson^{a,*}, Nils Bunnefeld^b, Jens Persson^a, Johan Månsson^a

^a Grönså Wildlife Research Station, Wildlife Damage Center, Department of Ecology, Swedish University of Agricultural Sciences, SE-730 91 Riddarhyttan, Sweden
^b Biological and Environmental Sciences, University of Stirling, Stirling FK9 4LA, Scotland, UK

Contents lists available at ScienceDirect

Ecological Indicators

journal homepage: www.elsevier.com/locate/ecolind

Original Articles

Drifting space use of common cranes—Is there a mismatch between daytime behaviour and management?

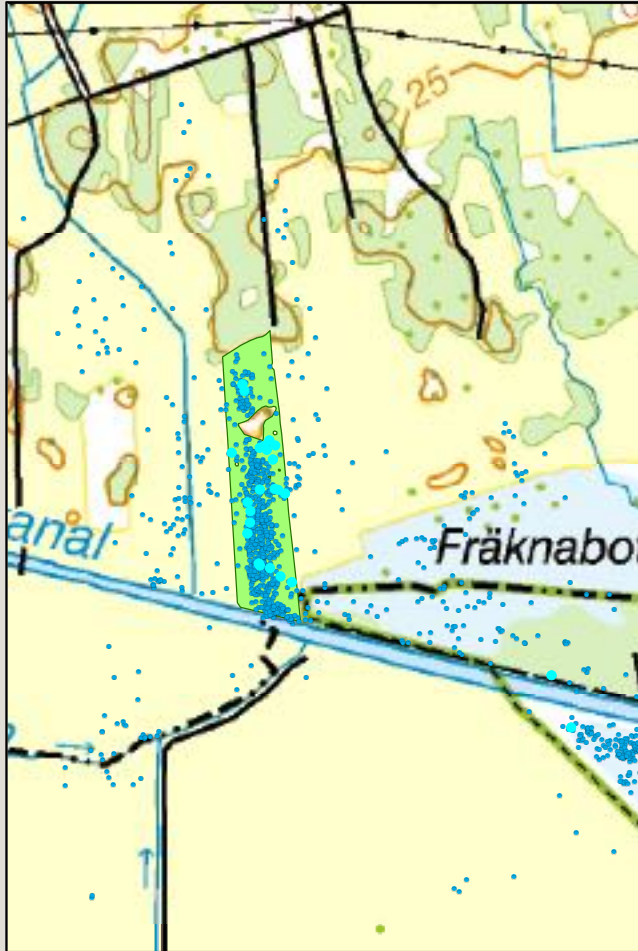
Lovisa Nilsson^{a,*}, Malin Aronsson^b, Jens Persson^b, Johan Månsson^b

^a Grönså Wildlife Research Station, Wildlife Damage Center, Department of Ecology, Swedish University of Agricultural Sciences, SE-730 91 Riddarhyttan, Sweden
^b Grönså Wildlife Research Station, Department of Ecology, Swedish University of Agricultural Sciences, SE-730 91 Riddarhyttan, Sweden

Hur har de märkta tranorna använt avledningsåkern?

ID: 16077 Trauet
märkt vid Finnåker, Lindesberg 2016

Anlände den 18 maj till Kvismaren och var på avledningsåkern 21 maj första gången

Av 136 dagar i Kvismaren spenderades 24 på åkern, där den under de dagarna tillbringade 39% av sin vakna tid.

714 av 8762 positioner i Kvismaren var på fältet

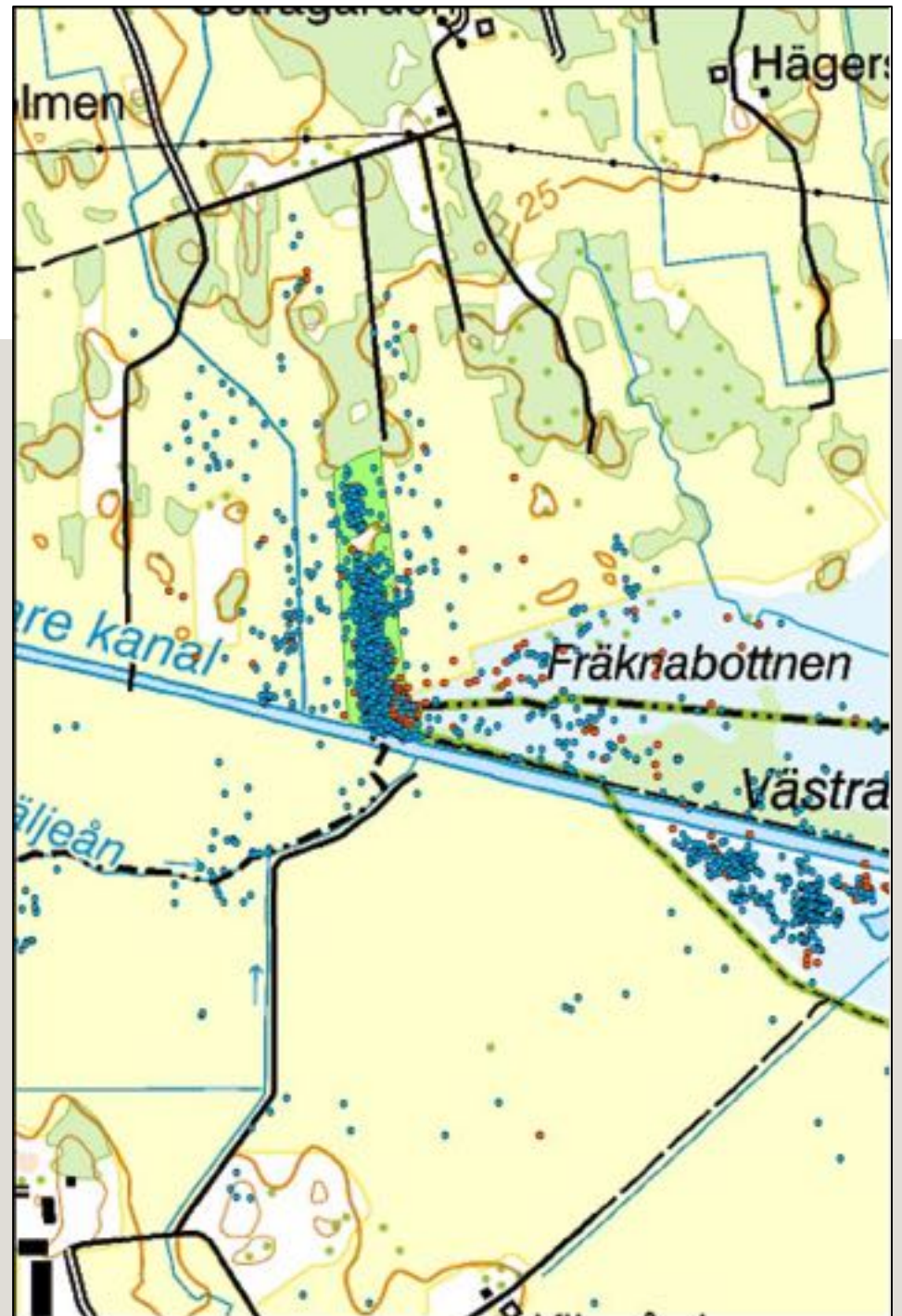
ID: 16078 Simon
Märkt vid Sällinge, Lindesberg 2016

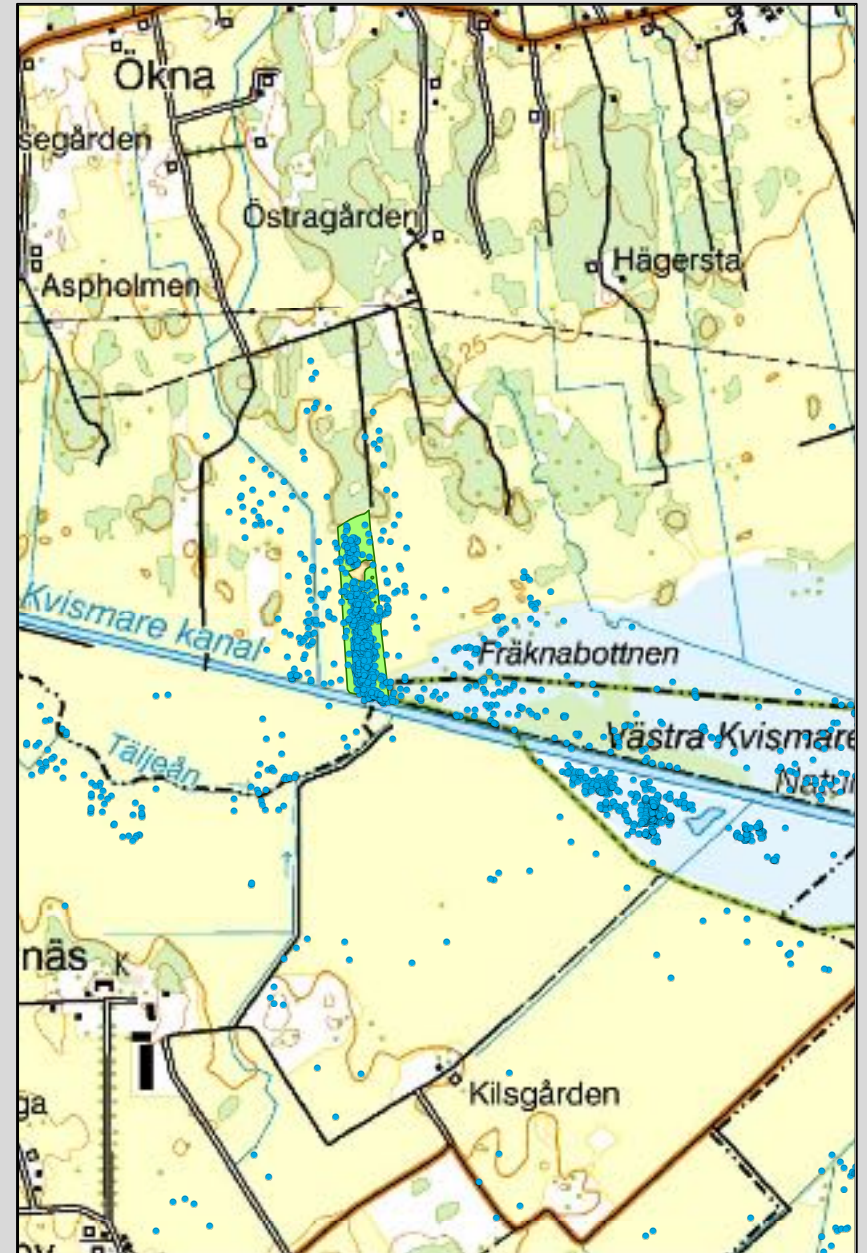
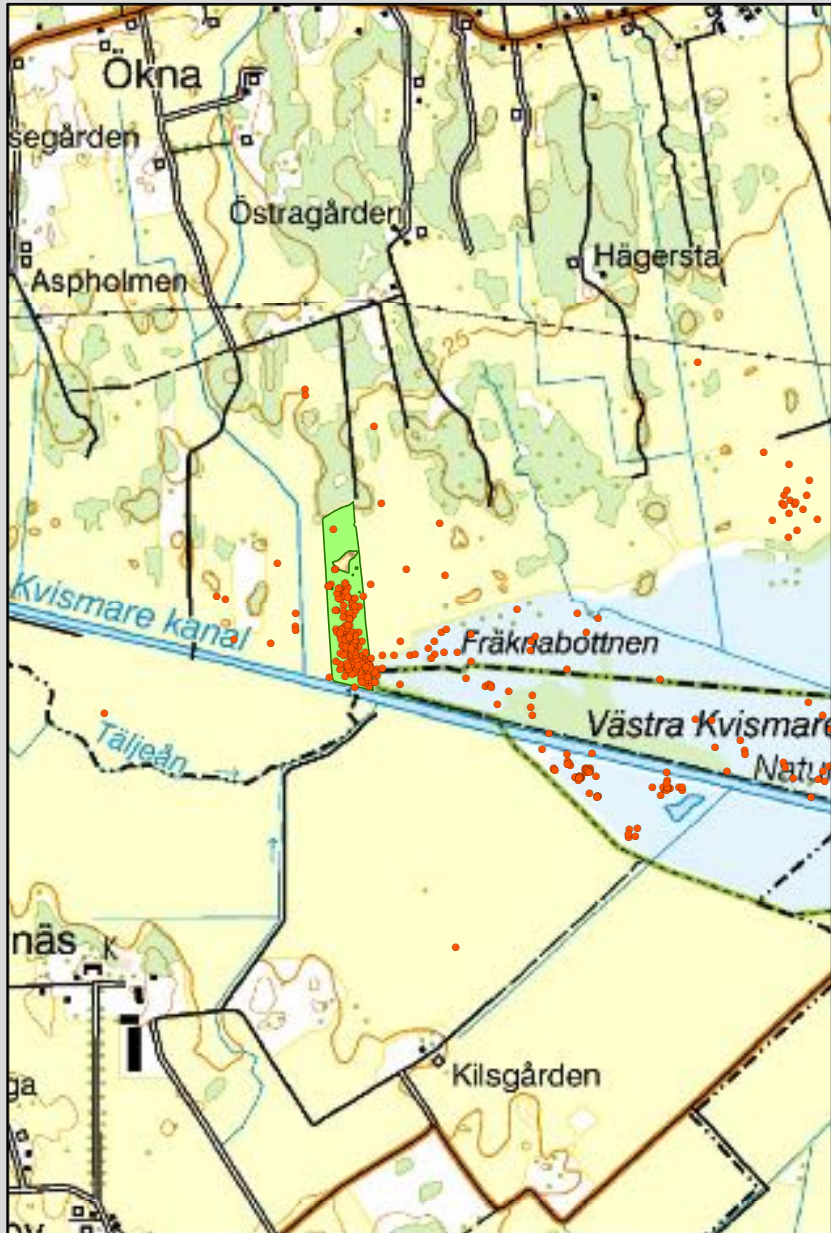
Anlände den 21 maj till Kvismaren och samma dag var den på avledningsåkern.

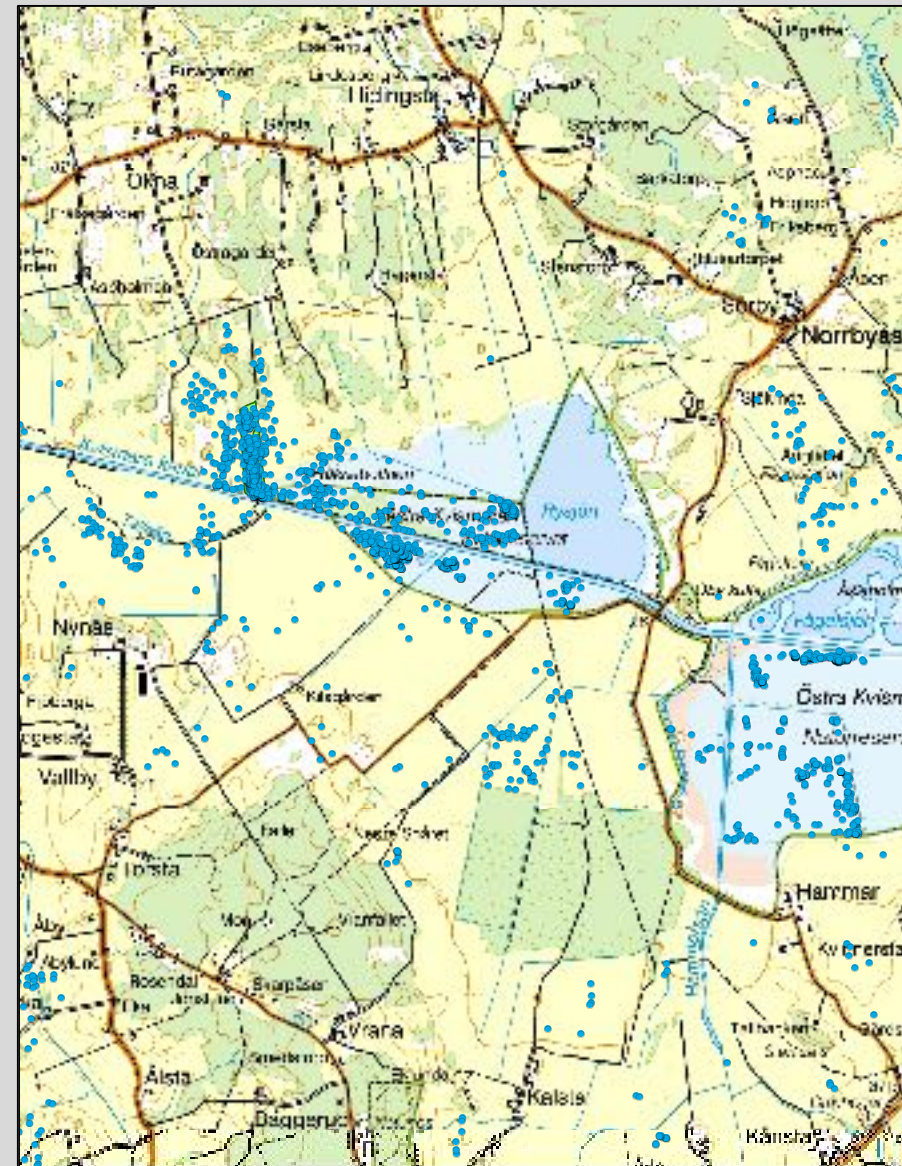
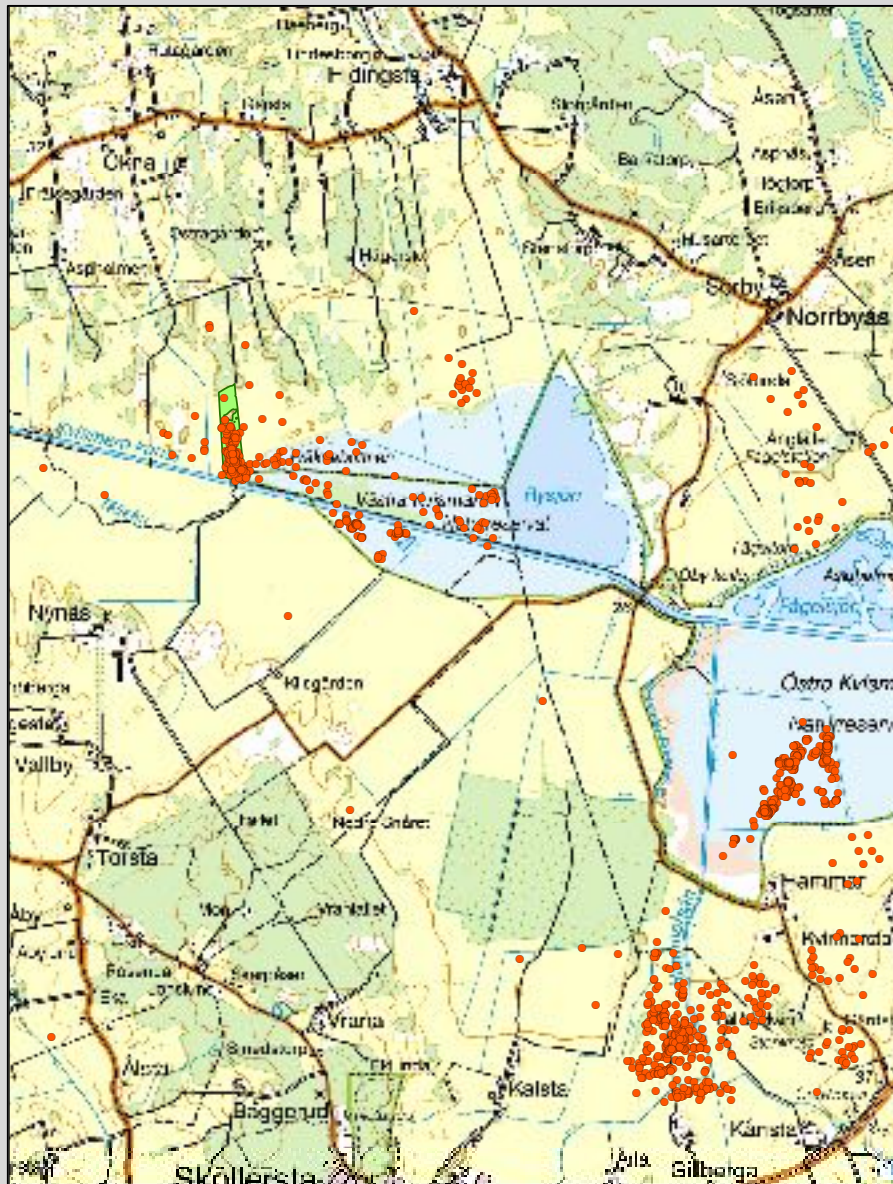
12 av 47 dagar spenderade den tid på avledningsåkern och under de 12 dagarna tillbringade 50 % av sin vakna tid.

177 av 1997 positioner i Kvismaren var på fältet

Båda två Trauet och Simon

Slutsatser och fortsatta frågeställningar

- Avledningsåkern har potential att hysa tranor under somrarna och minska skadetrycket på växande gröda
- Dock fortfarande en stor andel av tiden på annan jordbruksmark, så ingen universallösning
- Fler gps-tranor och räkningar av antalet tranor finns nu med i studien

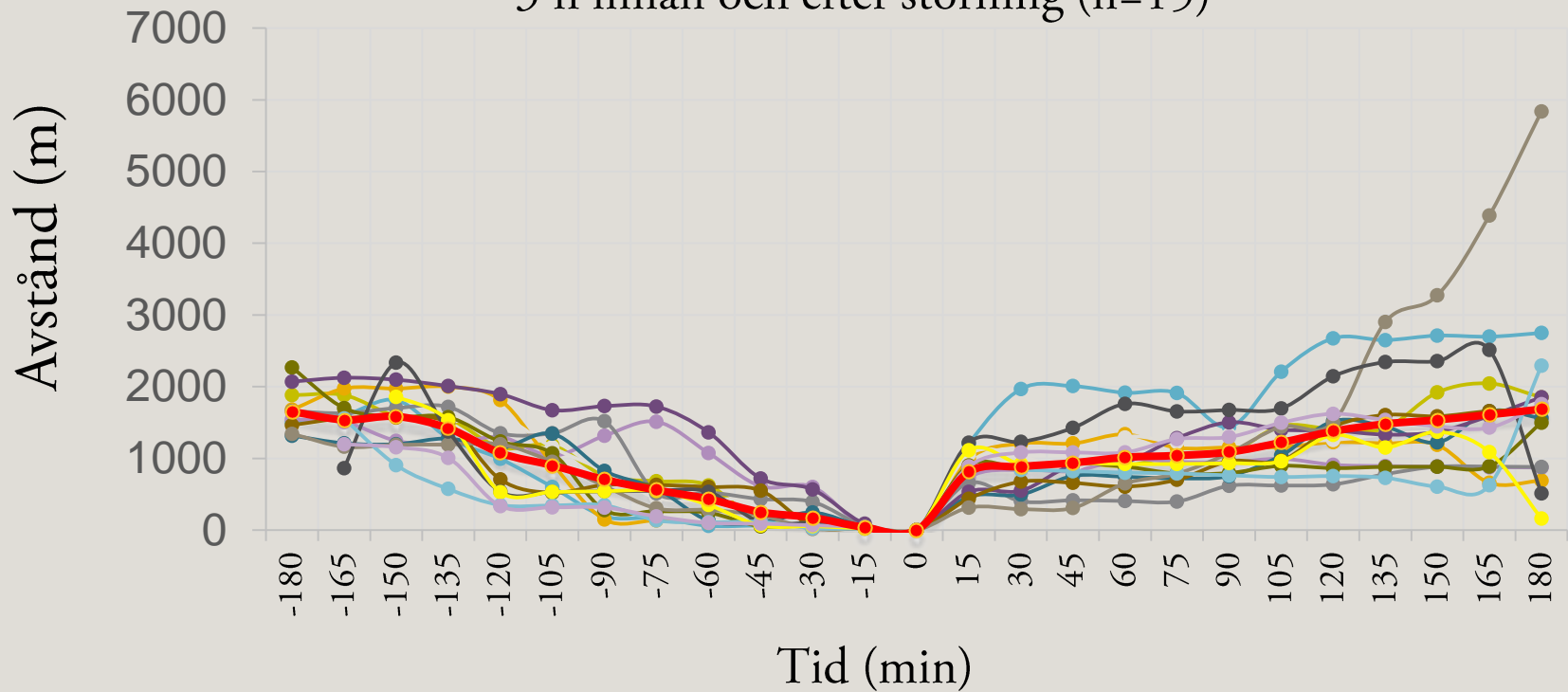
Vi planerar också att kolla på;

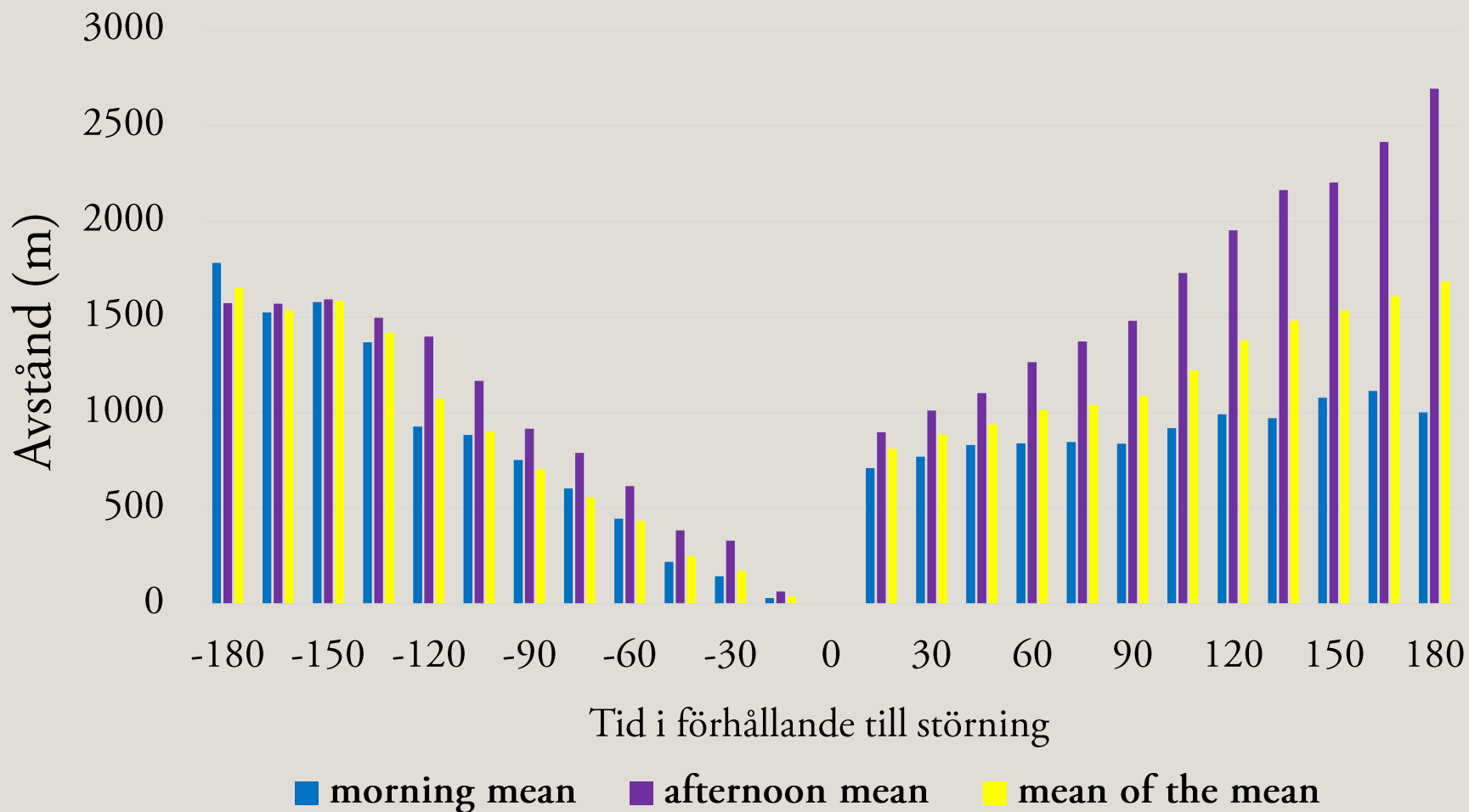
- Ökar sannolikheten för tranbesök på omkringliggande åkrar?
- Vilka grödor är de på när de inte är på avledningsåkern?
- Hur använder de avledningsåkern i förhållande till utfodringstiderna?

Hur svarar tranorna på skrämmsel?

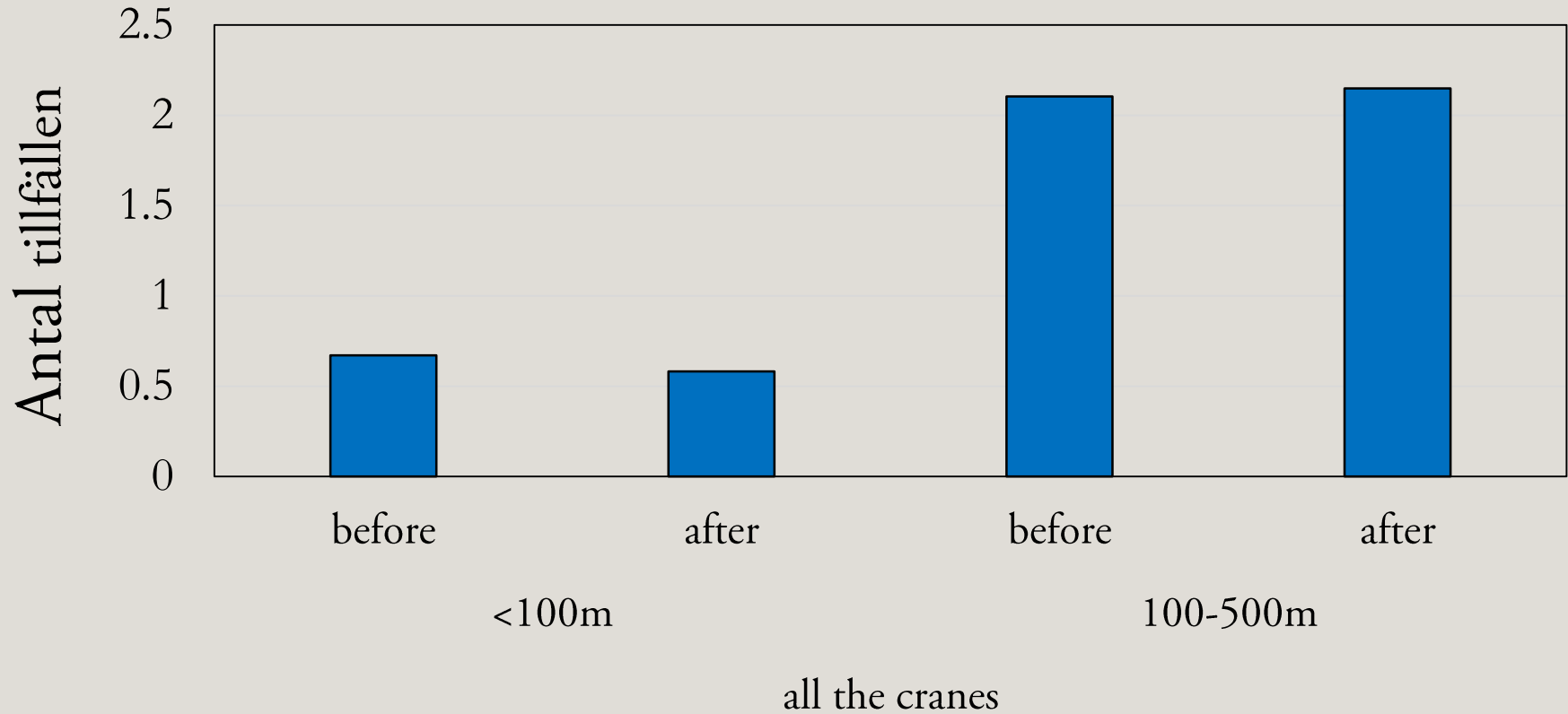

Medelavstånd för respektive trana från störningspunkten 3 h innan och efter störning (n=15)

Antal tillfällen tranan kommer tillbaka till samma område

Slutsatser

- Stor individuell variation hur långt de förflyttar sig vid skrämning
- Förflyttar sig kortare avstånd på morgnarna än på eftermiddagarna
- Kommer ofta tillbaka till samma områden (inom 500 m från störningsplatsen, ingen skillnad innan och efter att de blivit störda
- Skrämning påverkar deras rörelsemönster och minskar potentiellt skaderisken.
- Dock viktigt att det finns stubbåkrar eller avledningsåkrar i området så att man inte bara flyttar runt problemet.

Hur flyttar de skandinaviska tranorna?

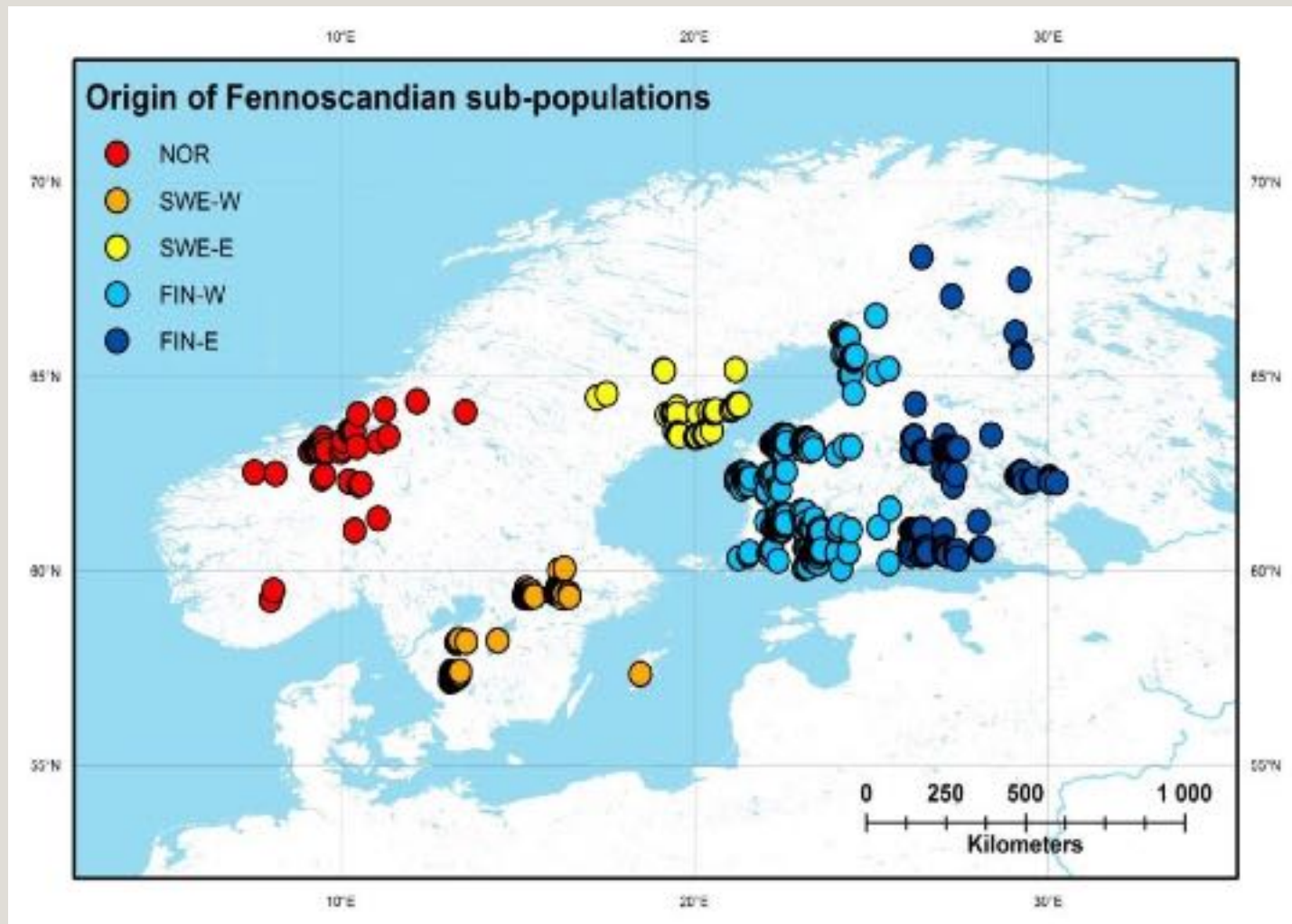

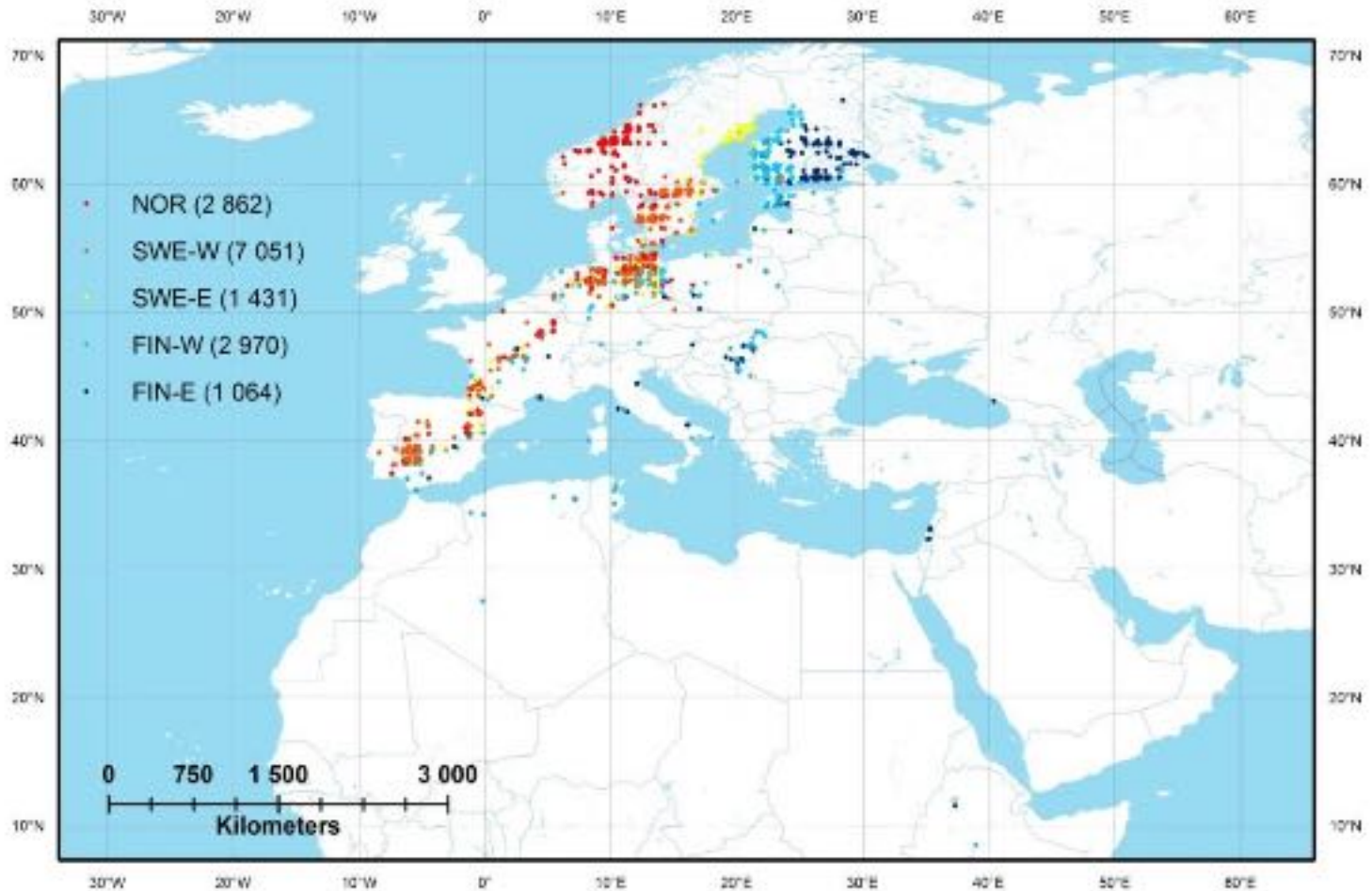
Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

- Kunskap om när, var och hur stora betande fåglar flyttar är viktigt för att kunna förutspå var risk för grödoskador kan uppstå
- Analyser av 15,000 observationsrapporter från ~1500 färgringmärkta tranor i Norge, Sverige och Finland

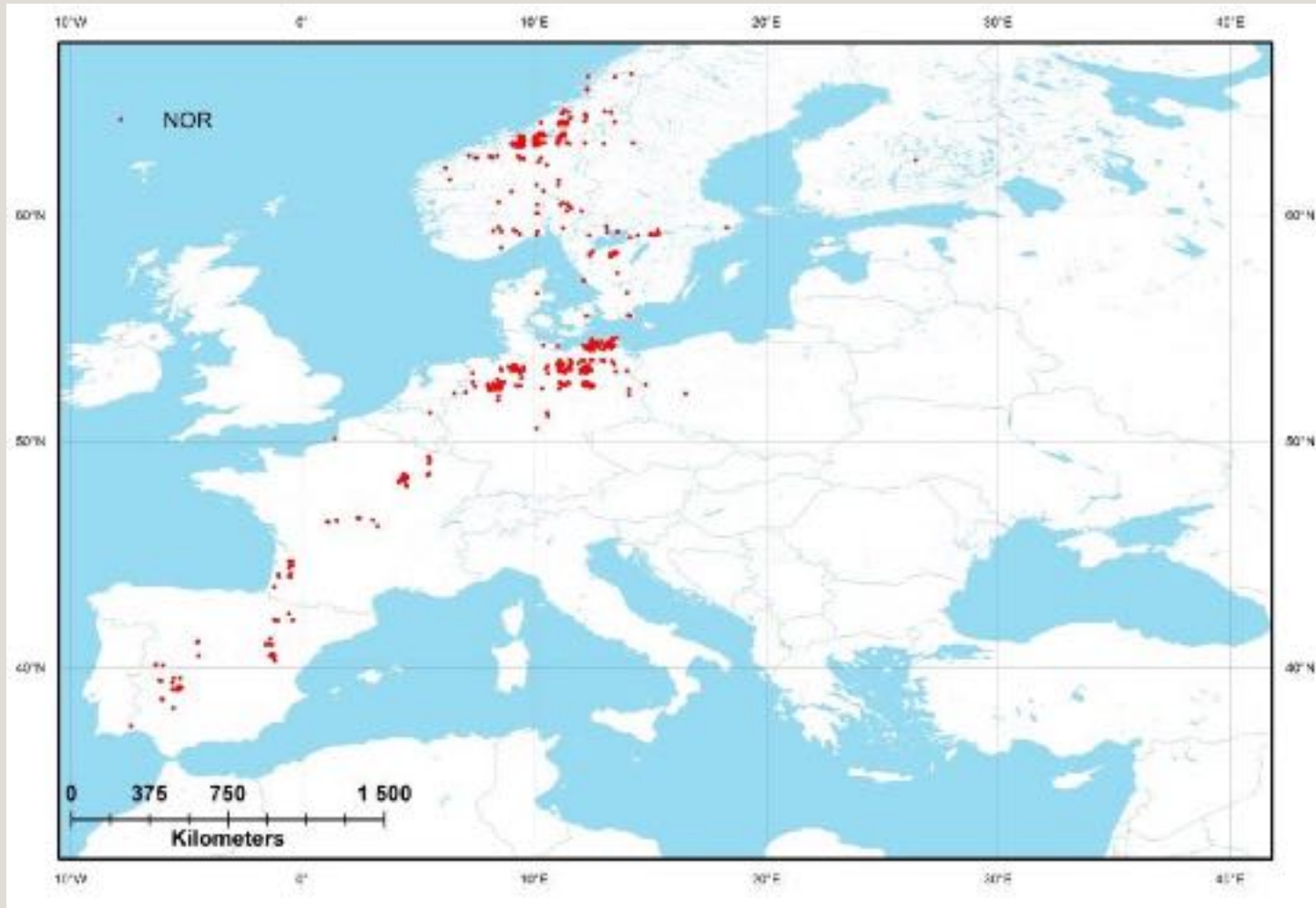
Ringmärkningsplatser för de olika subpopulationerna

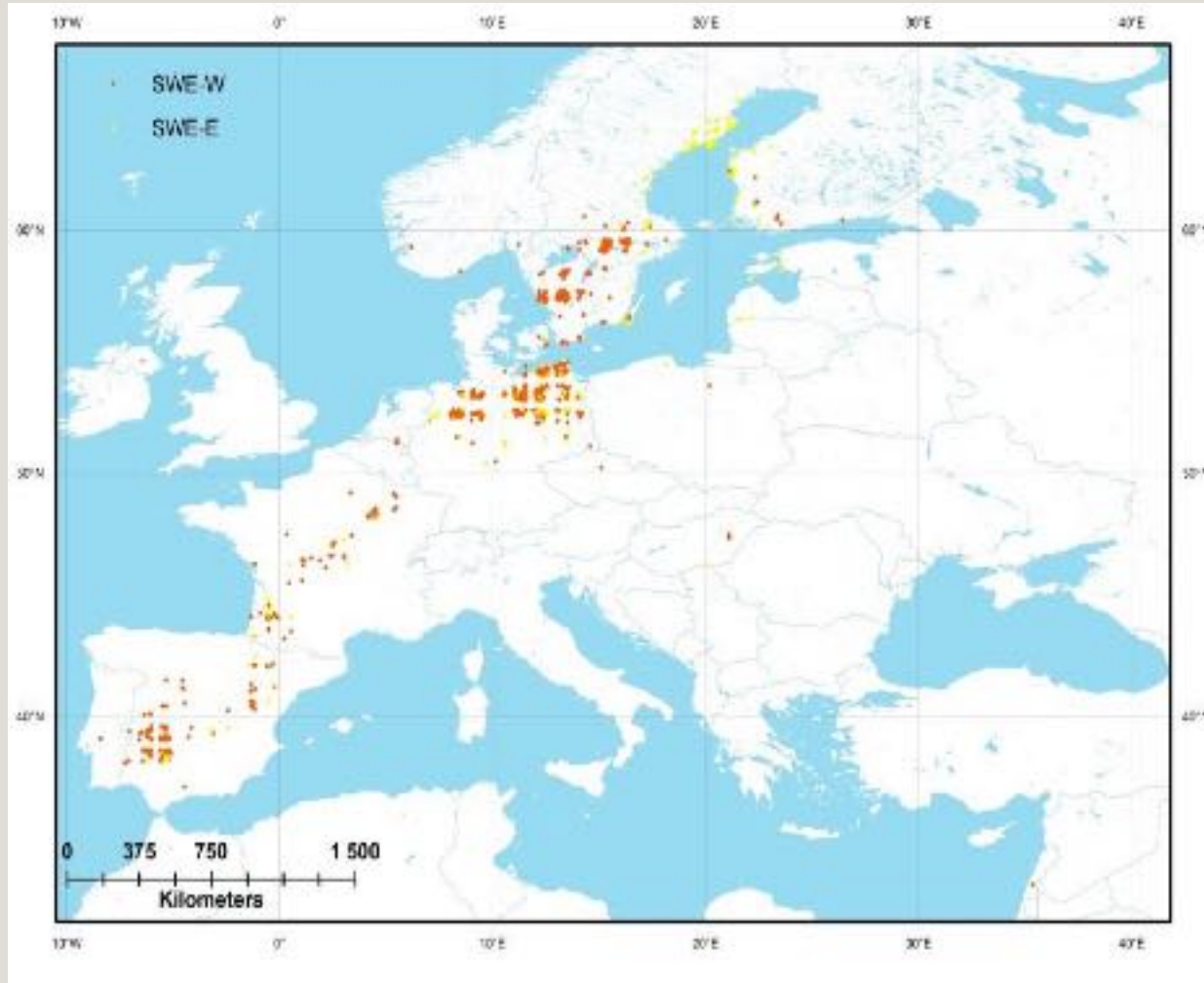
Tranobservationerna för de olika subpopulationerna

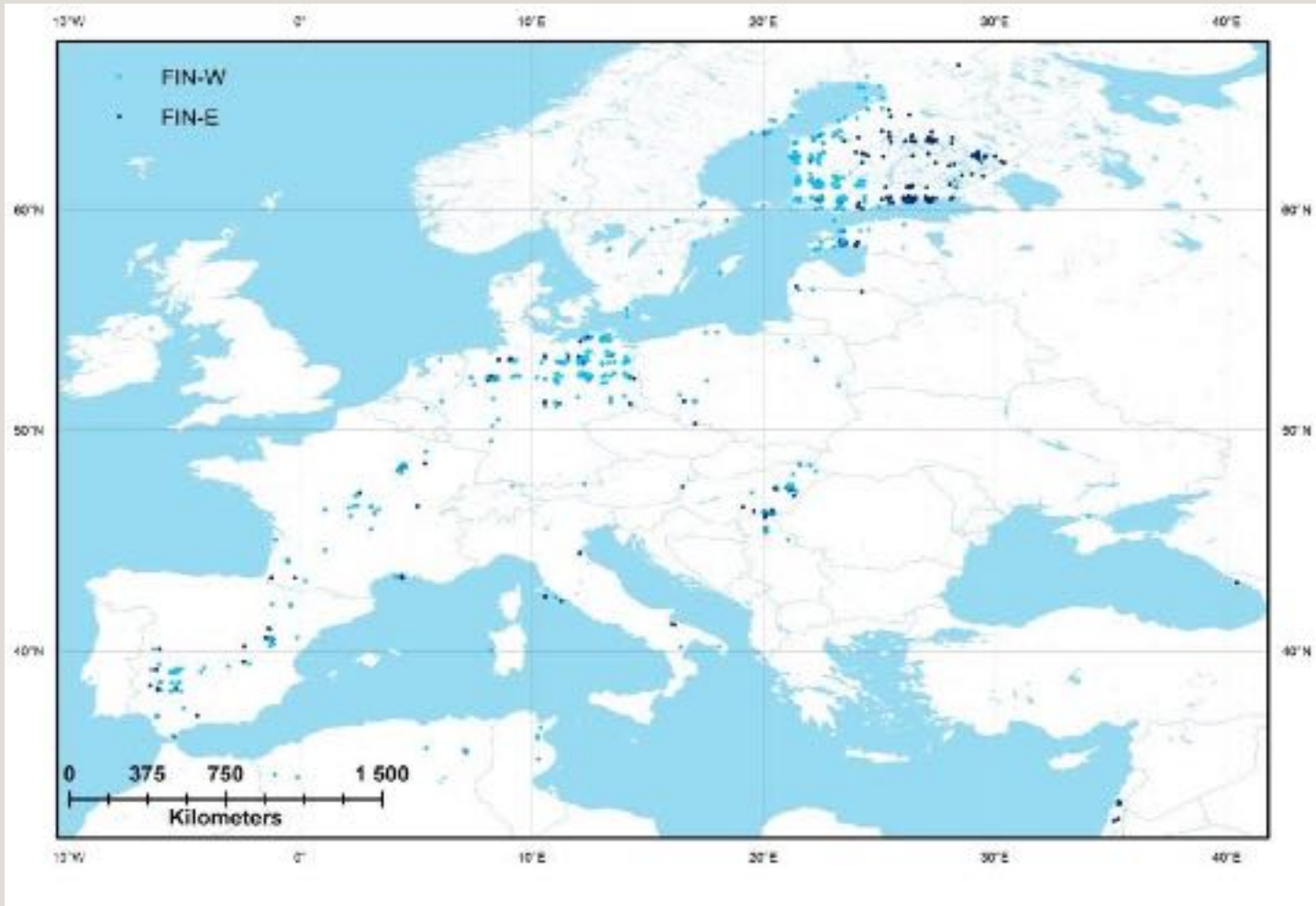
Observationer av de norska tranorna

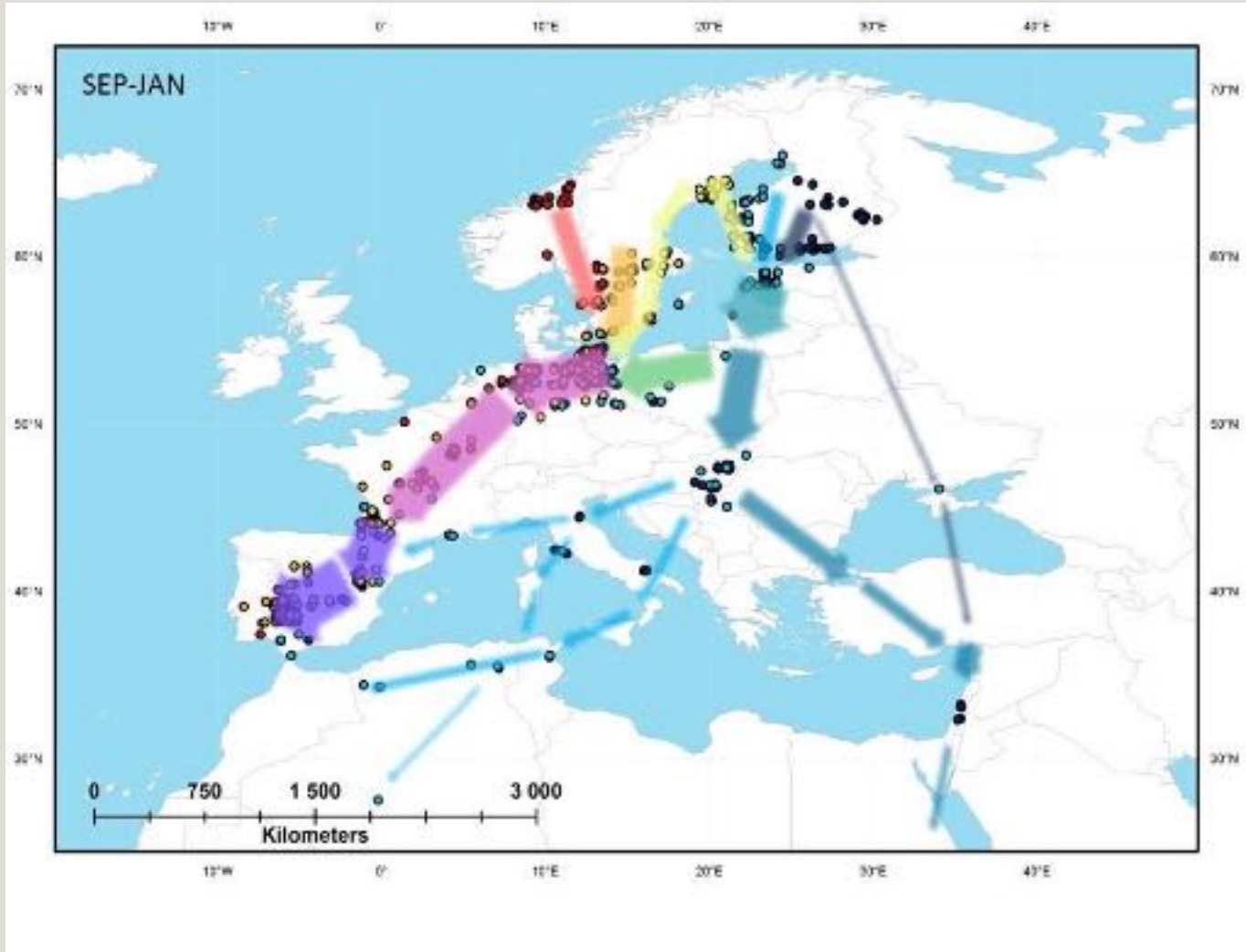
Observationer av de svenska tranorna

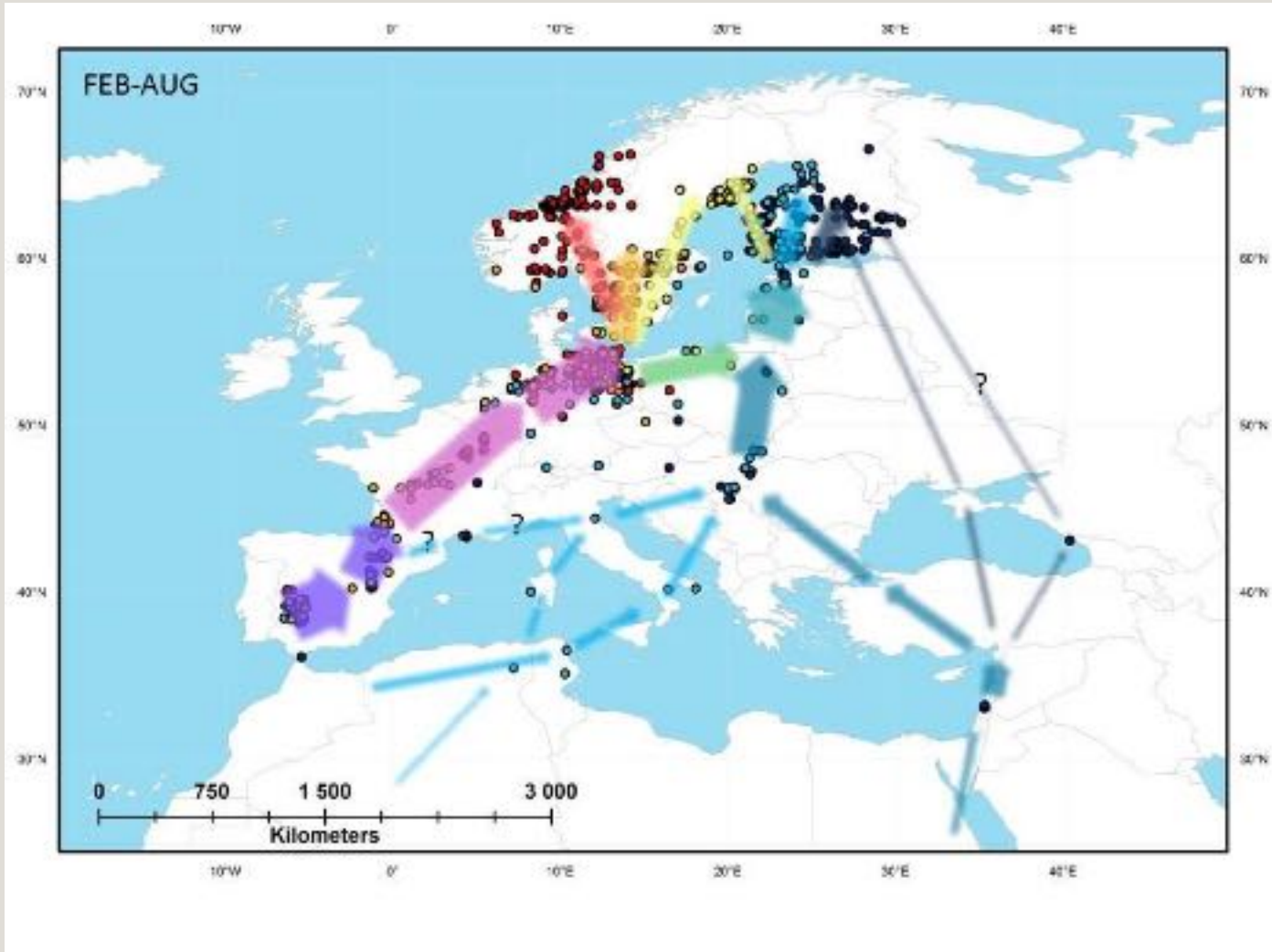
Observationer av de finska tranorna

Flytten söderut

Flytten norrut

Sammanfattningsvis...

- Avledningsåkrar och skrämnel i kombination kan vara effektivt för att minska skaderisken på växande gröda.
- Tranorna förflyttar sig ofta flera kilometer när de blir skrämnda.
- Tranorna förflyttade sig längre sträckor på eftermiddagarna än morgnarna när de blivit skrämnda.
- De skandinaviska subpopulationerna har lite olika flyttvägar, men de flesta passerar ett stråk genom Tyskland, Frankrike och ofta Spanien.
- Tranor från Västerbotten flyger oftast via Finland, men även längs med Östersjökusten och över Öland.

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Tack till!

- Naturvårdsverket
- SLU
- Marie-Claire Cronstedts stiftelse
- C-F Lundströms stiftelse
- Energinet.dk; The Environmental Impact Assessment study for Kriegers Flak offshore wind farm
- Kvismare Bird Observatory
- Länsstyrelsen i Örebro

Luft under vingarna för gåsforskning!

© J. Månsson

Johan Månsson
Tomas Pärt
Johan Elmberg

“Kunskapsbehov”

?

?

?

3×10^3

Kunskapsbehov

Nytt klimat, nytt jordbruk

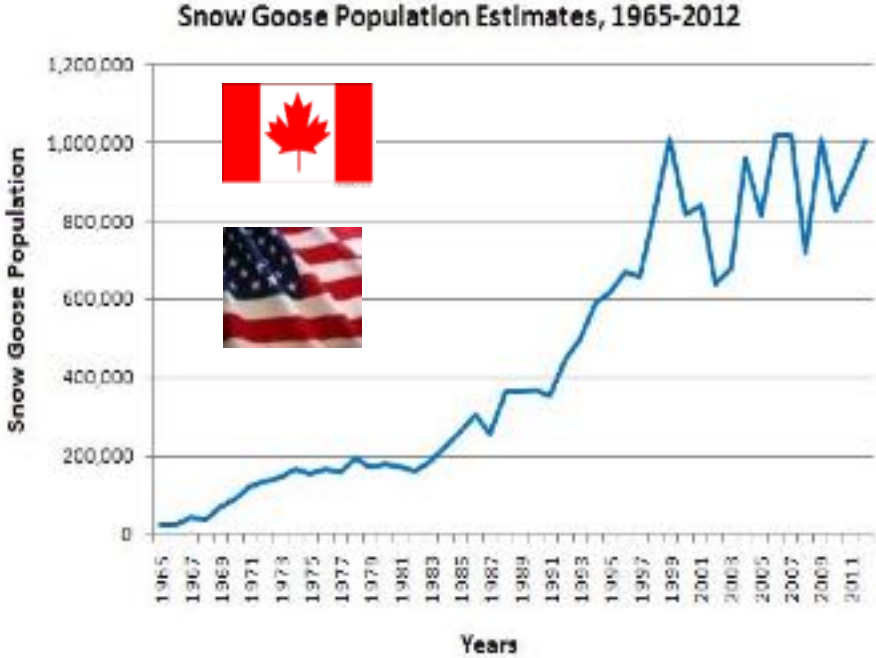
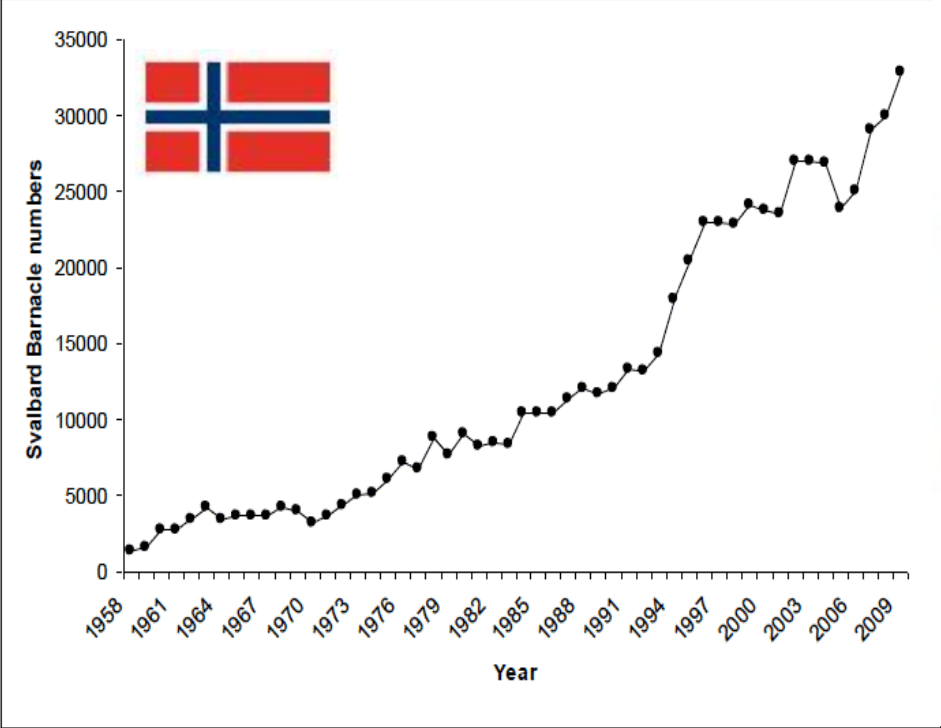
Kunskapsbehov

Nya beteenden

”Nya populationer”

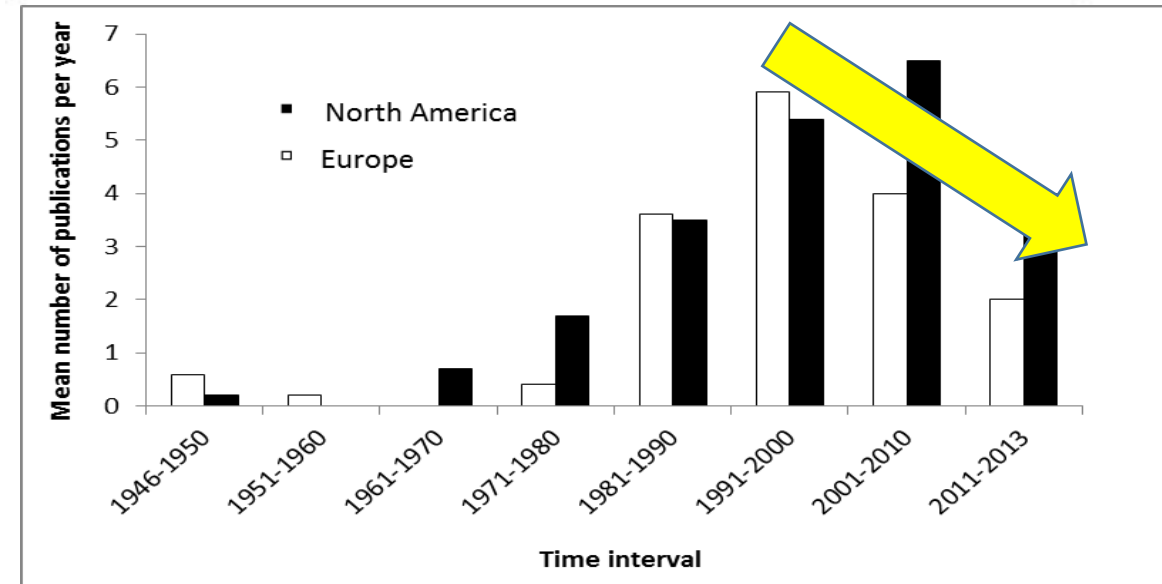
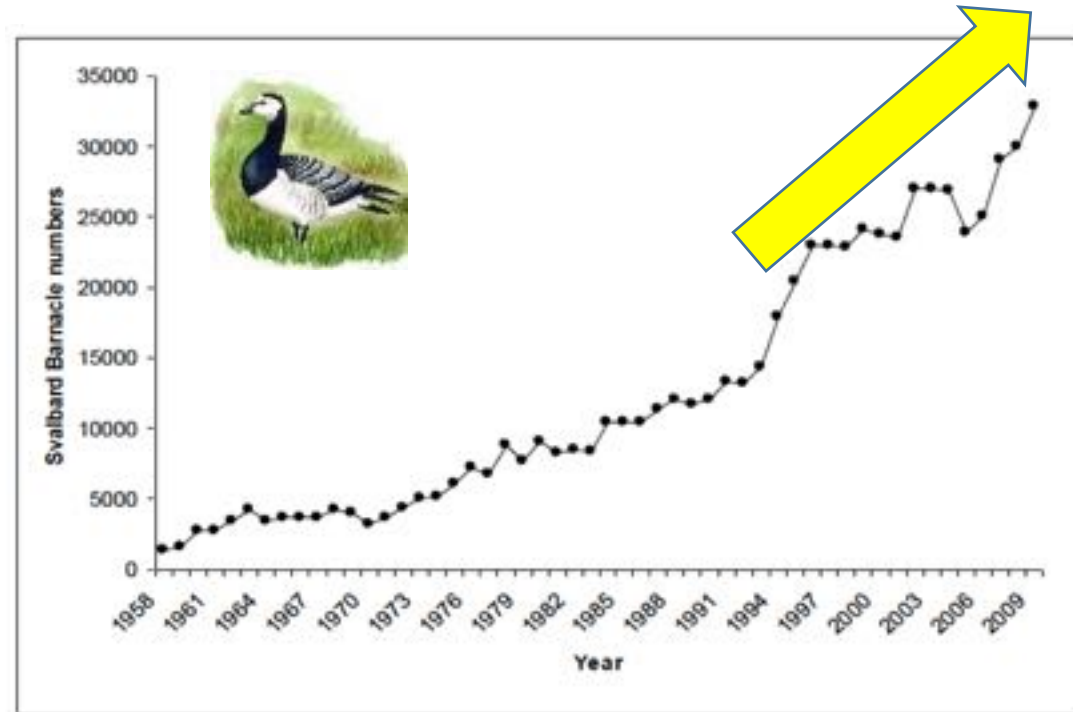
Kunskapsbehov

Forskningsaktivitet
”gås” + ”jordbruk” har
minskat

Är tidigare resultat
fortfarande aktuella?

Fox, Elmberg, Tombre & Hessel 2017
Biological Reviews 92: 854-877

Tre doktorandprojekt

Teresa Montras Janer

Skador & skademönster

Camilla Olsson

Rörelser & fältval

Malin Teräväinen

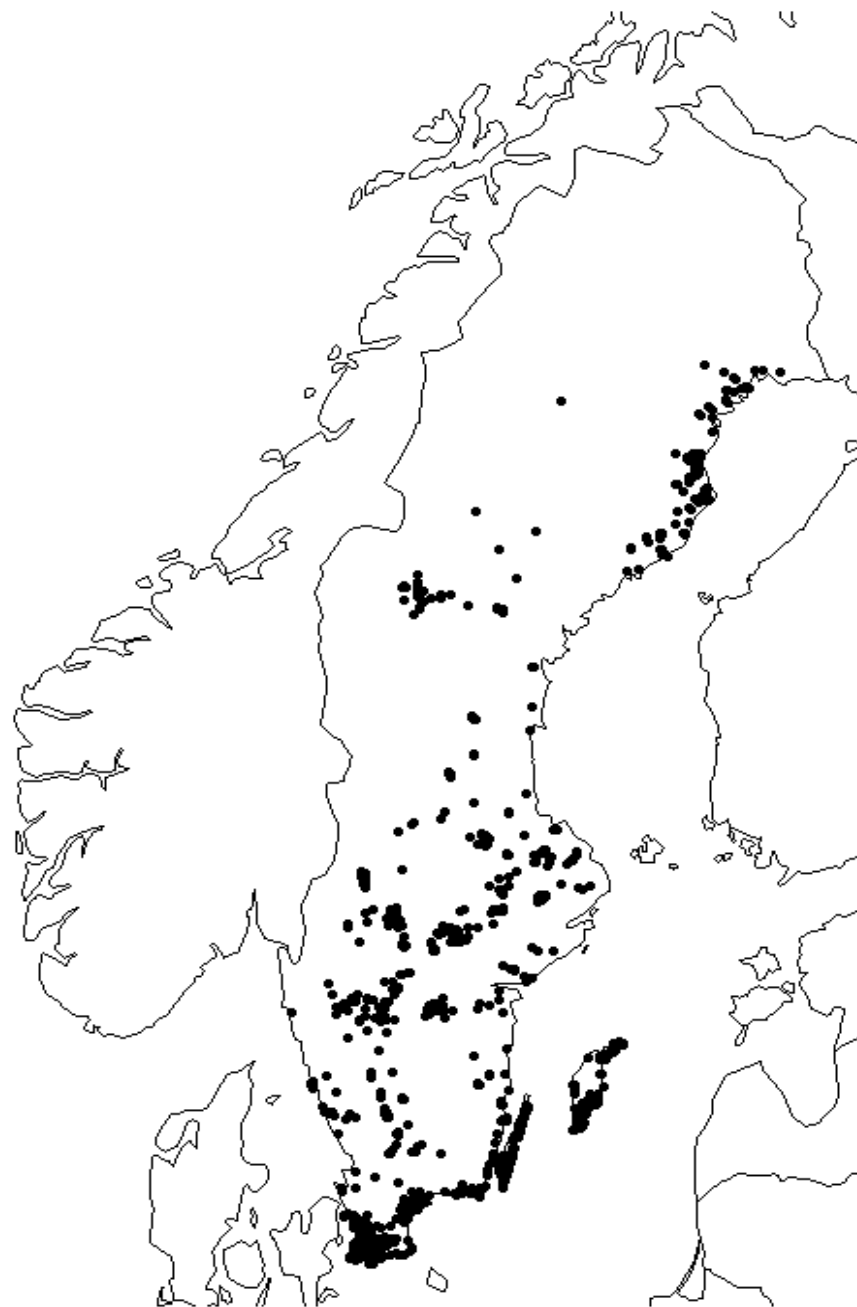
Skrämsel

Skador & skademönster

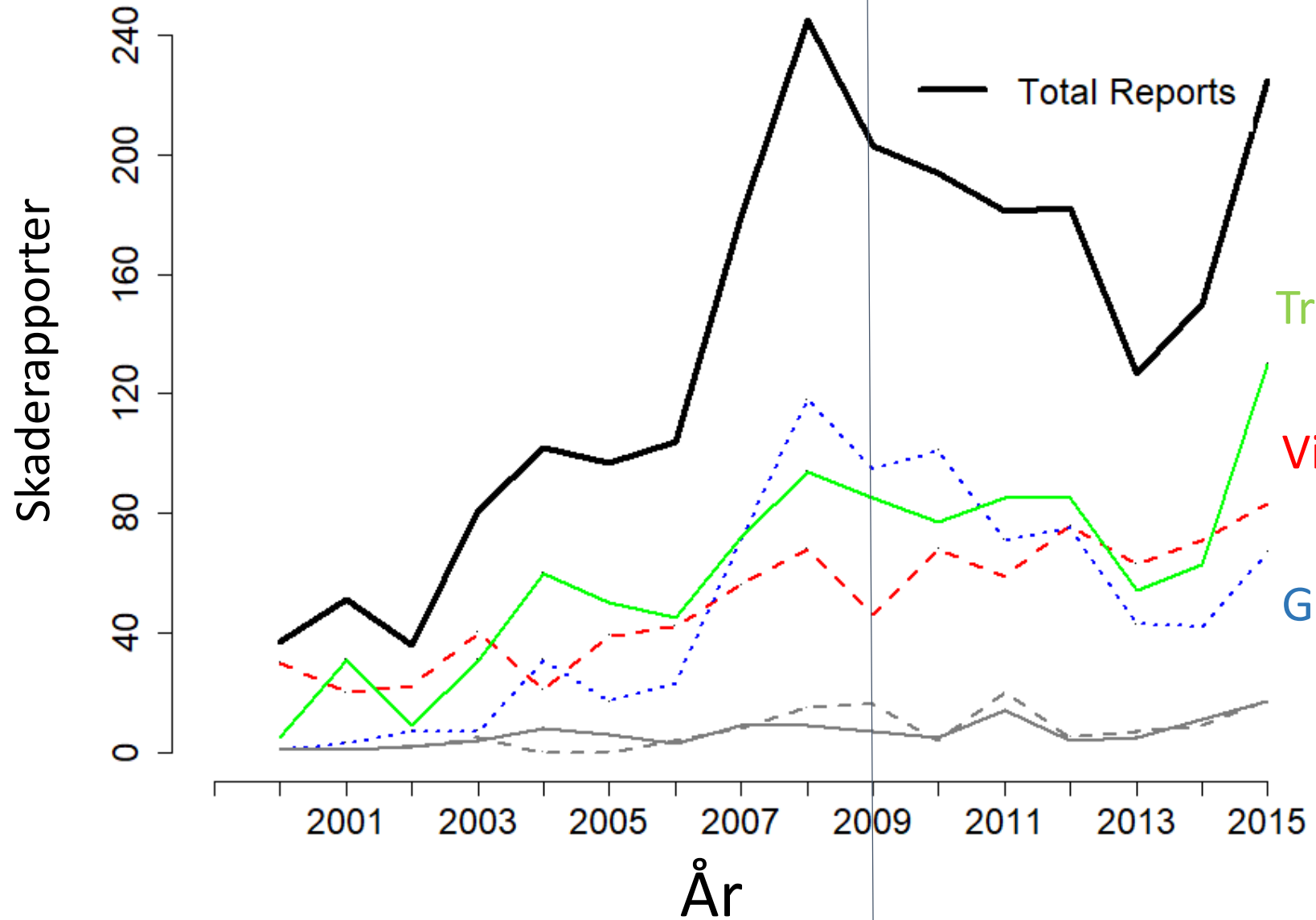
Teresa Montras Janer

2000 - 2015

2194 skaderapporter

3.4 milj. euros

Trana

34.2%

Vitkindad

28.2%

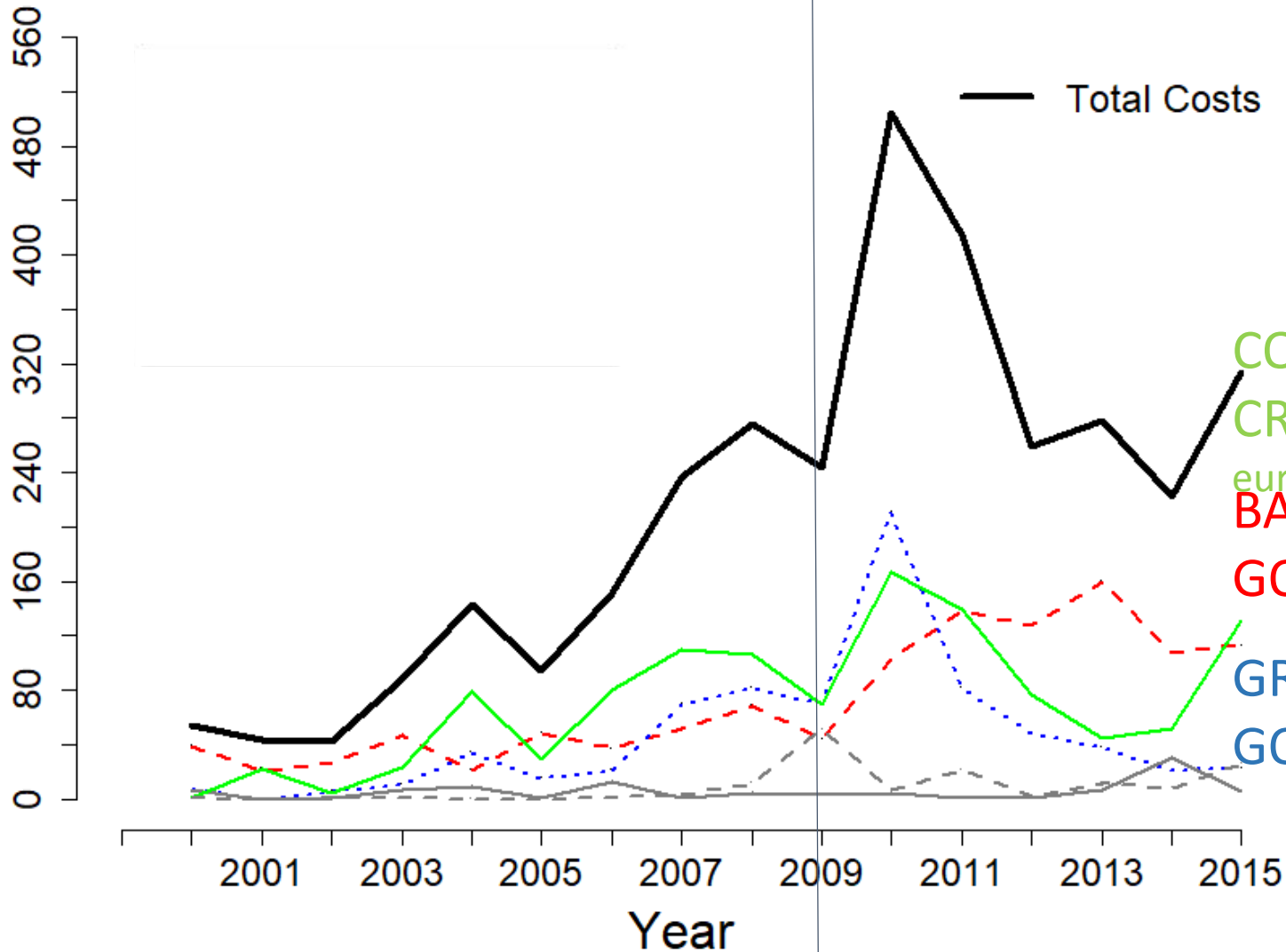
Grågås

27.1%

Skadeersättning (x10000 kronor)

COMMON CRANE

11 milj kronor

BARNACLE GOOSE

12 milj kronor

GREYLAG GOOSE

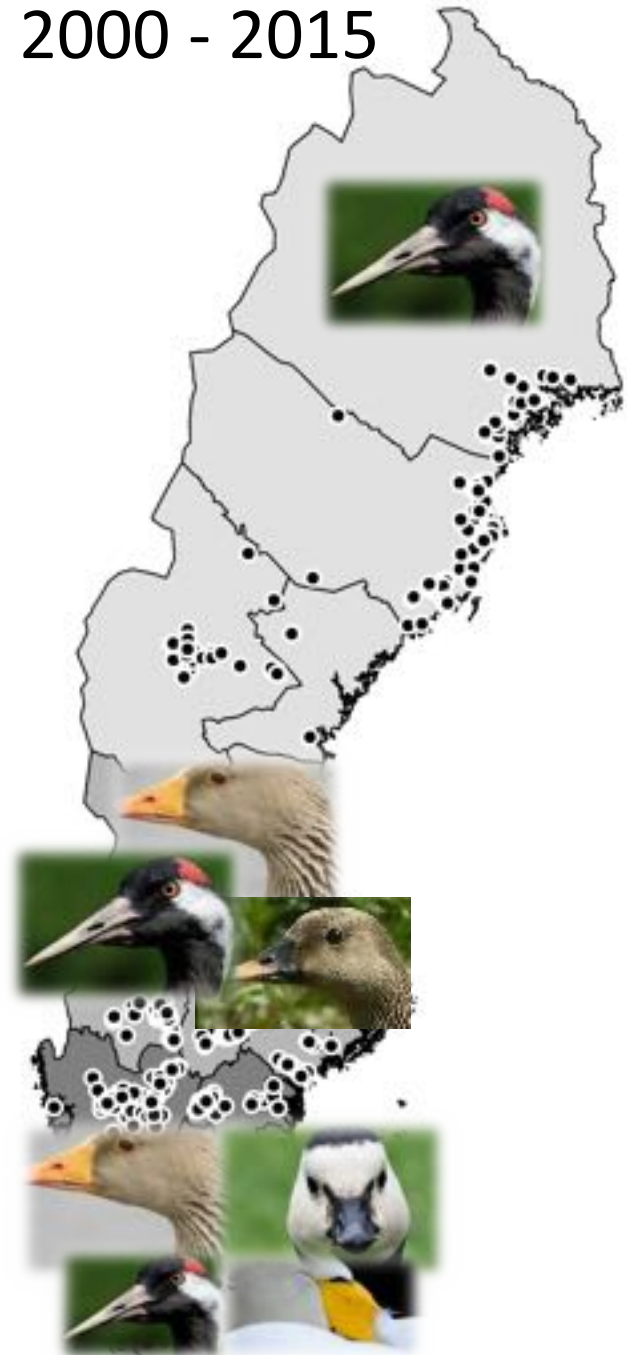

7,4 milj kronor

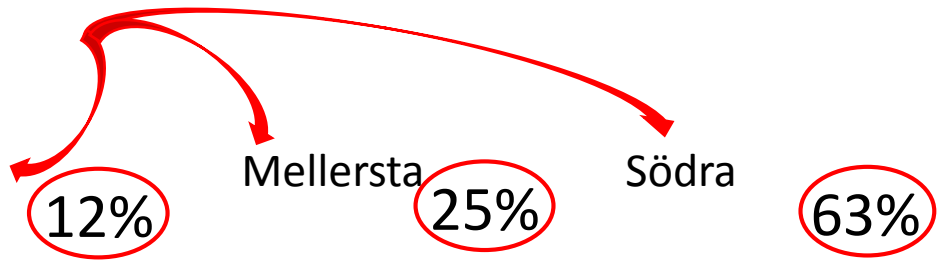
2000 - 2015

Totalt 2194 Skaderapporter

Arter	Norra	Mellersta	Södra
Trana	9	15.1	10.1
Vitkindad	-	-	27
Grågås	-	5.7	20.2
Sångsvan	-	-	2.6
Sädgås	-	2.4	-

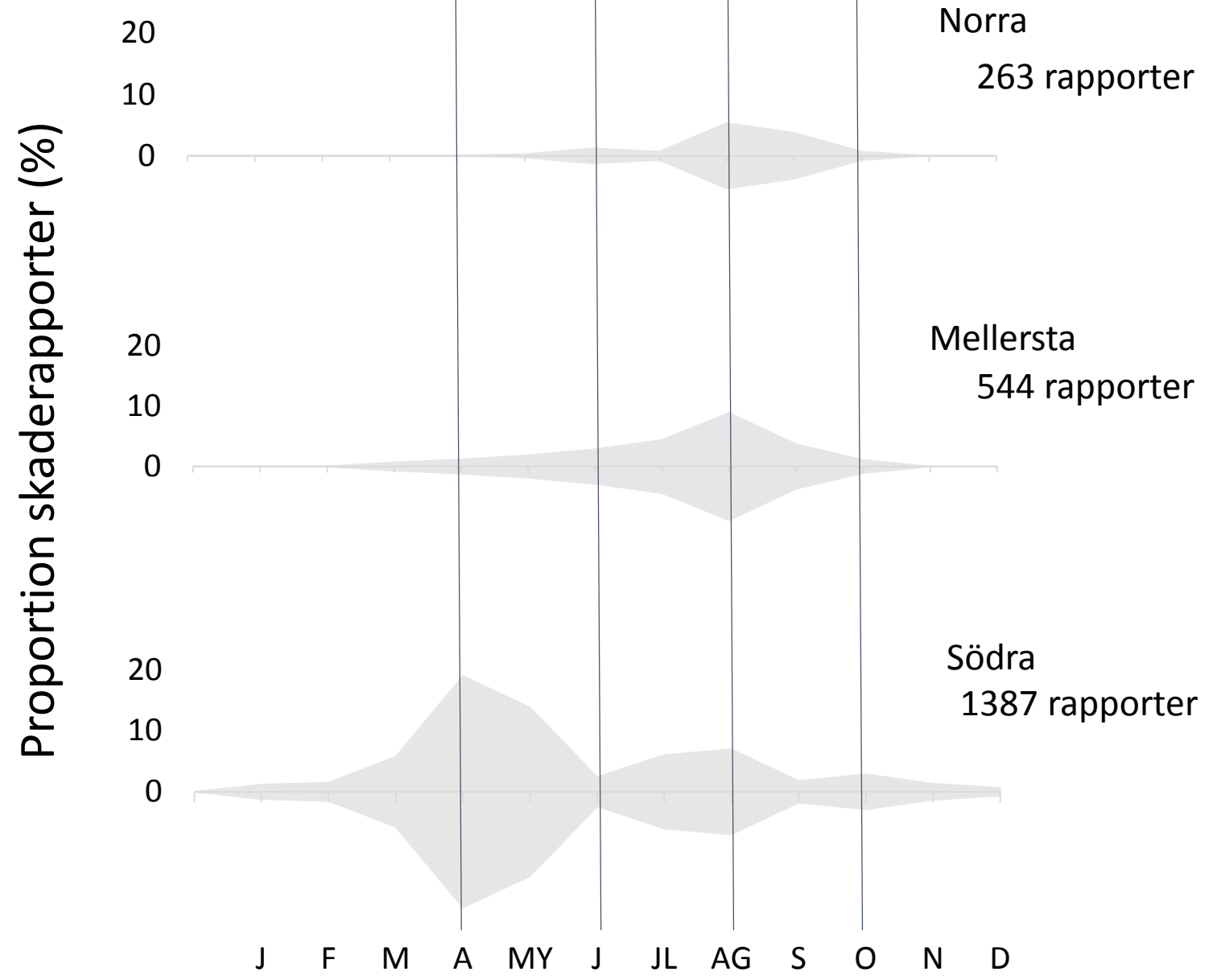
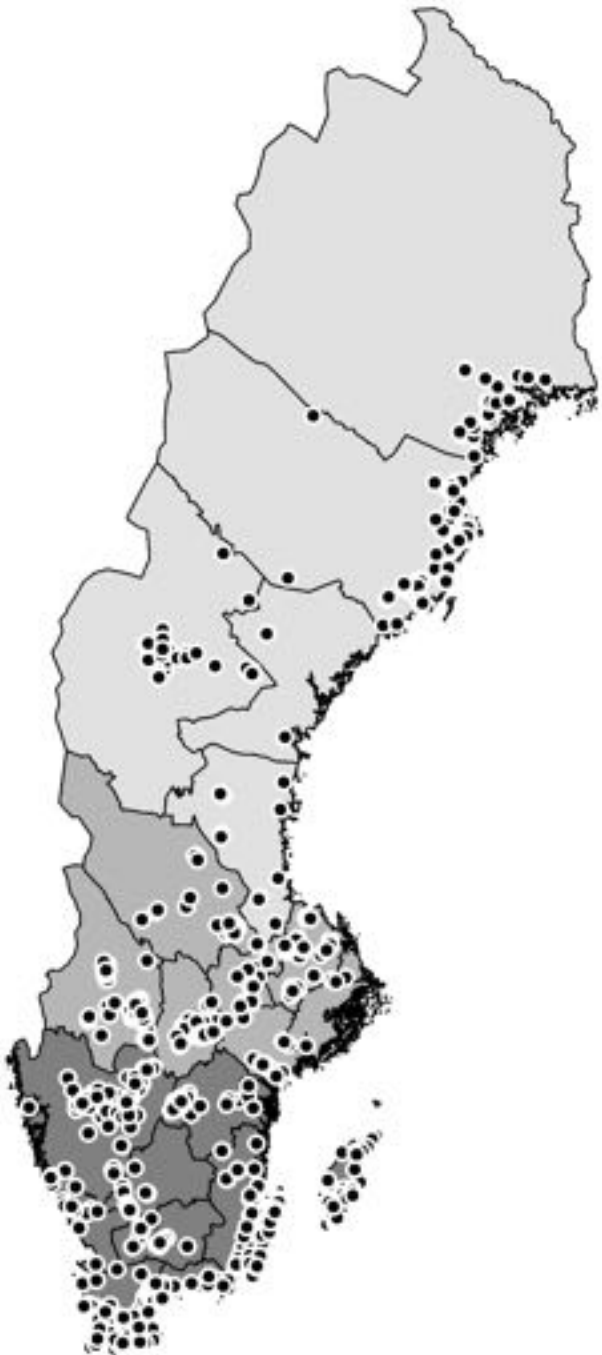
Grödor	Norra	Mellersta	Södra
Korn	8.8	10.1	17.8
Vete	-	3.8	9
Vall	-	-	21.6
Raps	-	-	5.4

Kompensation
3.4 milj euros

4.7% 28.1% 67.5%

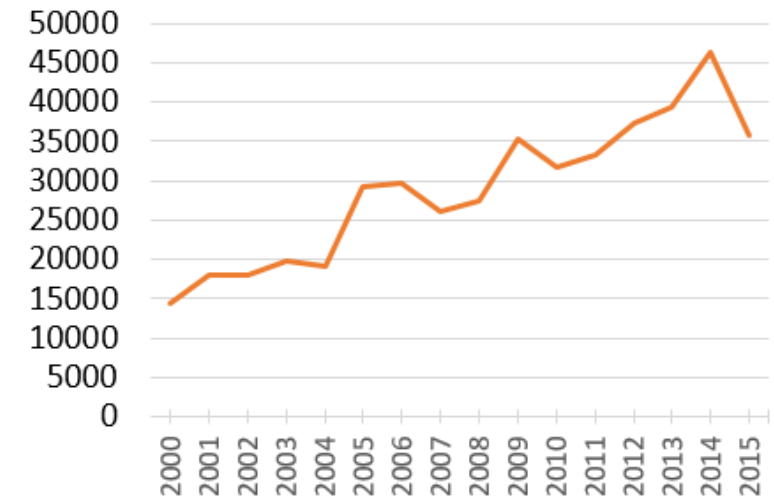
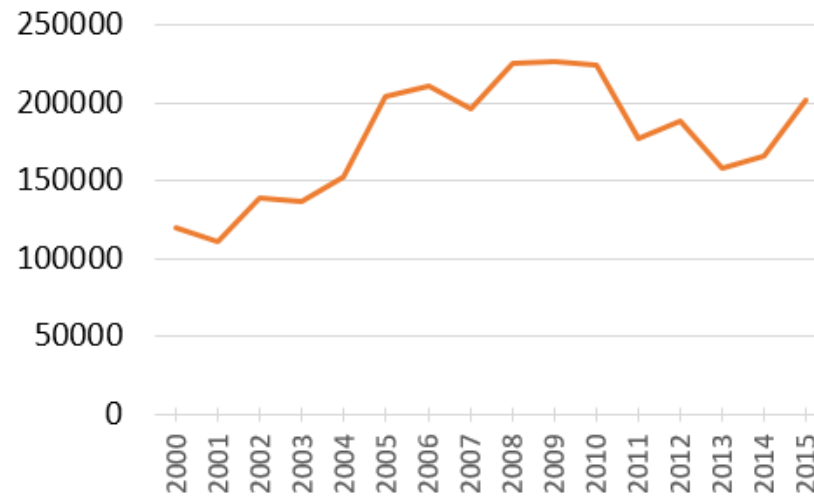
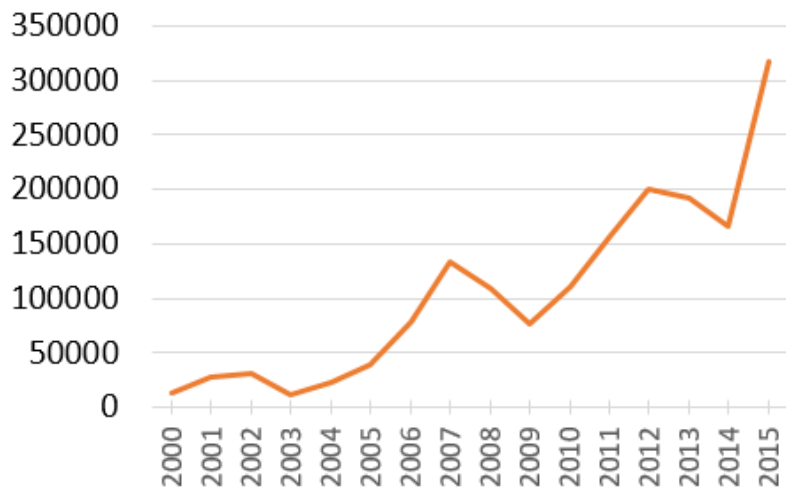
A diagram showing three red arrows originating from the total compensation (3.4 million euros) and pointing to the regional percentages: 4.7% for Norra, 28.1% for Mellersta, and 67.5% for Södra. The percentages are circled in red.

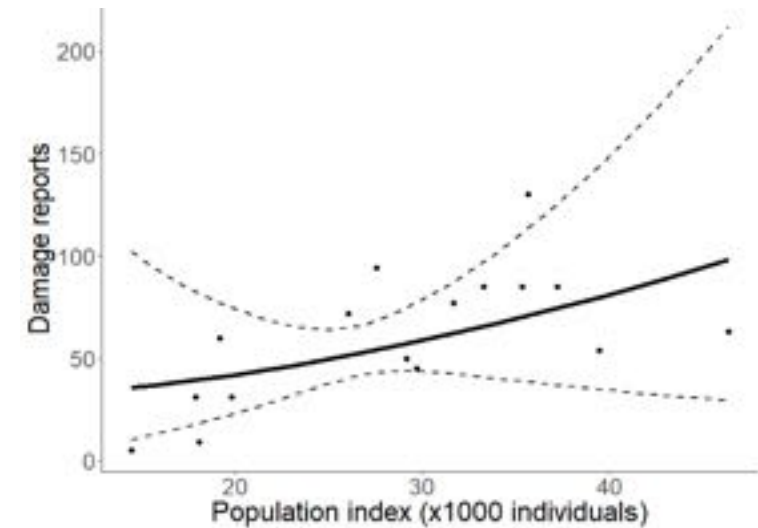
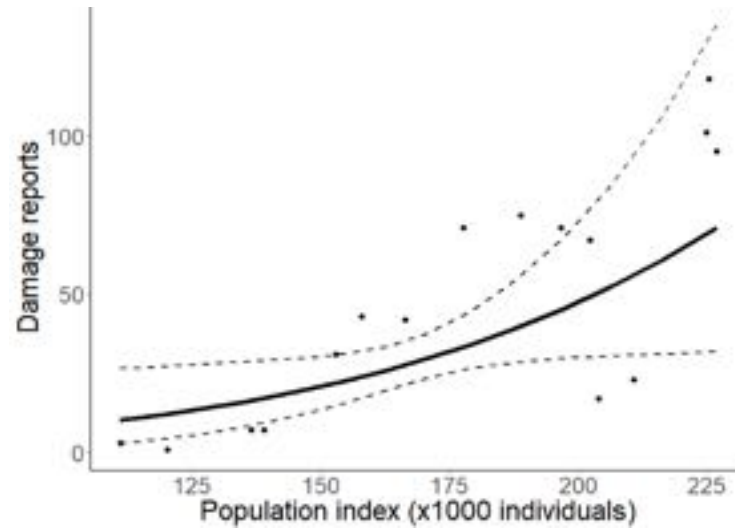
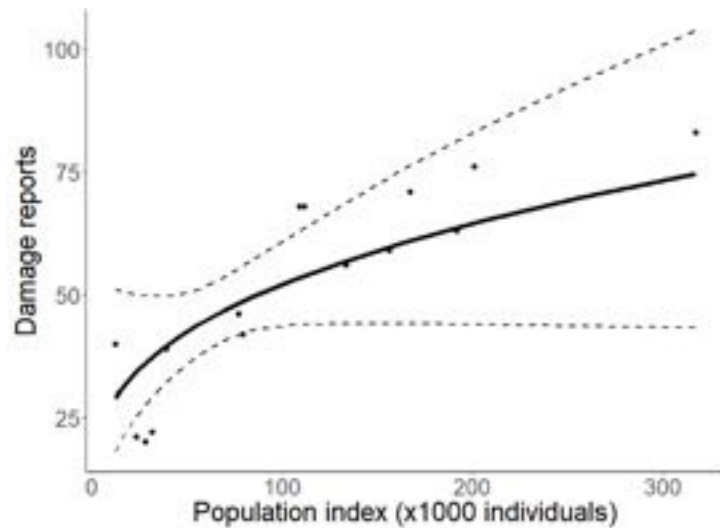
Populationsindex

Populationsindex

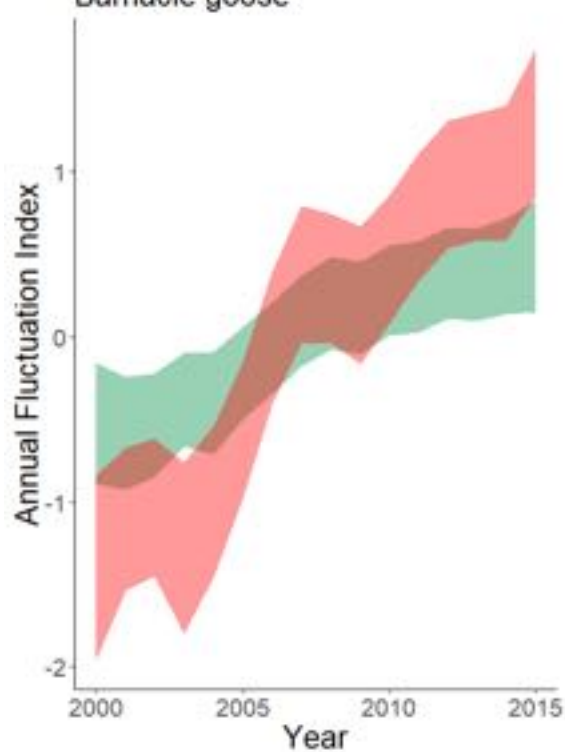
Samband mellan antalet fåglar och skador över lång tid - men inte år från år

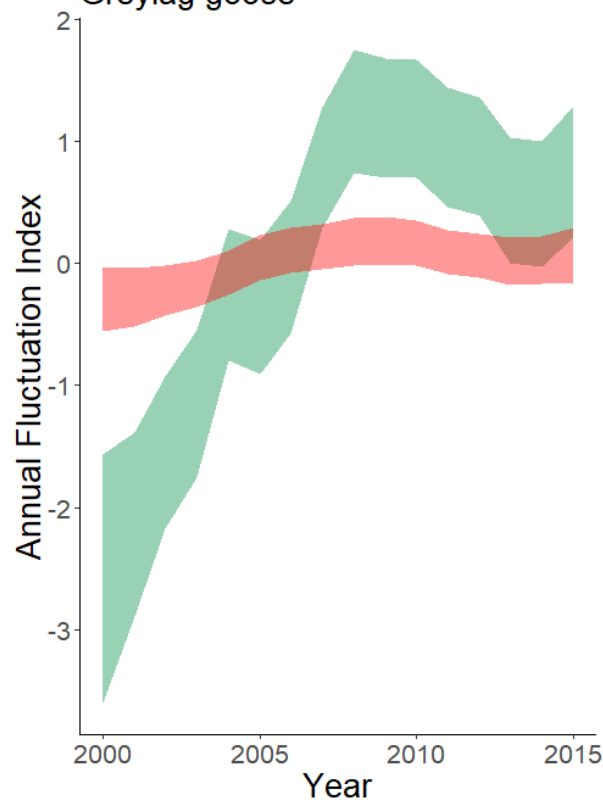
Skaderapporter ökar inte i samma takt som fåglarna

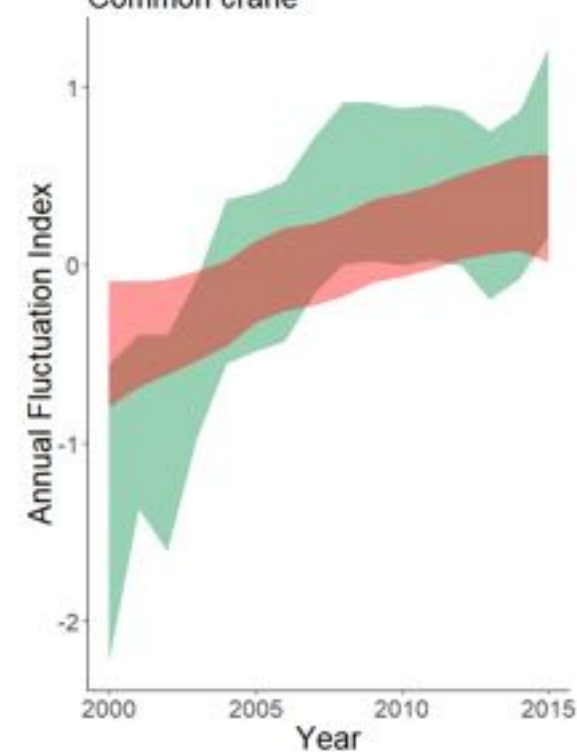
Barnacle goose

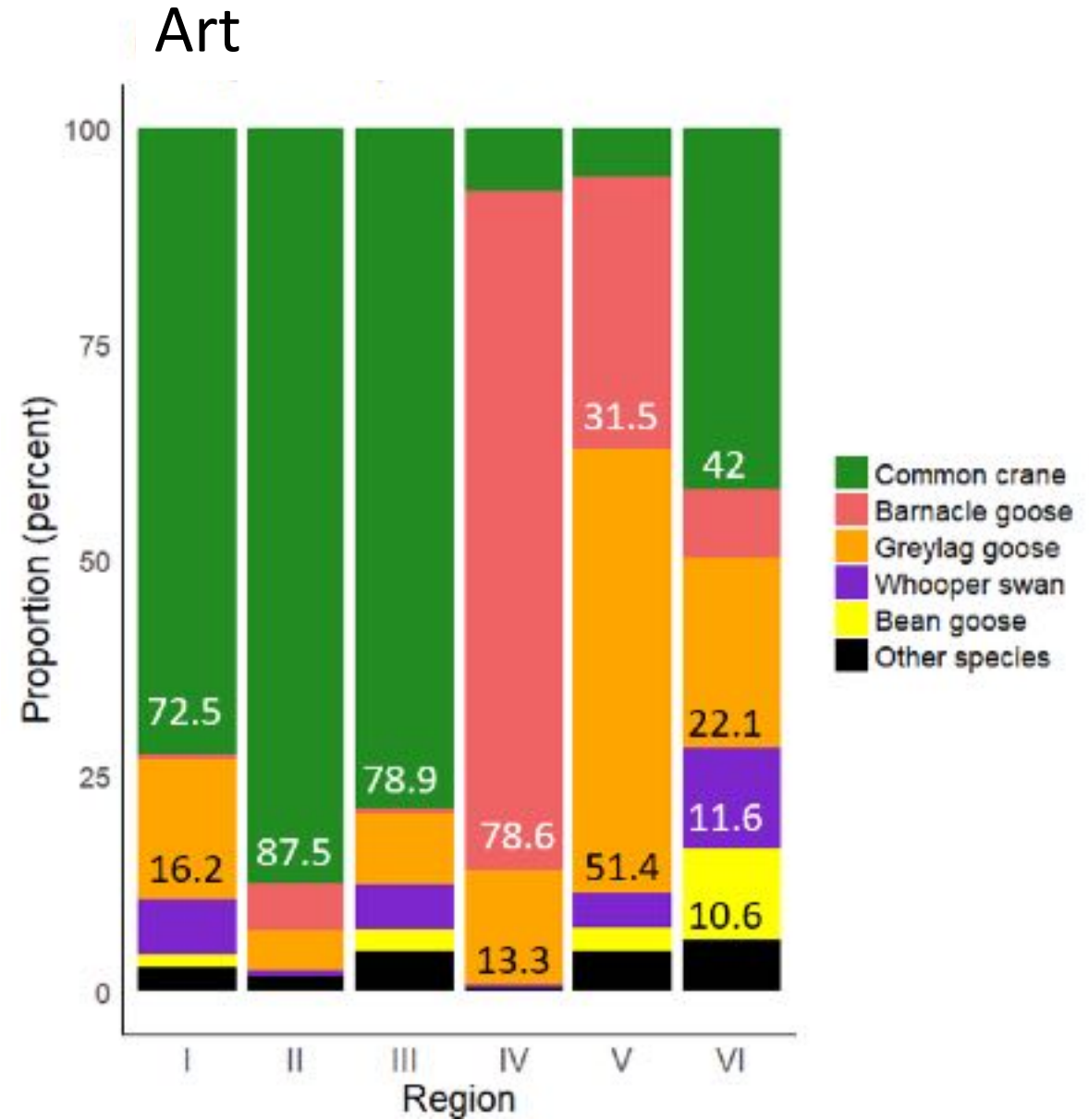
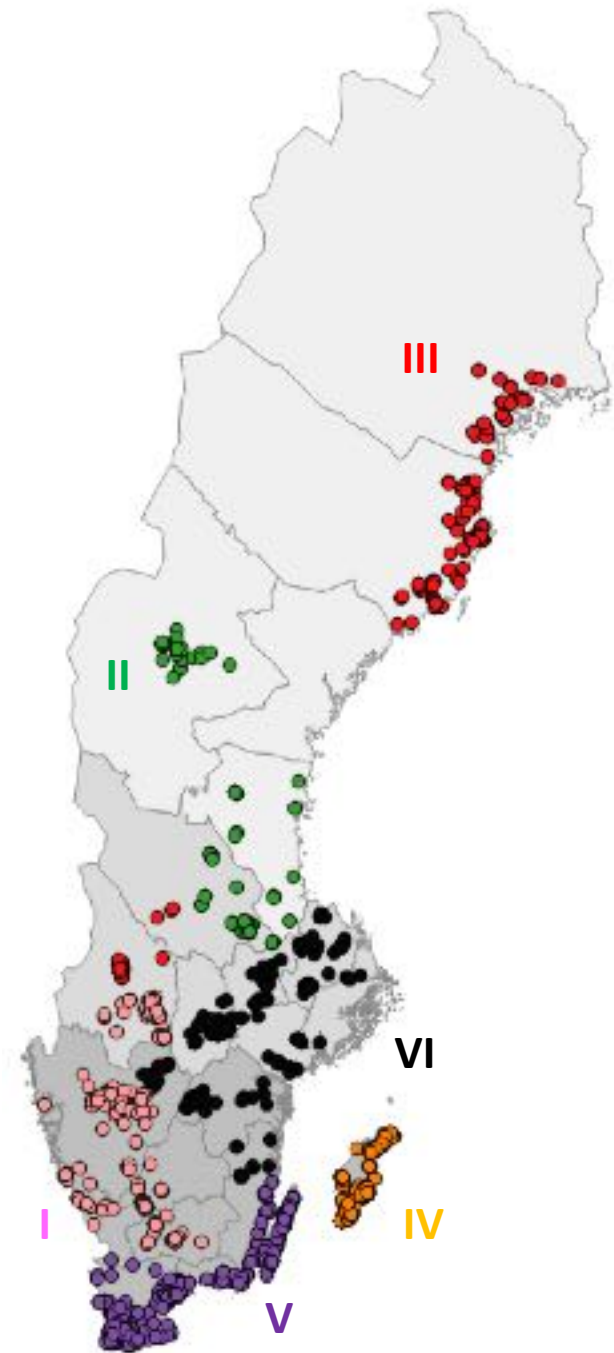
Greylag goose

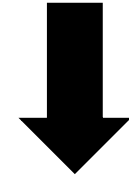
Common crane

Surprise... landet ser olika ut...

2000 - 2015

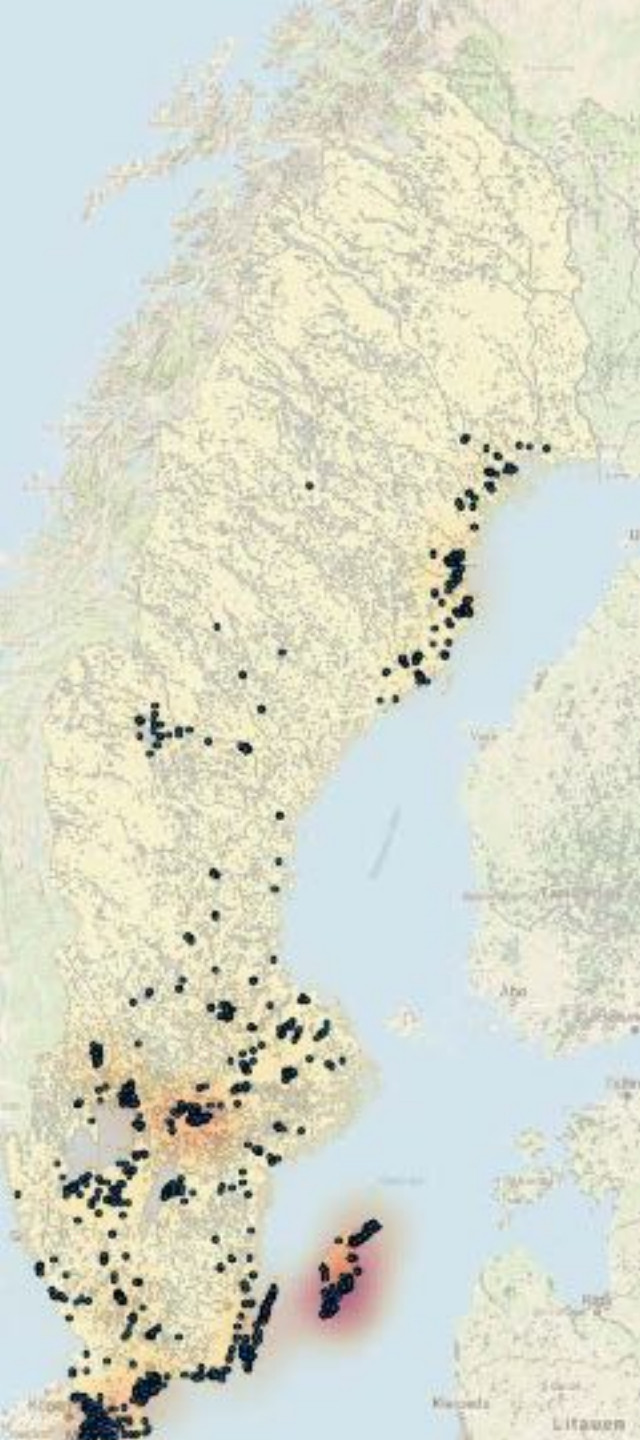

Observationer av:

*Vitkindad gås

*Grågås

*Trana

Rörelser & fältval

Camilla Olsson

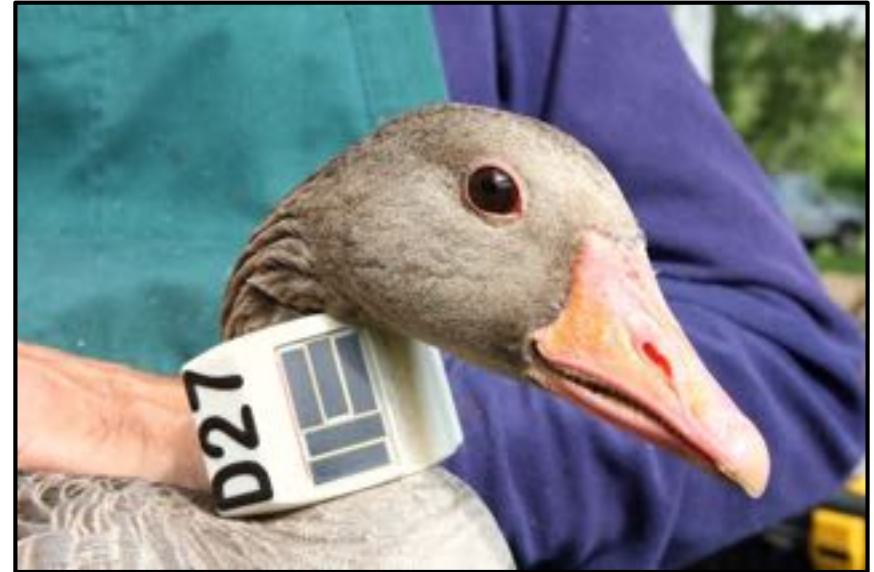

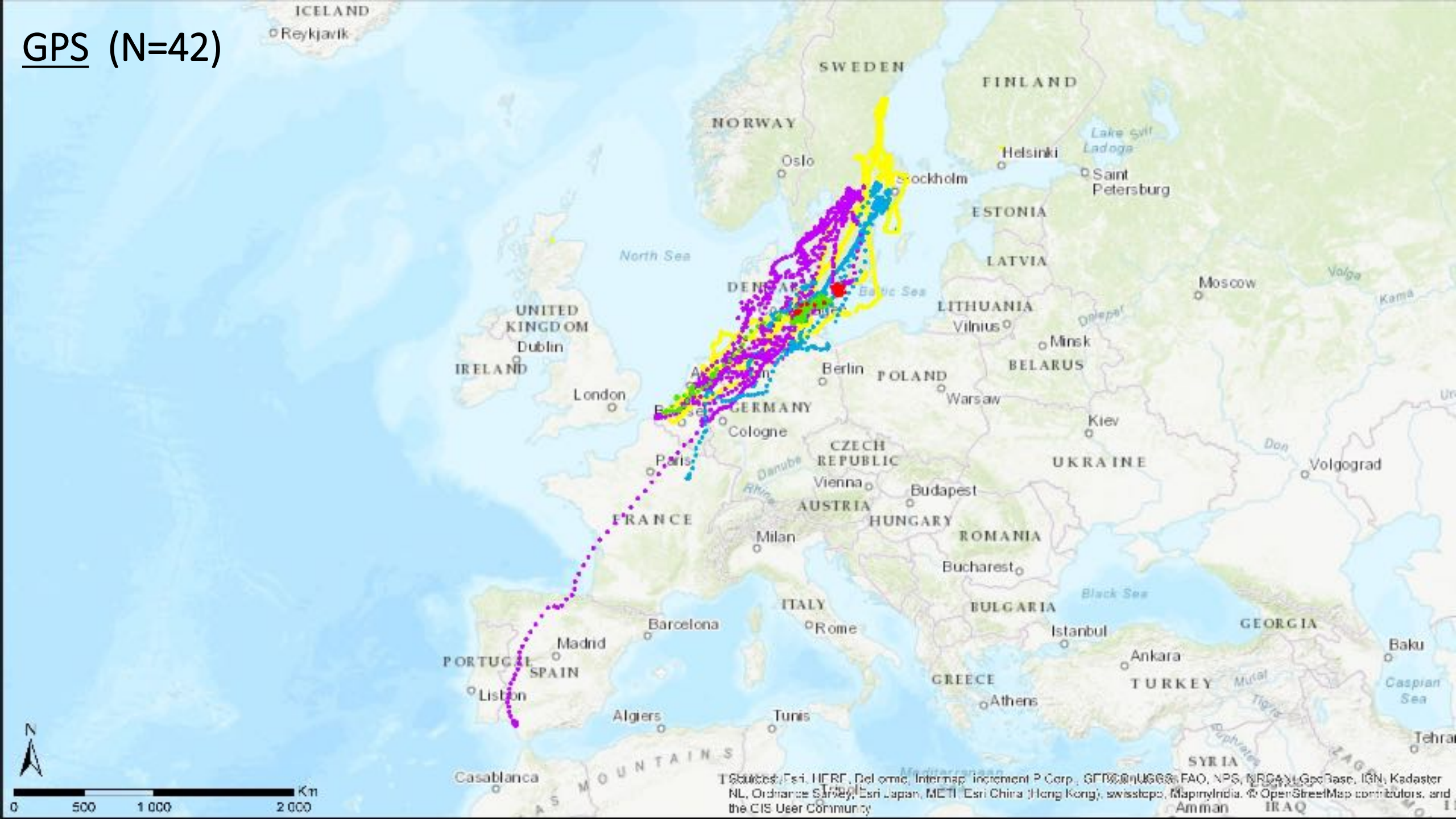

PHOTO: Niklas Liljeback

Juni 2017:
200 halsringar, 64 gps-märkta
från 5 märkplatser i Sverige.

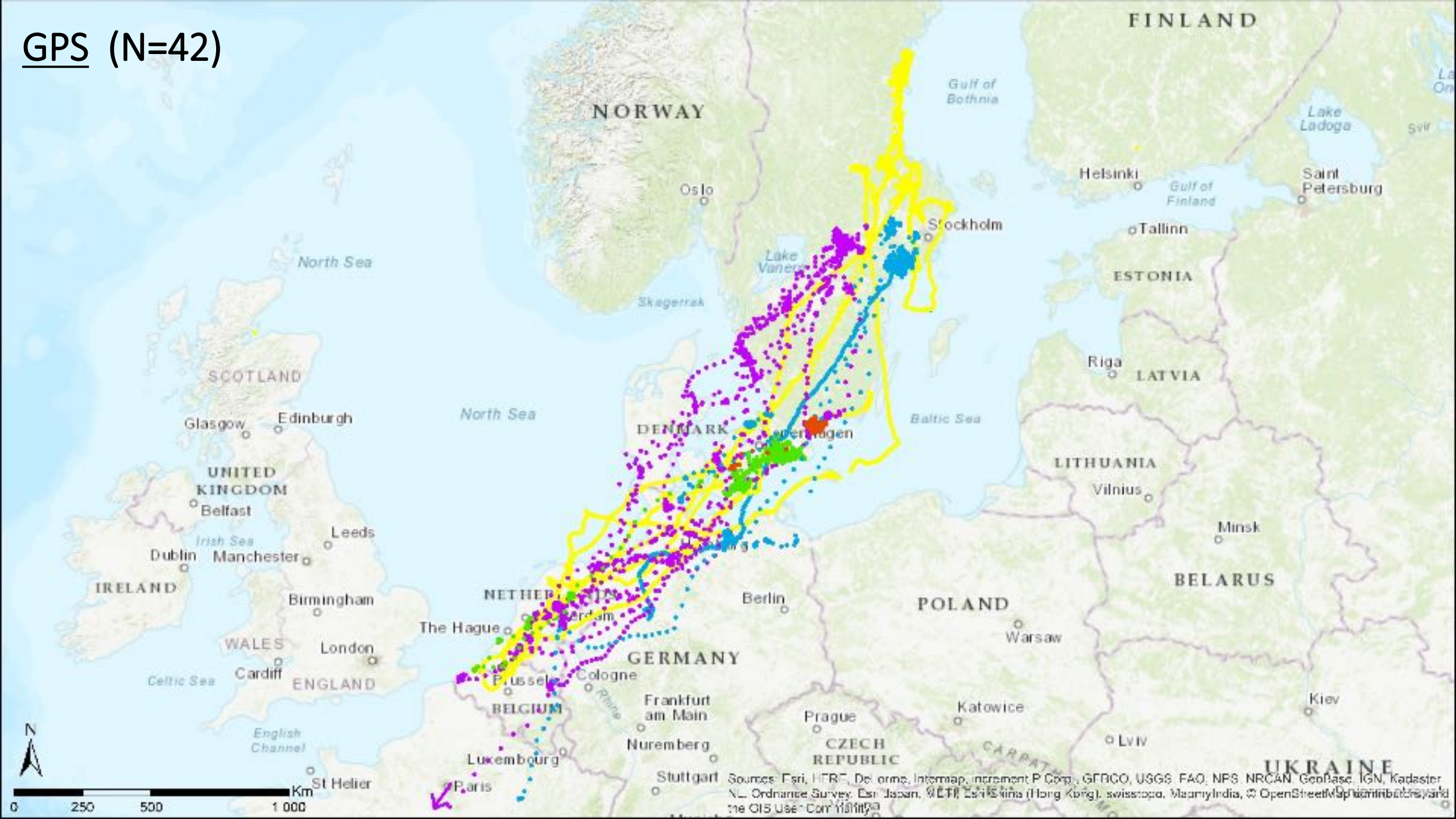

GPS (N=42)

© 2008 Esri, HERE, DeLorme, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, GeoBase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, METI, Esri China (Hong Kong), swisstopo, MapmyIndia, © OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

GPS (N=42)

Sources: Esri, HERE, DeLorme, Intermap, increment P Corp., GEBCO, USGS, FAO, NPS, NRCAN, Geobase, IGN, Kadaster NL, Ordnance Survey, Esri Japan, Swisstopo, MapmyIndia, © OpenStreetMap contributors, and the GIS User Community

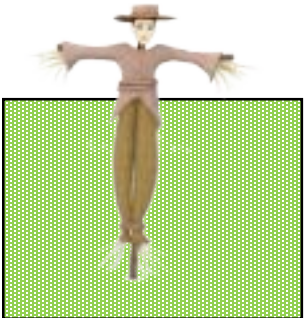
Skrämsel

Malin Teräväinen

Skrämseldoktoranden - Malin

Hur skrämna gässen?
Kostnadseffektivitet...

KONTROLL

TACK!

Involverade kollegor i de två projekten:

Maria Johansson

Steve Redpath

Louise Eriksson

Niklas Liljebäck

Ingunn Tombre

Nils Bunnefeld

Camilla Sandström

Jesper Madsen

Karen Marie Mathisen

Lovisa Nilsson

Finansiärer:

Viltvårdsfonden, Naturvårdsverket

FORMAS

Svenska Jägareförbundet

Förvaltning av tranor, gäss och svanar i Europa

- acceptansnivåer, ersättningssystem och skadeförebyggande åtgärder

Lovisa Nilsson, Malin Teräväinen & Johan Månsson

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Uppdraget

- Enligt Naturvårdsverkets strategi för svensk viltförvaltning är ett av målen att:
”senast 2020 vidtagit förebyggande åtgärder för att minska skador orsakade av vilt på de areella näringarna samt trafikolyckor med vilt inblandat”.
- Delmål som att 1.) öka jakten på skadegörande vilt, 2.) ge förslag på nya metoder för att förebygga skador och att 3.) utarbeta ett förslag på acceptansnivåer för skador av vilt på de areella näringarna.

1. Konferens/workshop för förvaltningen med syfte att diskutera behov av inventering, jaktutbildning och likriktning av besiktningsmetodik.
2. Kunskapssammanställning om hur konflikter kring grödoskador hanteras i andra länder gällande skadeförebyggande åtgärder och eventuella acceptansnivåer.
3. Kunskapssammanställning om hur grödoskador inventeras/besiktas och ersätts i andra länder.
4. Test av befintlig besiktningsmetodik för att belysa svårigheter, behov av harmonisering och undersöka om det föreligger skillnad i uppskattad skördeförlust mellan besiktningar utförda på samma skada.

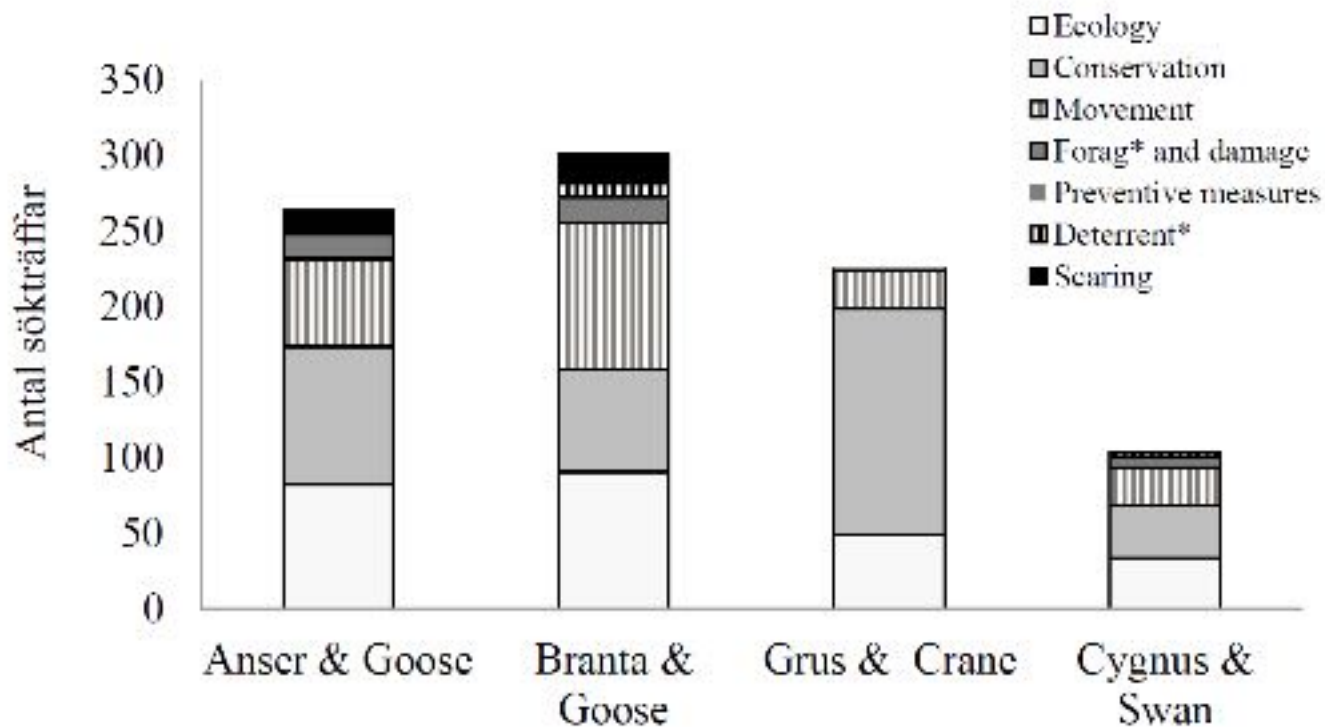
Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Kunskapssammanställningar

- Sammanställningen baseras på formulärutskick till experter i Europa och på litteratursök på både vetenskapliga och populärvetenskaplig litteratur.
- Totalt 25 personer inom myndigheter eller intresseorganisationer i 11 länder Norge, Island, Finland, Storbritannien-Skottland, Danmark, Tyskland, Belgien, Nederländerna, Frankrike, Spanien.

Kunskapssammanställningar

Figur 1. Antal sökträffar för de olika arterna samt sökord som använts i litteratursöket via tre olika databaser.

Ersättningar och besiktningar

- Förvaltningsstrategierna för de stora betande fåglarna varierar i Europa.
- Flera länder ersätter skador, men många länder har också gått ifrån ersättningar till att istället avsätta jordbruksmark där fåglarna får födosöka ostört.
- Island, Danmark och Litauen ersätter ej.
- Vilka arter som ersätts varierar mellan länder, men generellt sätt så ersätts framförallt de arter som finns i Bilaga 1 i Fågeldirektivet.

Tabell 3. Kostnaderna (miljoner Euro) för skador av stora betande fåglar i Nederländerna per år och art.**Källa: BIJ12/Avdelning Faunafonds och Sovon Vogelonderzoek Nederland.**

Art	Kostnad/år							
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Grågås	5,1	7,9	8,3	7,8	8,0	8,8	10,4	10,0
Vitkindad gås	2,1	3,6	3,5	4,4	3,9	3,6	5,8	6,1
Bläsgås	2,9	4,5	3,5	3,6	3,1	4,6	4,4	5,0
Prutgås	0,8	1,5	1,3	0,3	0,3	0,4	1,3	1,1
Sädgås	0,09	0,1	0,1	0,06	0,02	0,05	0,05	0,09
Spetsbergsgås	0,09	0,09	0,09	0,09	0,06	0,03	0,02	0,09
Kandagås	0,02	0,04	0,04	0,04	0,03	0,03	0,02	0,007
Sångsvan	0,001	0,007	0,002	0,005	0,006	0,006	0,009	0,006
Trana		0,001	0,002	0				
Total Summa	11,1	17,8	16,8	16,4	15,4	17,6	22,0	22,3

- Den skrämsel som används liknar de som används i Sverige, med bland annat gasolkanoner, flaggor, hundar etc.
- Skydds jakt är vanligt, även på fredade arter. Även stängsling och äggprickning förekommer.
- Ofta betonas vikten av att använda skrämsel i kombination med avledningsområden.
- Acceptansnivåer för till exempel skadenivåer eller antal fåglar är sällsynta. Men t.ex. har Belgien tagit fram acceptansnivåer för antal fåglar, det finns populationsmål för spetsbergsgäss, och ibland finns det uppsatta ”självrisk”-nivåer för skadenivåer, dvs. det måste upp i en viss nivå innan ersättning betalas.

- Mycket forskning på gäss, mycket mindre på trana och sångsvan
- Acceptansnivåer för antalet fåglar och/eller skadenivåer genom viltstrategin är välkommet.
- Jakten behöver bli mer effektiv och skadeskjutningarna minska, utbildning är viktigt!
- Appar för avskjutning behövs- Finland och Norge har bra alternativ. Avskjutningsstatistik är en mycket viktig parameter i adaptiv förvaltning.
- Flera länder anger att problemet blivit så stort att förebyggande åtgärder inte räcker till.

- Flerartssystem som komplicerar och som bör beaktas i förvaltningen.
 - jakttider
 - avledande områden
- Står inför ett vägval– antingen fortsätter man med samma system eller så satsar man mer på populationsbegränsning och/eller avsättning av jordbruksmark.
- Ersättningssystemen varierar och har för- och nackdelar.
 - Besiktning av direkta skador, men svårt att uppskatta skador.
 - Schablonsystem kan vara ett alternativ men även där finns för och nackdelar
 - T.ex. så har Norge använt modellprediktioner, men var ej betrott trots vetenskaplig utvärdering.
 - Nederländerna avsätter ”gåsområden” där full ersättning utgår
 - Schabloner kan göra att ”högproduktiva” lantbrukare missgynnas

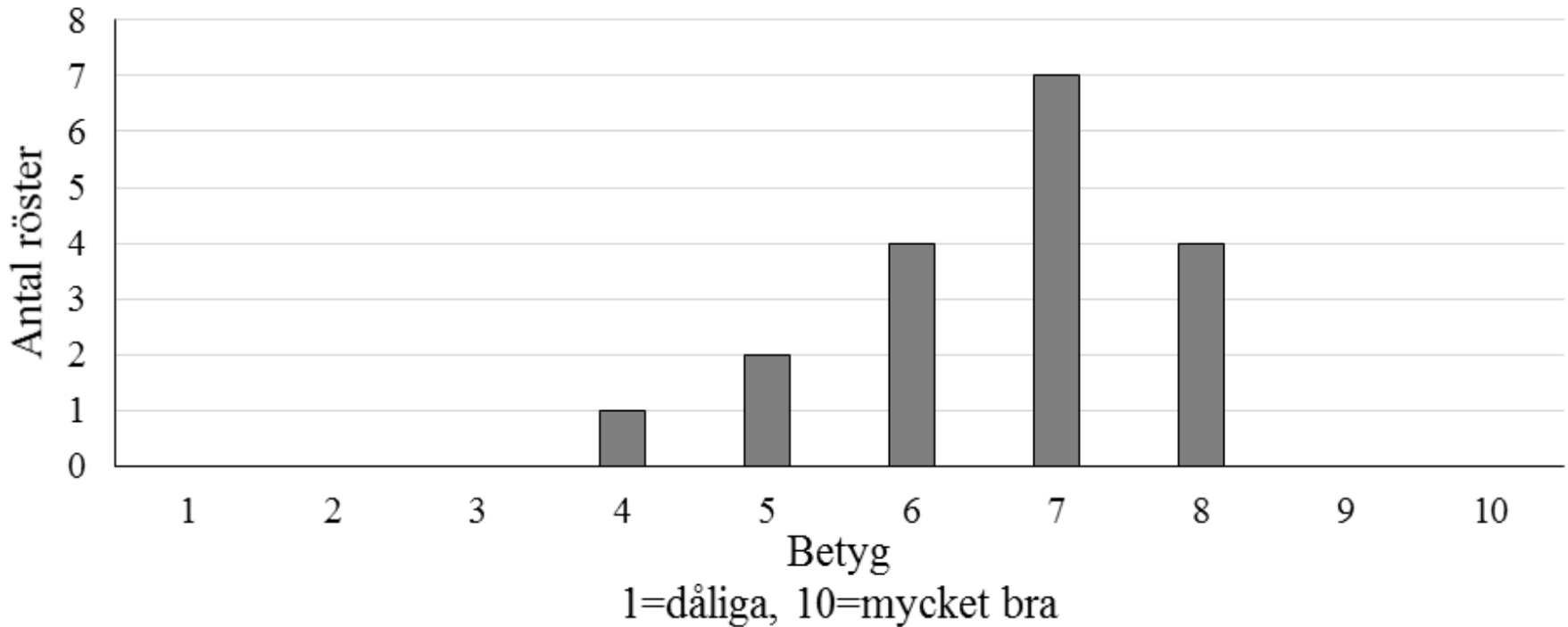
Hur likriktade är besiktningarna?

Besiktningarna i Sverige idag syftar till att bidra med;

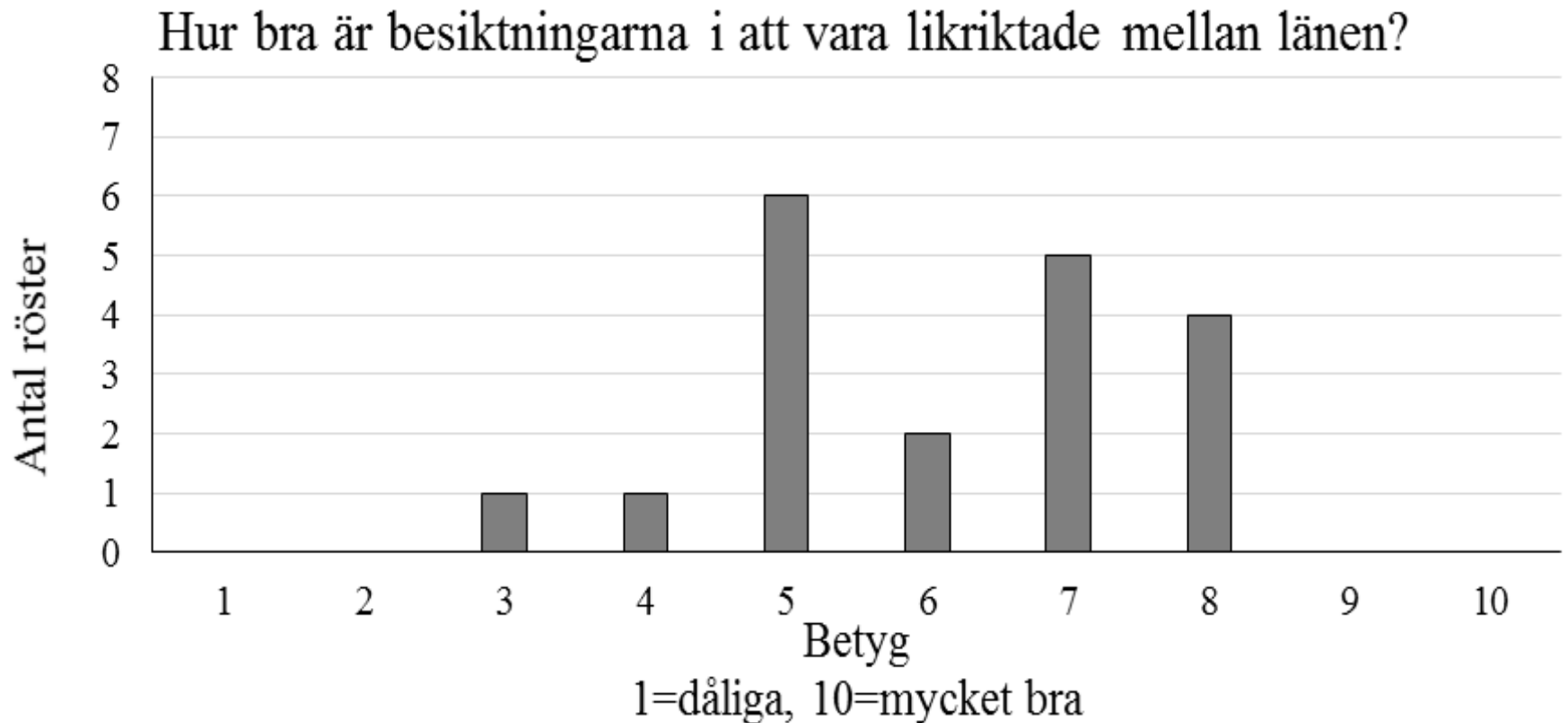
- Underlag för ersättning för skador
- Mått som kan användas för att utvärdera förvaltningsmål
- Möjlighet att snabbt kunna sätta in förebyggande åtgärder
- Utvärdering av skydds jakt (t.ex. minskar skadorna efter skydds jakt?)
- Mildra konflikter mellan jordbruk och naturvård
- Kunskapsinsamling (t.ex. var och när uppstår skador, vilken typ av skada och av vilken art?)
- Statistikrapportering av nationella och länsvisa trender över tid gällande ersättningar och skadenivåer
- Underlag för framtidsprognoser
- Underlag för regeringens budget

Fortbildning för besiktningsmän 24 april 2017

Hur bra är besiktningarna på att skatta den verkliga förlusten?

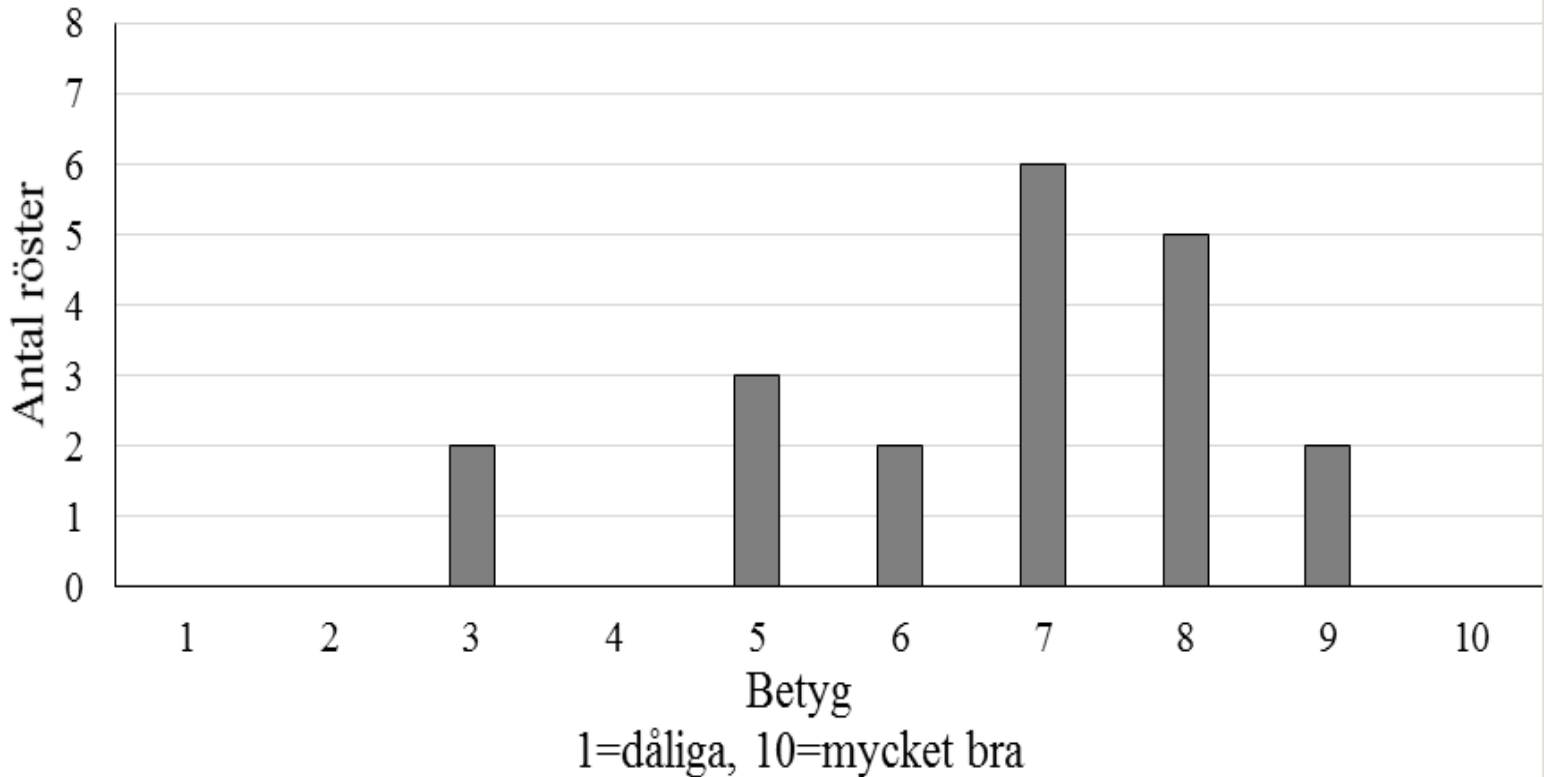

Fortbildning för besiktningmän

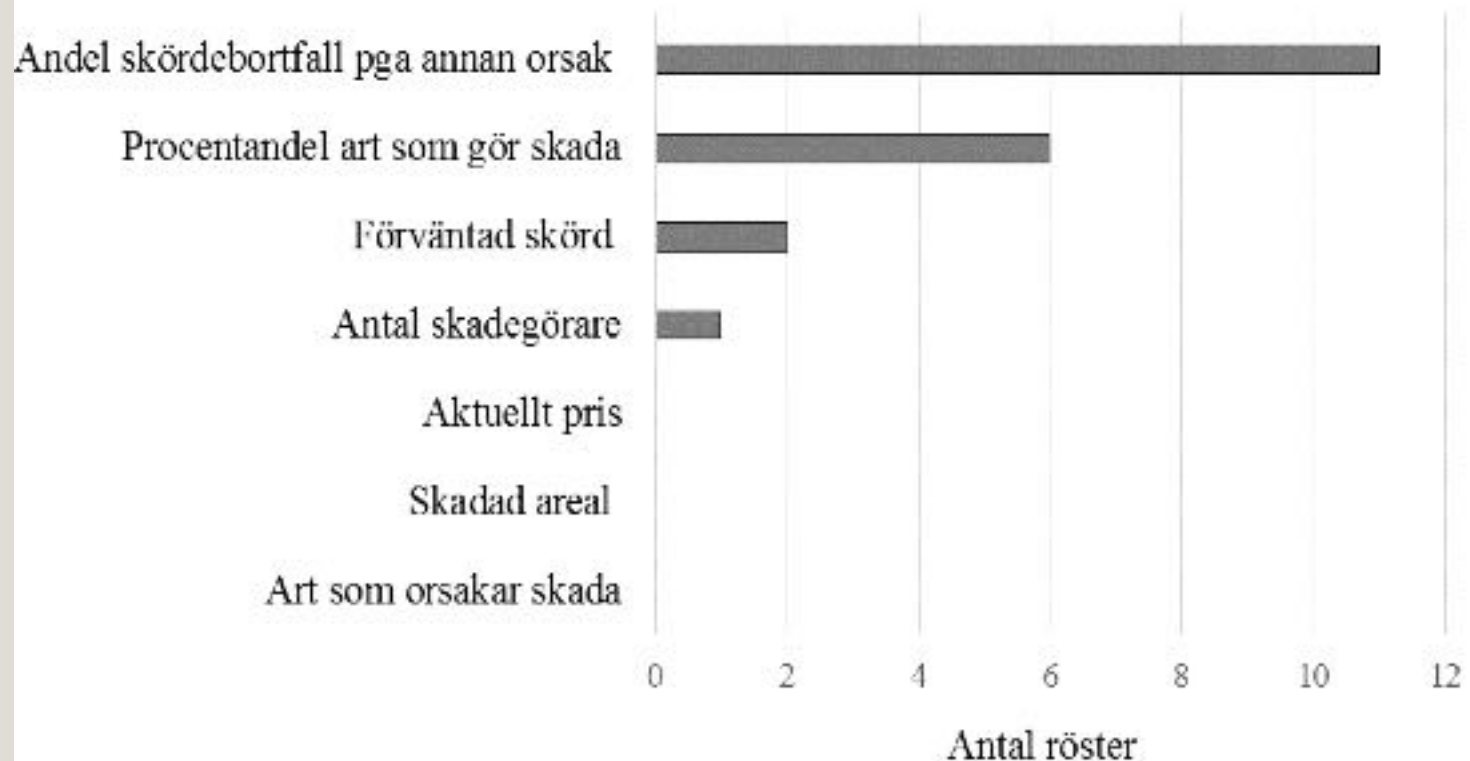
Fortbildning för besiktningsmän

Hur bra är besiktningarna på att vara konfliktdämpande?

Fortbildning för besiktningsmän

Vilka parametrar är svårast att bedöma?

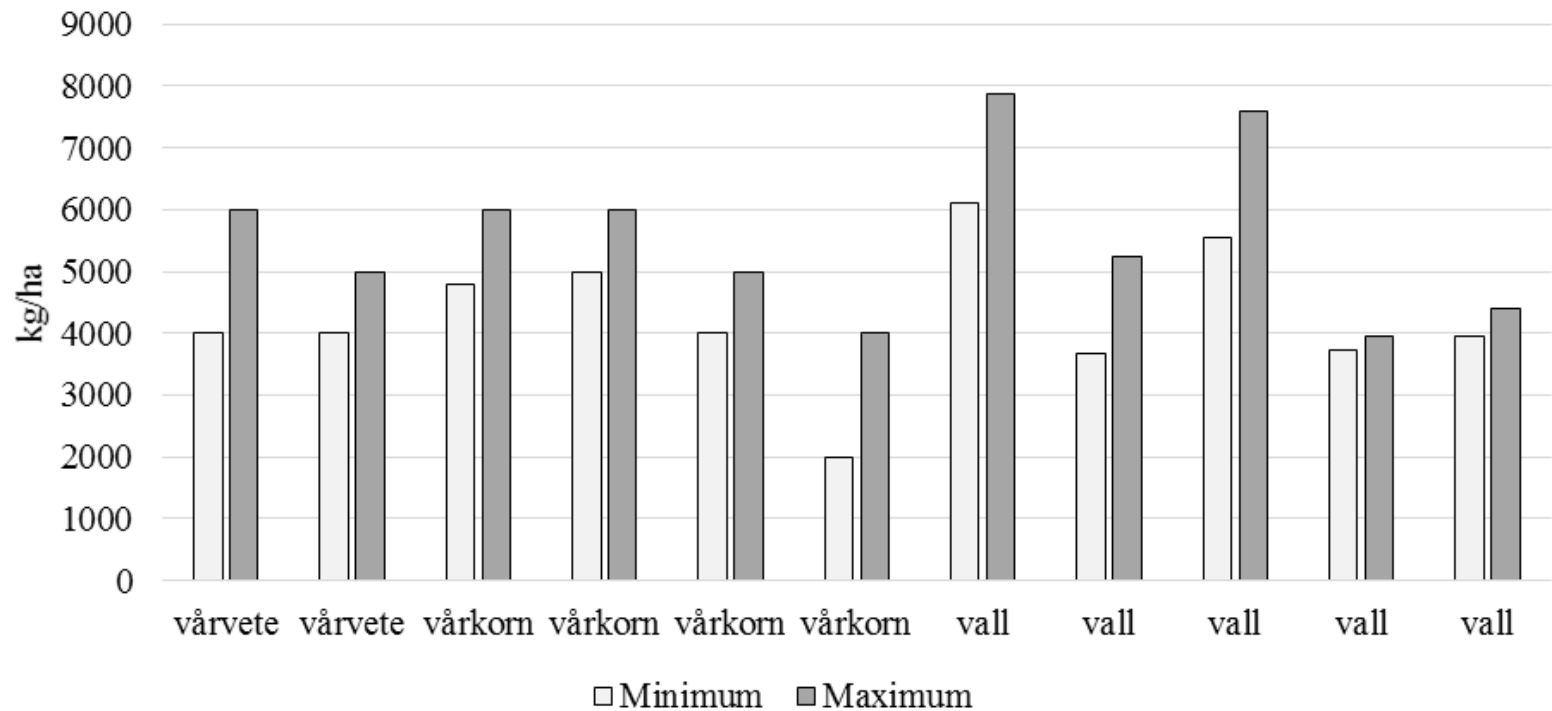
Besiktningförsök

- Syftet är att identifiera svårigheter i besiktningarna, underlätta och göra tydligare riktlinjer
- Inget referensmått på den ”verkliga” skördeförlusten, utan bara ett mått på variation mellan besiktningarna
- Vallar, vårvete, vårkorn, totalt 11 fält
- 2-4 oberoende besiktningar per fält

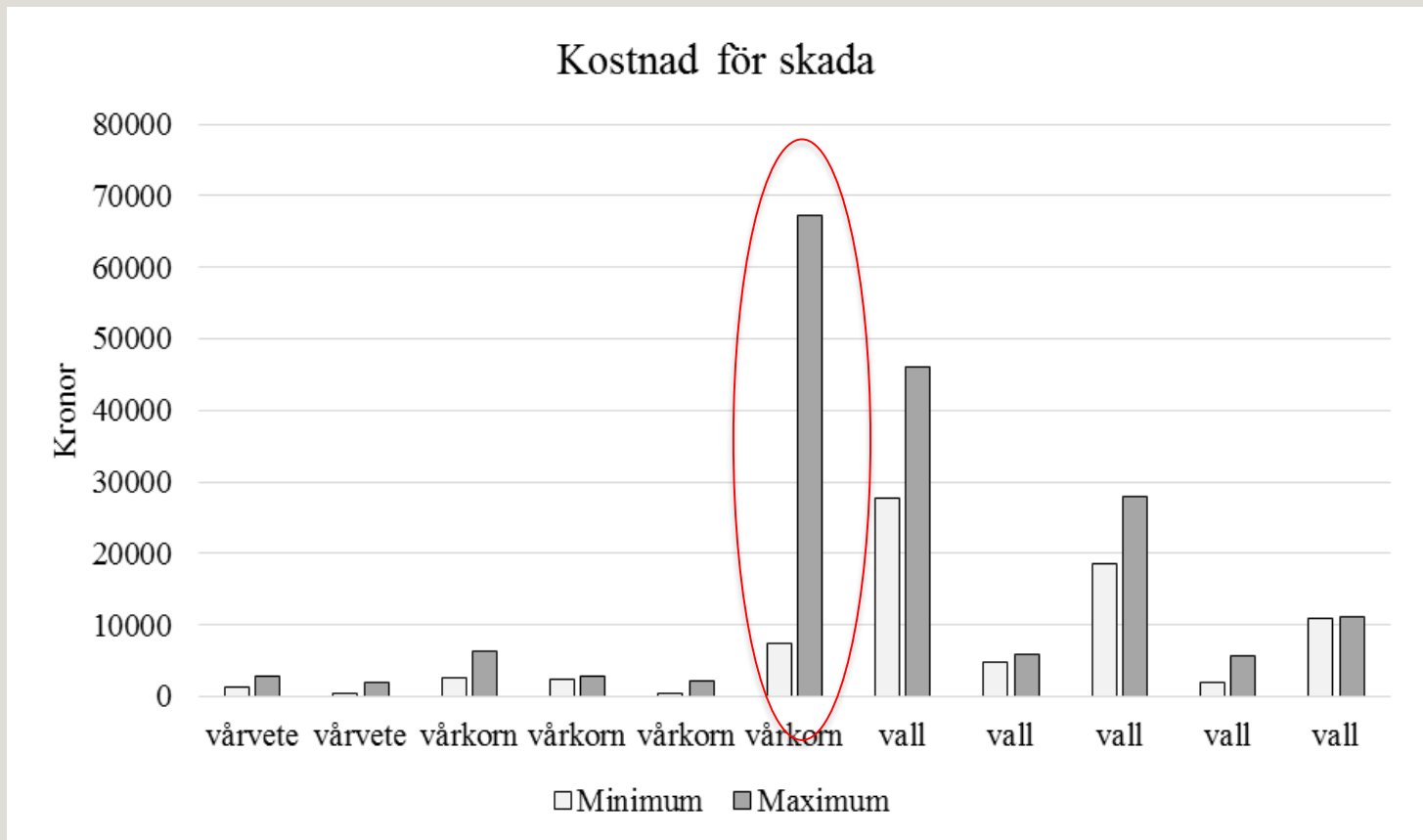
Besiktningförsök

Gröda	Antal besikt. (n)	Min förväntad skörd (kg/ha)	Max förväntad skörd (kg/ha)	Skillnad förväntad skörd (%)	Min förlorad skörd (kg)	Max förlorad skörd (kg)	Skillnad förlorad skörd (%)	Min pris (kr/kg)	Max pris (kr/kg)	Skillnad pris (%)	Min kostnad skada (kr)	Min kostnad skada (kr)	Skillnad kostnad (%)
vårvete	4	4000	6000	50	945	2160	129	1.12	1.43*	28	1256	2810	124
vårvete	4	4000	5000	25	400	1160	190	1.12	1.43*	28	500	1430	284
vårkorn	3	4800	6000	25	2074	4380	111	1.2	1.43*	19	2592	6263	142
vårkorn	3	5000	6000	20	1995	2050	3	1.2	1.43*	19	2460	2917	19
vårkorn	3	4000	5000	25	360	1500	317	1	1.43*	43	450	2145	377
vårkorn	3	2000	4000	100	7500	56000	647	1	1.25	25	7500	67200	796
vall	2	6120	7880	29	34157	51220	50	0.8	0.90	13	27614	46098	67
vall	2	3670	5250	43	6019	6431	7	0.8	0.90	13	4815	5790	20
vall	2	5540	7600	37	23185	31160	34	0.8	0.90	13	18548	28044	51
vall	2	3740	3960	6	2099	7001	234	0.8	0.90	13	1889	5601	197
vall	2	3960	4390	11	12222	13960	14	0.8	0.90	13	11000	11168	2

Förväntad skörd

Besiktningförsök

Besiktningförsök - vad behövs framöver?

- Uppsätta mål för hur stor variation som är acceptabelt mellan besiktningarna. På så vis kan besiktningmetodiken utvärderas och utvecklas gentemot målen.
- Tydligare riktlinjer för antal provytor (t.ex. per hektar) och hur de bör placeras ut över fälten.
- Tydligare protokoll. Elektroniska protokoll (appar) där man måste fylla i alla variabler för att komma vidare och där uträkningarna sker automatiskt. Utvecklingen av protokollet bör ske med tydlig koppling till den databas som är under utveckling för att registrera grödoskador.
- Fält-app för att registrera besiktningar, kartlägga arealer i kartfunktion och funktion för att skicka vidare till handläggare och brukare.
- Checklista att ha med ut i fält integrerat i fältapp

Besiktningförsök

- Standardiserade sätt att sätta pris på grödan, t.ex. genom Lantmännens poolpris.
- Tydligare riktlinjer kring att bedöma förväntad skörd, alternativt använda schabloner, samt för koordinatsättning, TS-beräkning
- Riktlinjer kring fotodokumentation, samt kriterier för hur säker artbedömningen är
- Obligatorisk utrustning i form av den besiktningsväska som Viltskadecenter tillhandahåller, där ingår bl.a. handburen GPS och metallring för provytor.
- Ett system för kvalitetssäkring skulle kunna hjälpa till att säkra datakvaliteten genom att se till att metodiken har följts i enlighet med besiktningshandboken

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Besiktningförsök

- Årlig fortbildningsträff för besiktningsmännen får kalibrering i fält, alternativt uppstartsträff varje säsong för att diskutera besiktningsrelaterade frågor och för kalibrering sinsemellan.
- Faddersystem för besiktningsmännen.
- Utbildning i Artportalen och i växtlära
- Utökad kartläggning av antalet fåglar och vilka arter som förekommer i respektive skadedrabbat område för att ge underlag till besiktningarna om vilka arter som orsakat skada.

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Arbetsgrupp

- Viltskadecenter har föreslagit för Naturvårdsverket att man tillsätter en arbetsgrupp som kan jobba med ett förslag till reviderad besiktningsmetodik och tillhörande verktyg.
- Liknande arbetsgrupper finns för rovdjursinventeringarna.
- Föreslagsvis representanter från besiktningsmän, handläggare och VSC, samt att hela landet är representerat (t.ex. förvaltningsområdena)

- Vilka tre punkter är viktigast/borde prioriteras?
- Är någon punkt av liten eller ingen betydelse?
- Finns det någon mer aspekt som borde prioriteras?

Nytt från Naturvårdsverket

Flytt och budgetarbete

Fortsatt arbete med viltstrategin

Viltförvaltarkonferensen

RU älgförvaltning

Miniminivåer

Nyrekryteringar

Nya arbetsgrupper

Föreskriftsprojekt

Viltskadeföreskrifter

IAS

Annat från Naturvårdsverket

- Rapportering
- Blanketter
- Samordning inventering

Viltförvaltningsenheten

Chef Marcus Öhman

Klövviltsgruppen

Klövviltsfrågor

Carl-Johan Lindström, Christer Pettersson, Ebba Henning Planck, Malin Hollberg Malm (viltjurist)

Rovdjursgruppen

Rovdjursfrågor (inkl. viltskador på ren)

Mikael Wallén, Lisa Svensson, Nils Henriksson (viltjurist)

Föreskriftsgruppen

Hanna Dittrich Söderman, Frederik Treschow

Jaktgruppen

Jägarregistret, jägarexamen, jaktkort, jaktmedel, forskningsjakt, hundar mm

Daniel Bladh, Nils Mårtensson, Elisabet Perming, Emil Ekström (viltjurist)

Viltvårdsgruppen

Statens vilt, viltskador utom ren, Viltskadecenter, hållande av vilt, rewilding, djurskydd, artskydd, invasiva arter, stora fåglar mm

Per Risberg, Jen Edgren, Lotta Lagerberg, Eleonor Glad, Andreas Ahlén (viltjurist)

Andra enheter inom viltförvaltningen

- Viltanalysenheten
 - Chef Maria Hörnell Willebrand
 - Viltforskning
 - Inventeringar
- Artenheten
 - Chef Maria Widemo
 - Artskydd
 - Invasiva arter
 - Internationella konventioner och avtal, bland annat AEWA

Föreskriftsprojektet

- NFS 2002:18 om jakt och statens vilt
- NFS 2010:7, NFS 2010:15 samt NFS 2014:24 för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter björn, lo och varg
- NFS 2010:1 om förvaltning av björn, varg, järv, lo och kungsörn
- NFS 2002:20 om vilthägn mm
- NFS 2011:7 om jakt efter älg och kronhjort
- NFS 2015:15 om jägarexamen

Föreskrifter som inte ingår

- NFS 2013:13 om typgodkännande av fångstredskap
- NFS 2018:3 om användande av fångstredskap
- NFS 2018:5 om bidrag och ersättningar för viltskador

20018:5

- Särskilda regler för företag sysselsatta inom primär jordbruksproduktion
- Högst 80 % bidrag för förebyggande åtgärder
- Ersättning upp till 100 % för vissa åtgärder med anledning av skada
 - Omsådd och sortering

Uppdatering från AEWA-arbetet

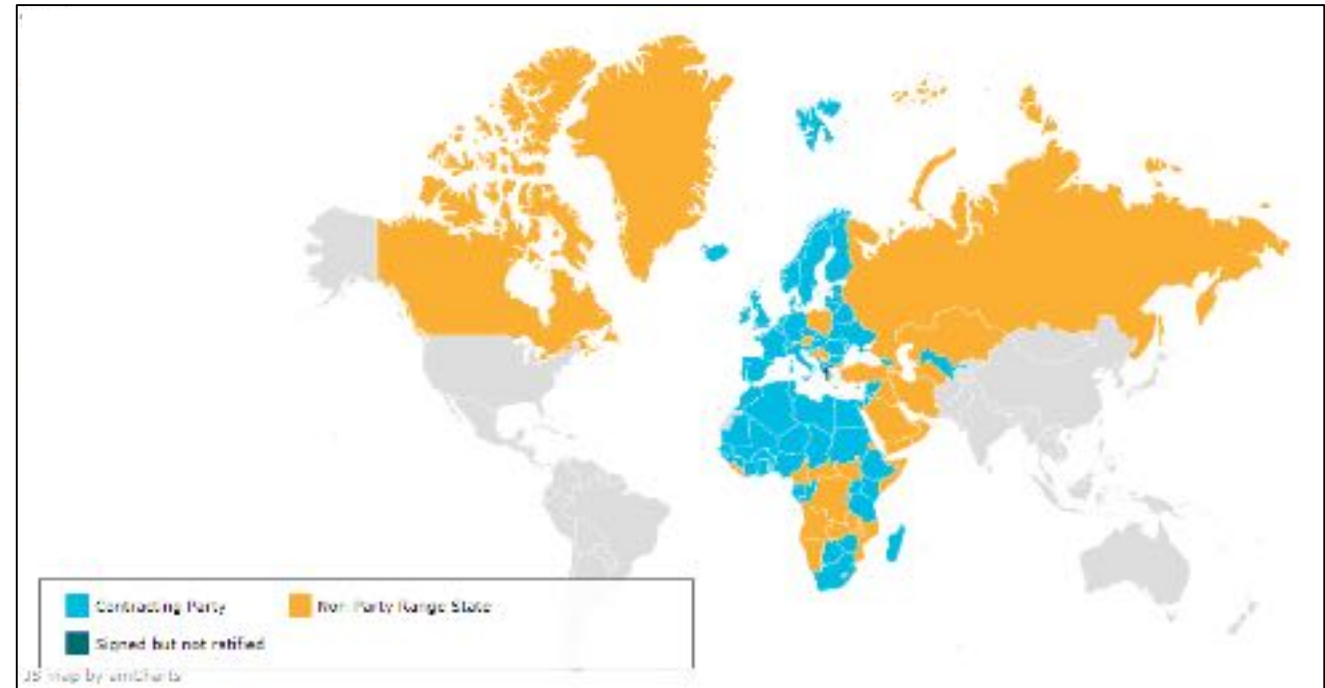

Per Risberg & Johan Månsson

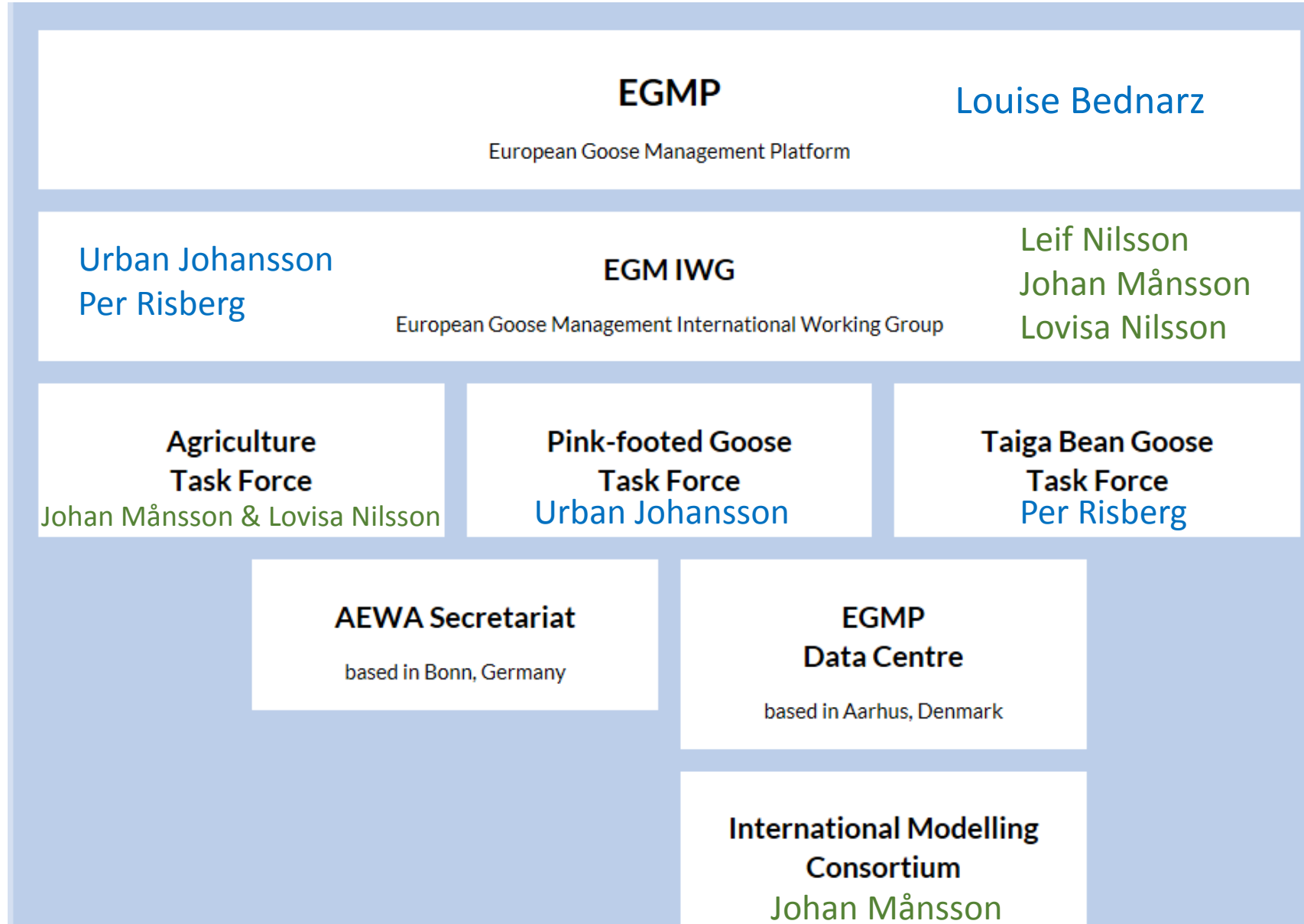

AEWA

- Samverkansorgan för förvaltning av flyttande vattenfåglar
- Convention on Migratory Species (CMS)
- United Nations Environment Programme (UNEP),
- 254 arter (änder, gäss, vadare, hägrar, flamingos, skarvar, storkar... en pingvin)
- Även habitat, blyhagel, kraftledning, fångst m.m.

Struktur

Befintliga gåsförvaltningsplaner

Vilka är målen?

Vilka länder berörs?

Vad innebär dessa för Sverige?

-jakt?

-inventering?

Spetsbergsgås (Svalbard)

Antagen 2012

- I. Gynnsam bevarande status
- II. Skador på jordbruk på en acceptabel nivå
- III. Undvika fortsatt negativ påverkan på tundravegetation
- IV. Tillåt jakt som inte riskerar populationen

Måltal ~60 000

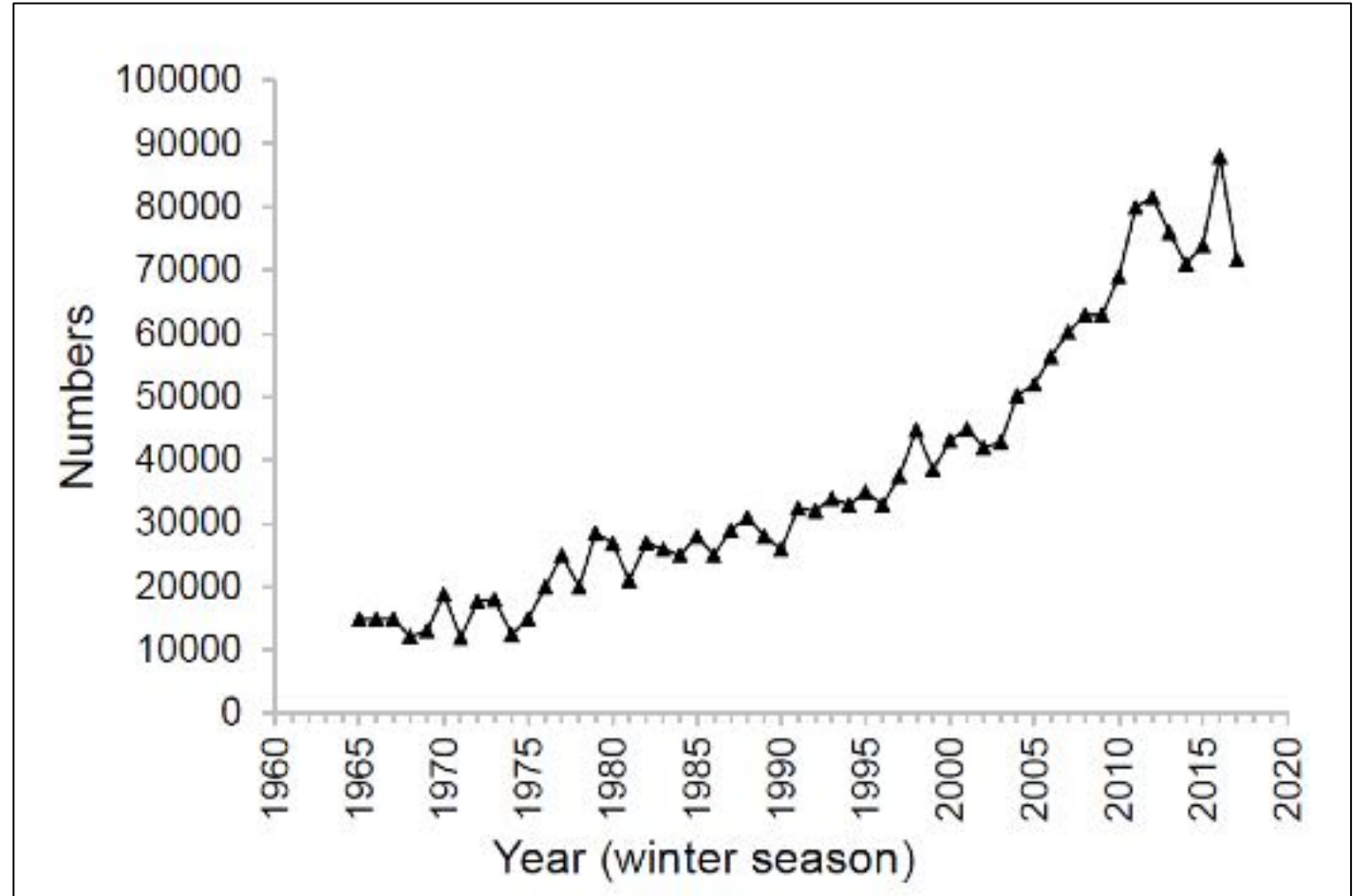
Populationen 2010 – 69 000 fåglar

Involverade länder:

Norge, Danmark, Nederländerna och Belgien

Sveriges roll?

Spetsbergsgås (Svalbard)

Spetsbergsgås (Svalbard)

Flyttväg förskjuten österut?

November 2017: ~72000

Maj 2018: ~67000

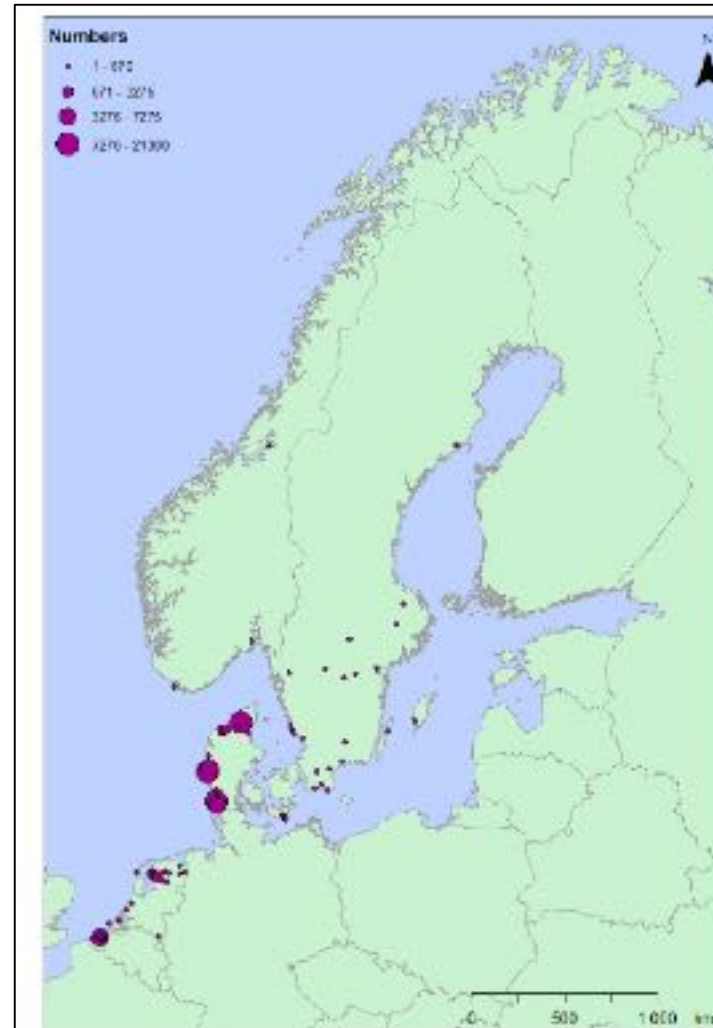
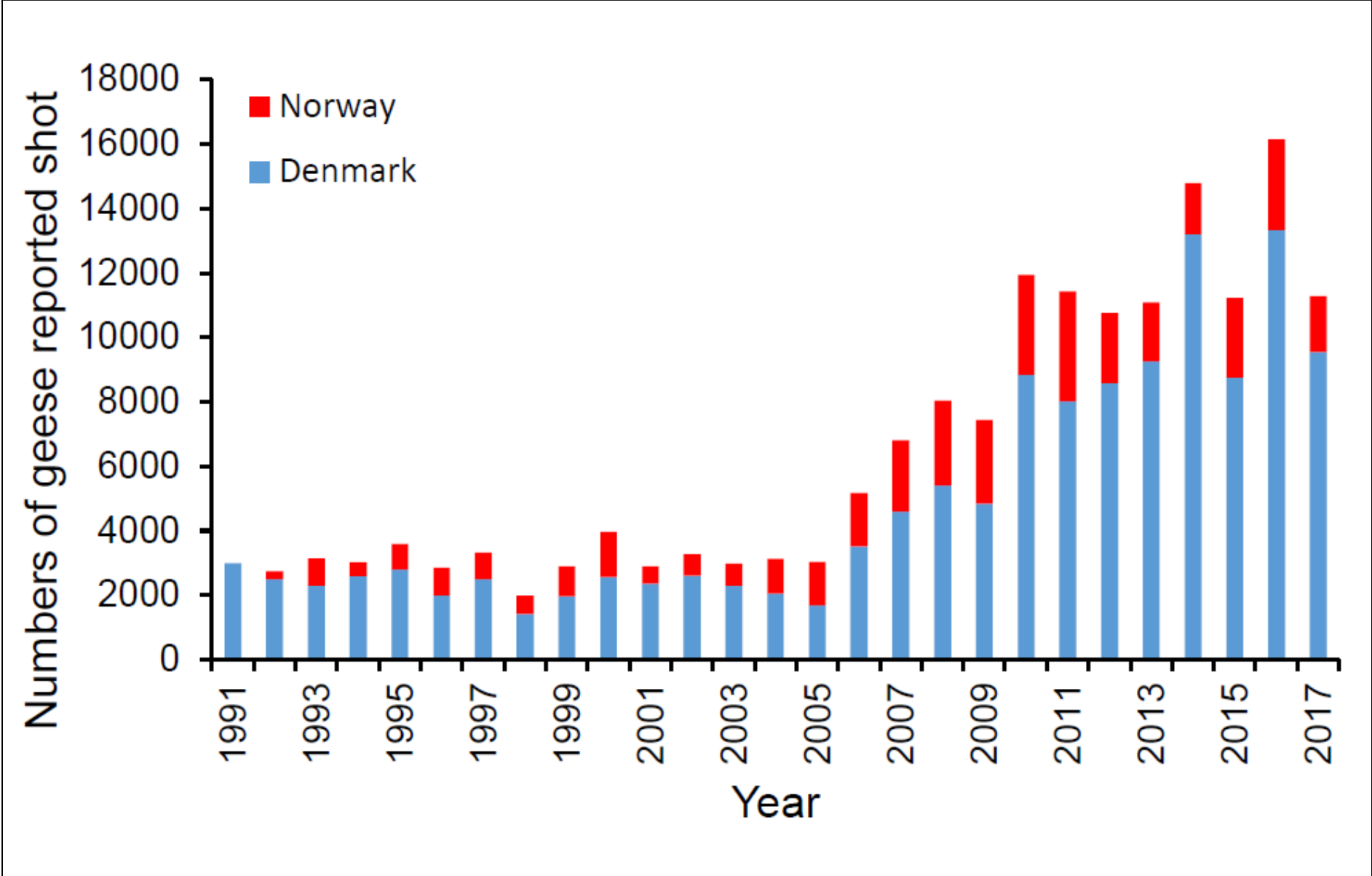

Figure 1a. Distribution of pink-footed geese in November 2017.

Figure 1b. Distribution of pink-footed geese in May 2018.

Spetsbergsgås (Svalbard)

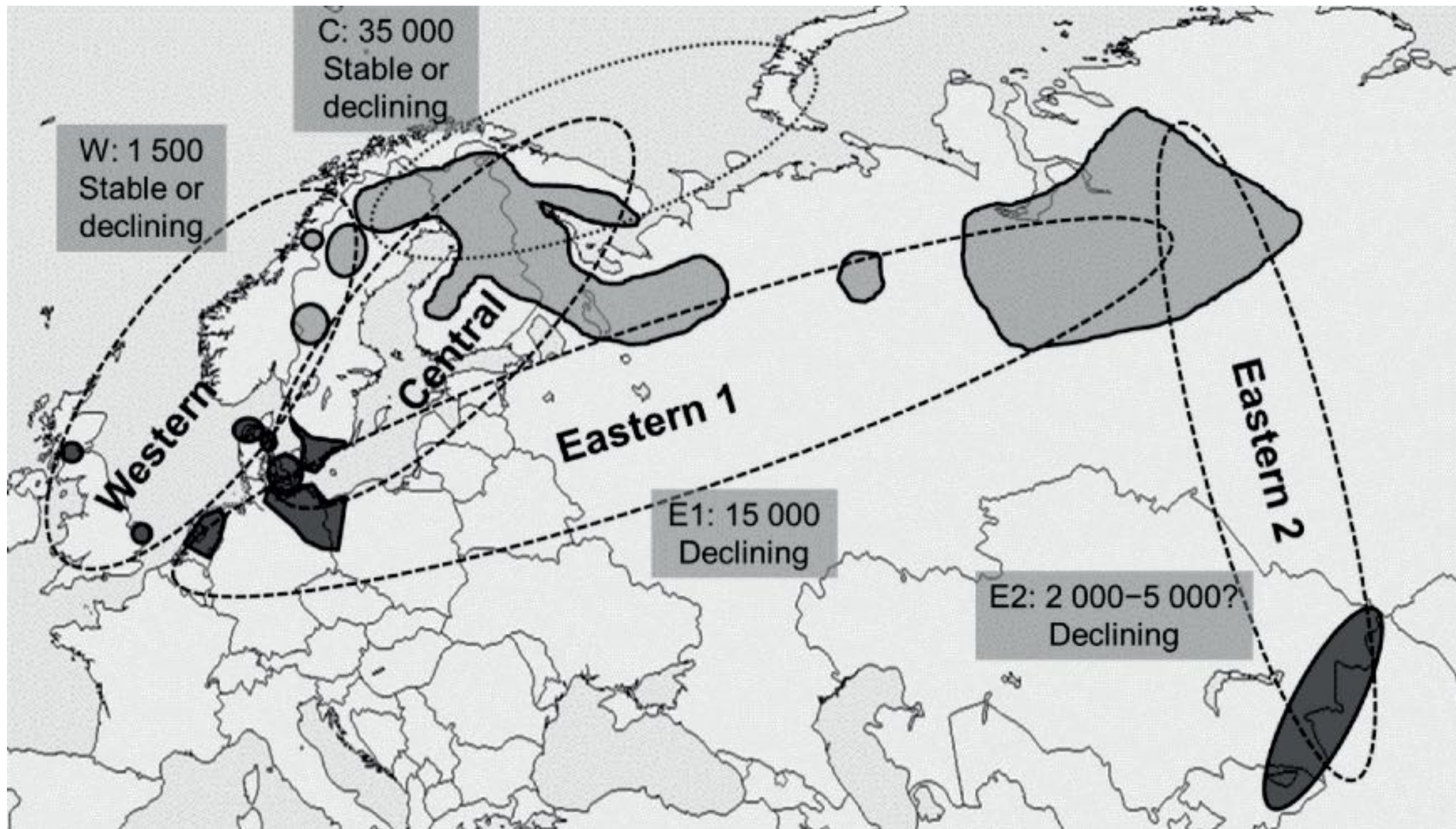
Skogssädgås/Taiga Bean Goose

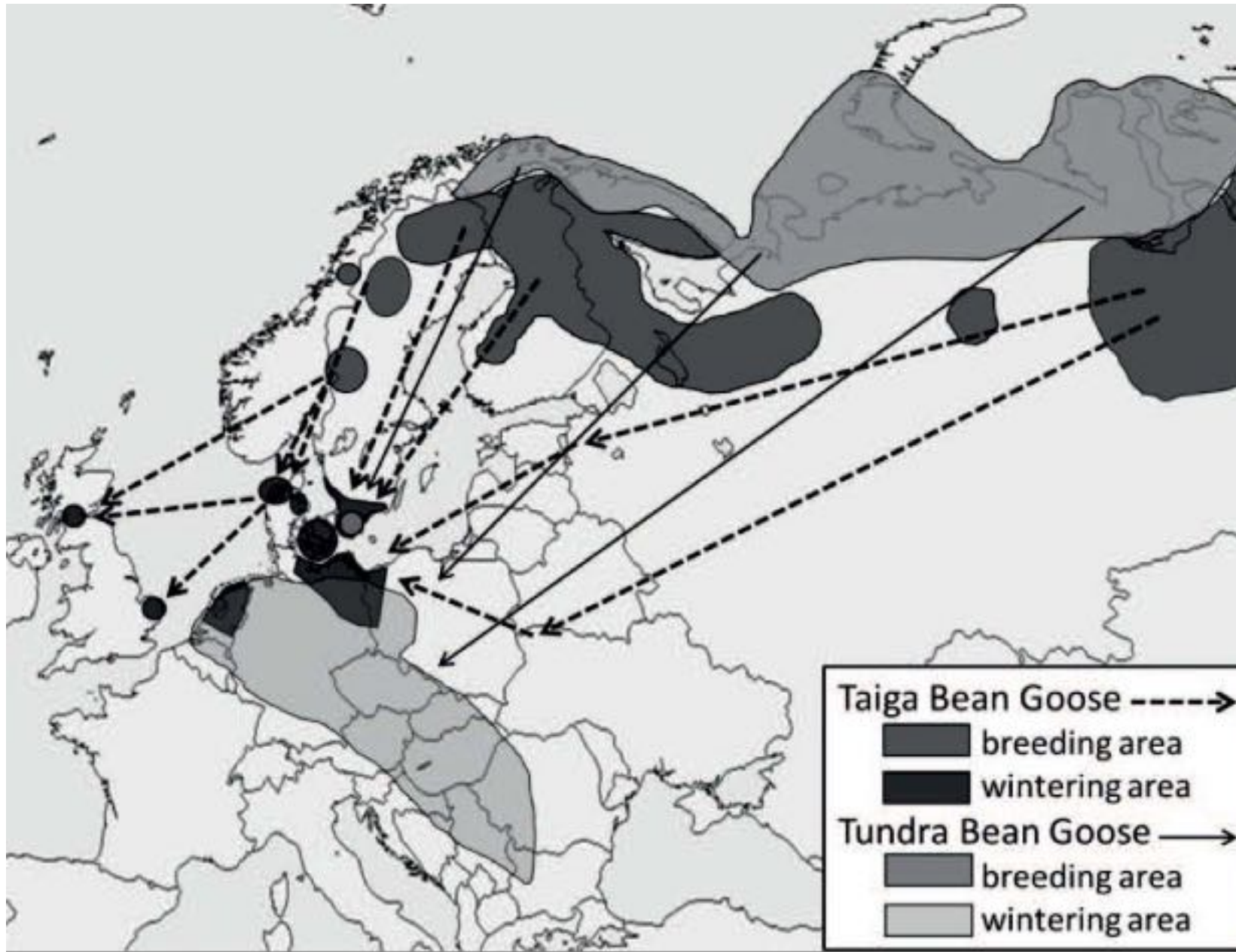

AEWA European Goose
Management Platform

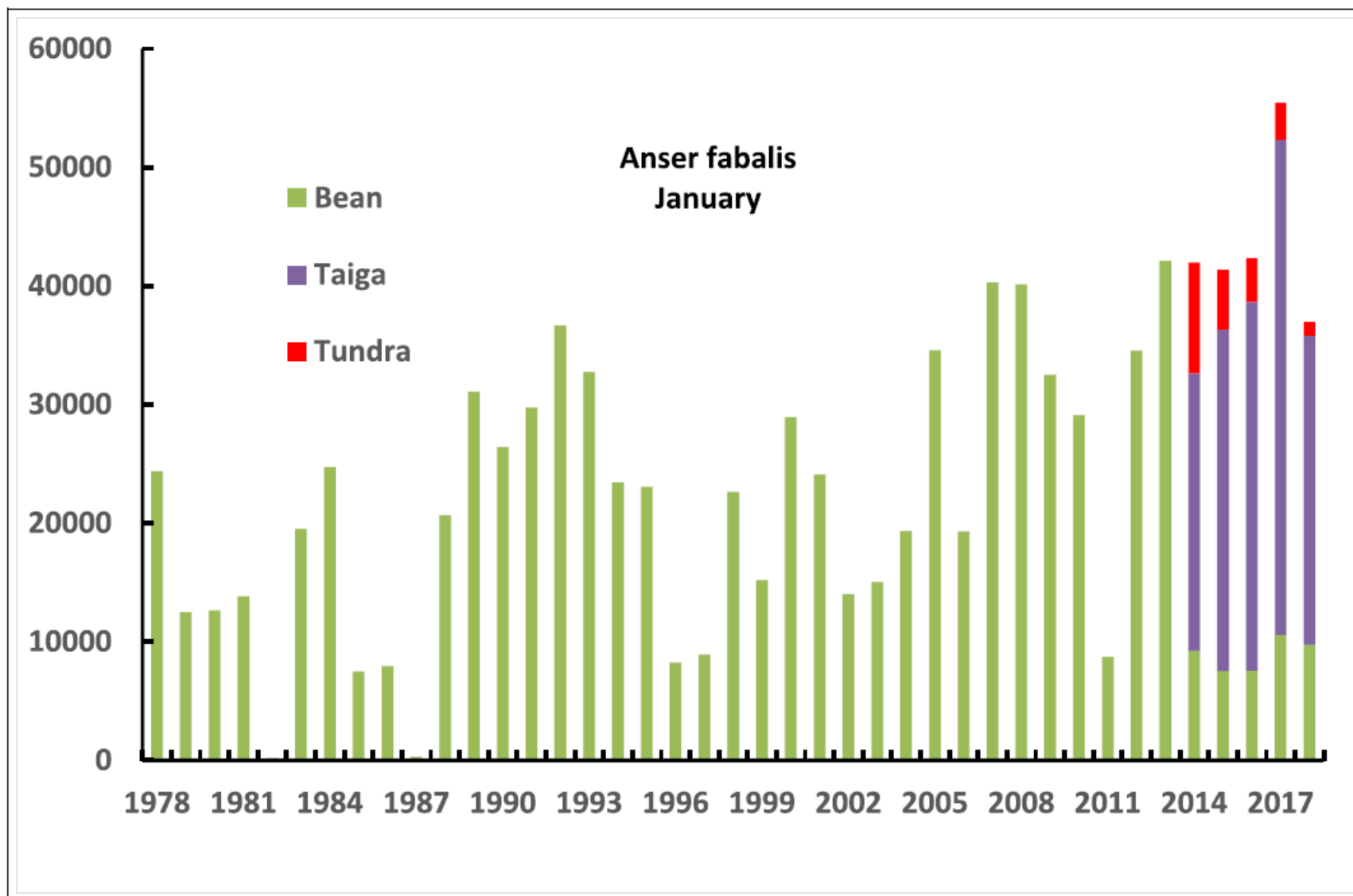
Fyra delpopulationer
Visade minskning i CMU
Finland, Sverige, Danmark
Viktig jakt i FI
Mål 60 – 80 000 i CMU
Dålig uppföljning av jakt i SE
Inventering taiga/tundra SvJf
Räkningar höst – vinter - vår
Ålders-/undersartsbestämning
Jaktuttag?

AEWA European Goose
Management Platform

Okt 2017:
ca 60 100 Taiga

Målnivå 60-80'
Januariresultat
gäller

Planer på gång för grågås och vitkindad gås

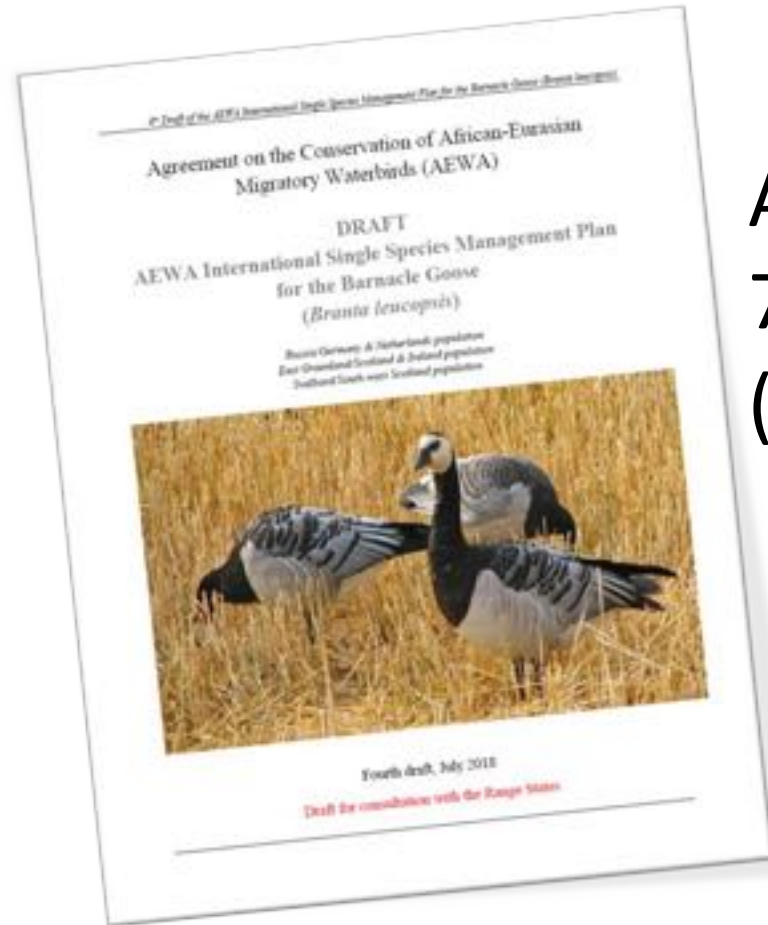
AEWA European Goose
Management Platform

Vitkindad gås

AEWA European Goose Management Platform

Antas vid
7th Session of the Meeting of the Parties to AEWA
(4-8 December 2018)

Prutgås

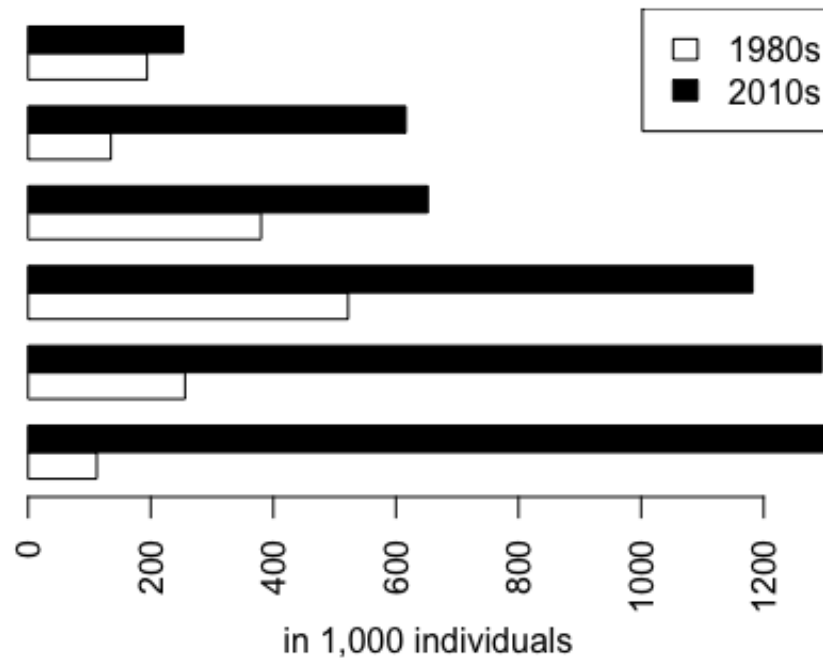
Spetsbergsgås

Sädgås

Bläsgås

Grågås

Vitkindad gås

Vitkindad gås

AEWA European Goose
Management Platform

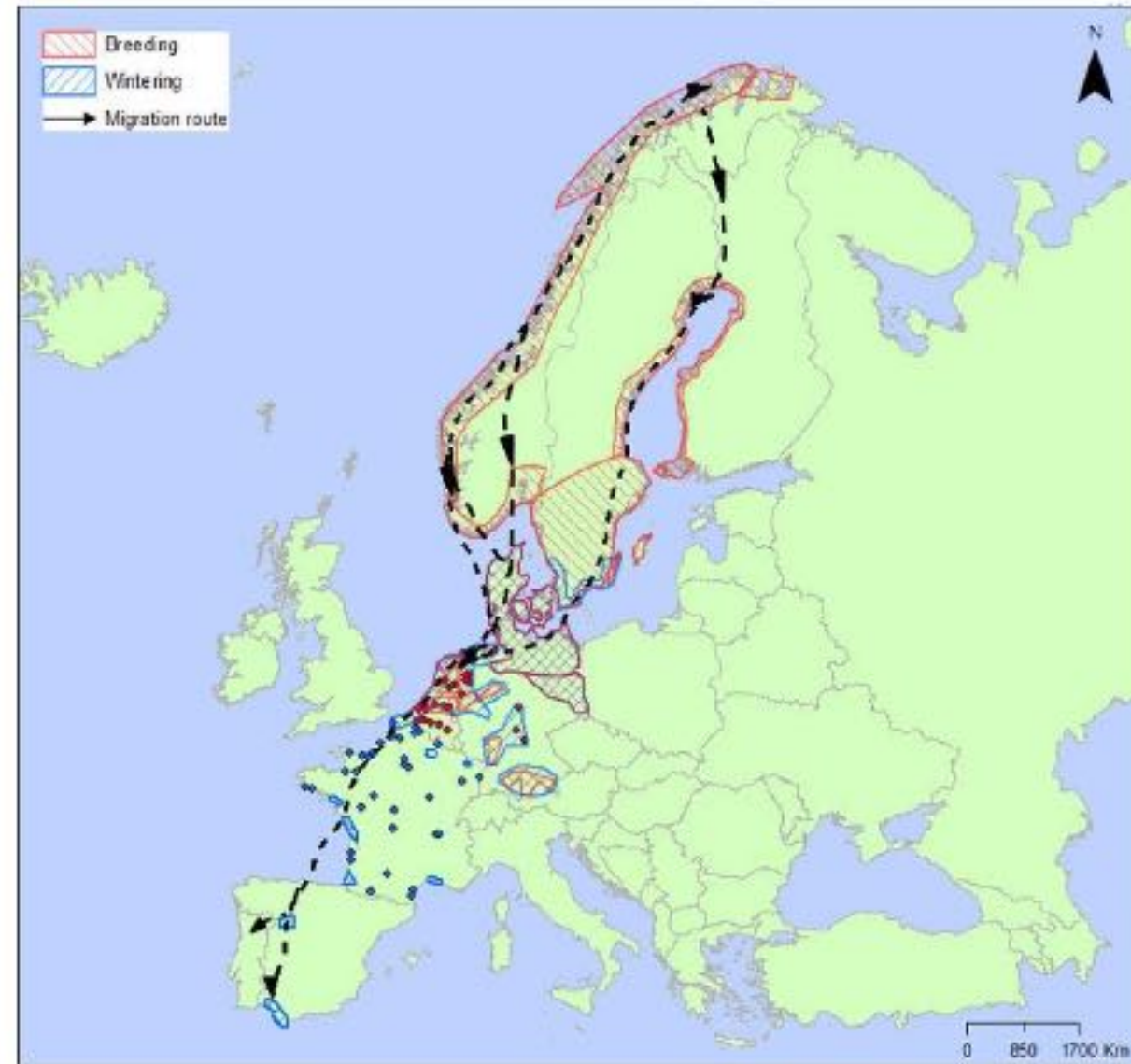
- Gynnsam bevarandestatus med hänsyn till ekologiska, ekonomiska och andra intressen.
- Minska skadeverkningar
- Minimum och maximum
- Samarbete mellan berörda stater

Hur hanteras arter som ligger i bilaga 1?

Grågås

Grundläggande mål

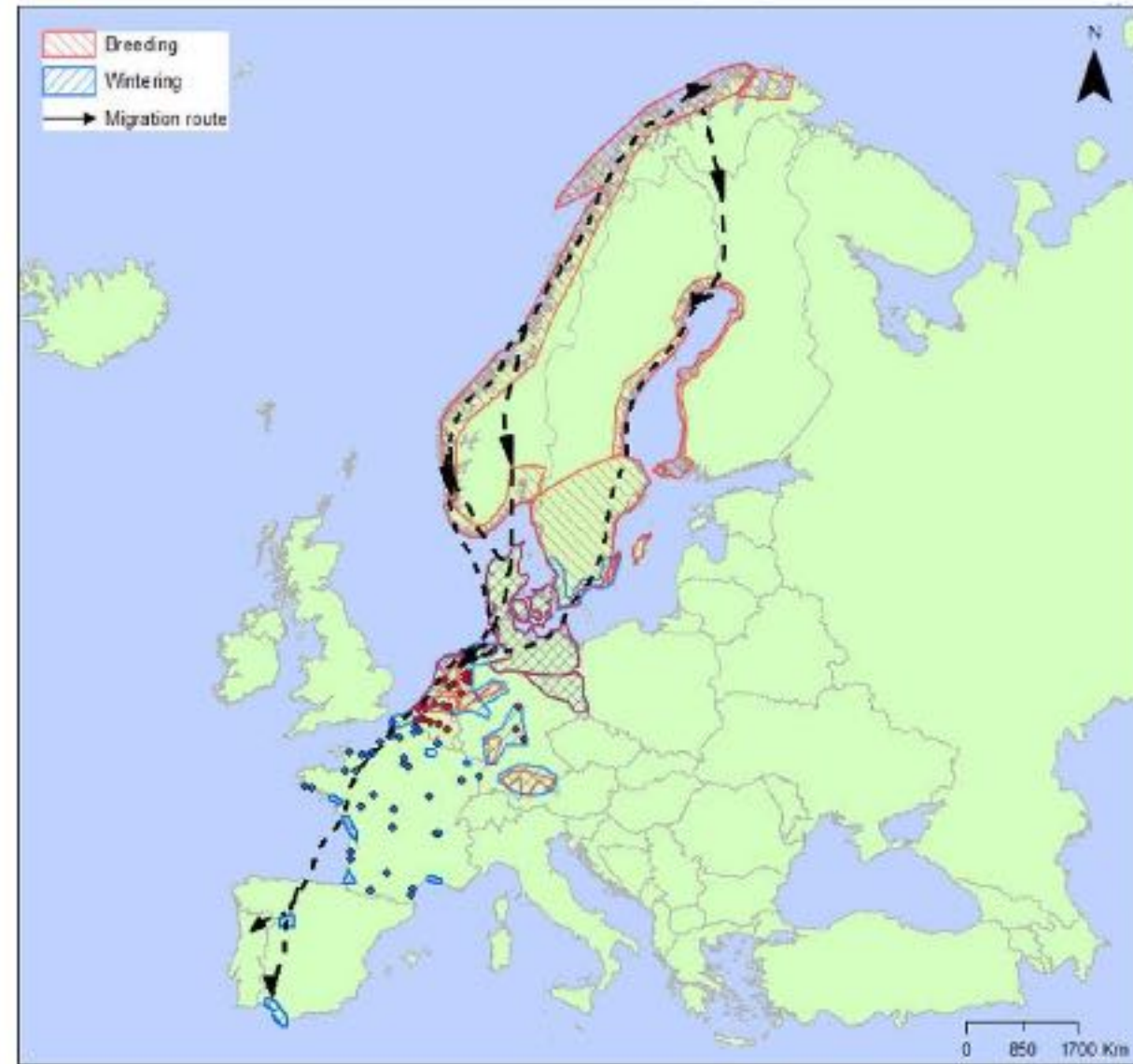
- Gynnsam bevarandestatus
- Minimera konflikter och skador i jordbruket
- Minimera risker kopplat till flygsäkerhet
- Minimera negativa konsekvenser för flora & fauna
- Maximera ekosystemtjänster
- Minimera kostnaden för förvaltning
- Möjliggör jakt utan att riskera populationen

Grågås

Åtgärds mål

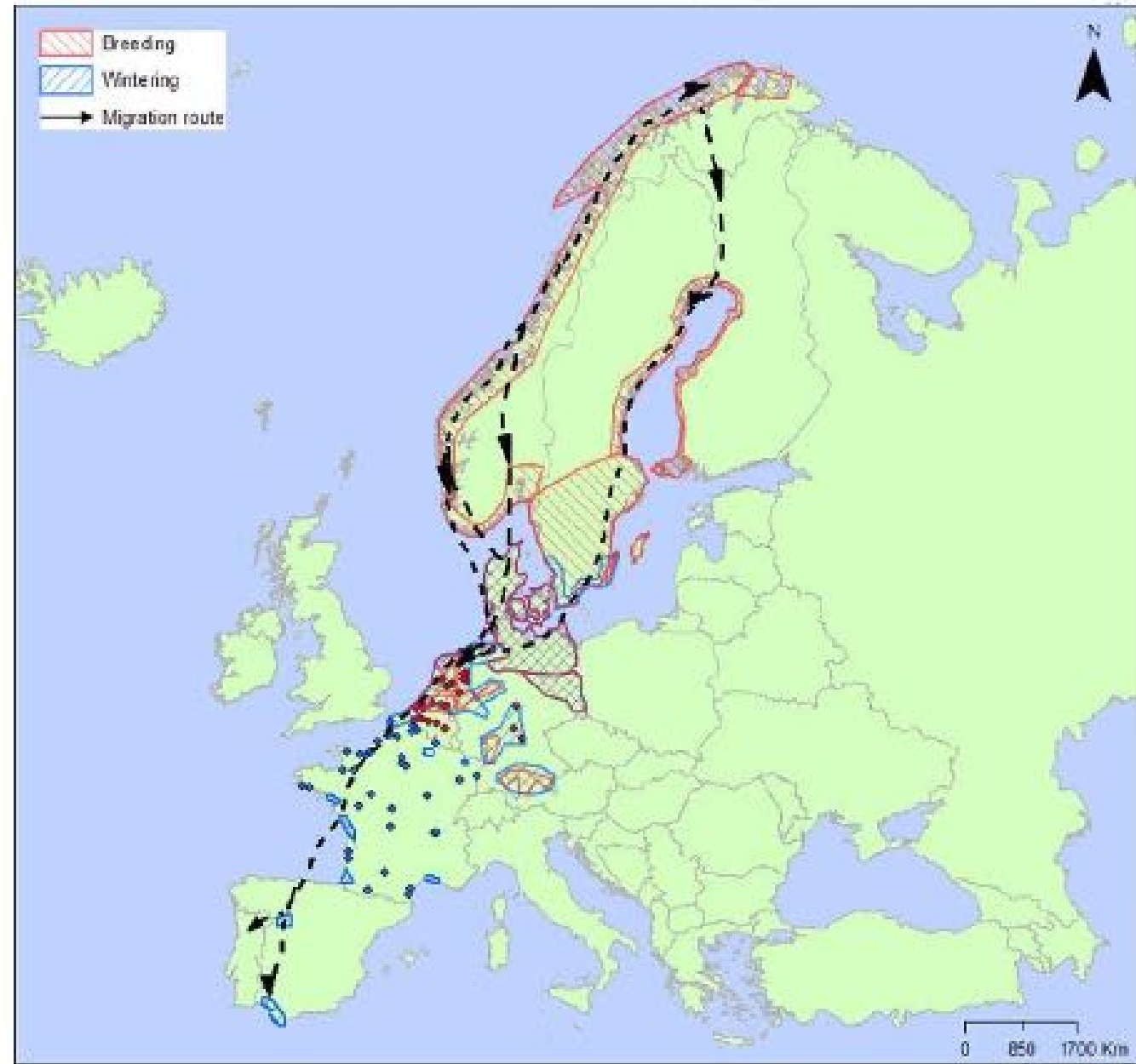
- Nätverk av lämpliga områden
- Gässen ska hållas borta från känsliga områden
- Konflikter ska hanteras i de områden de uppstår
- Minimi- och maximinivåer

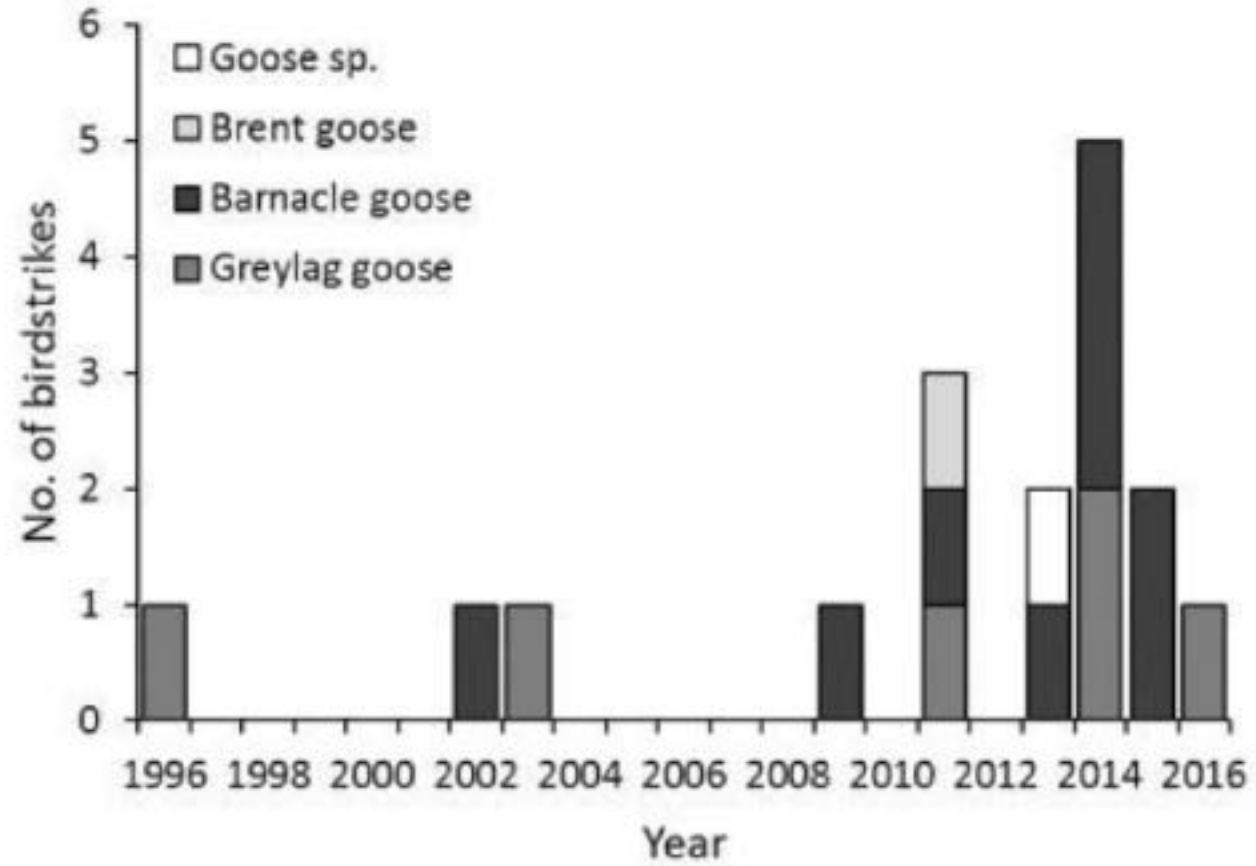
Grågås

Processmål

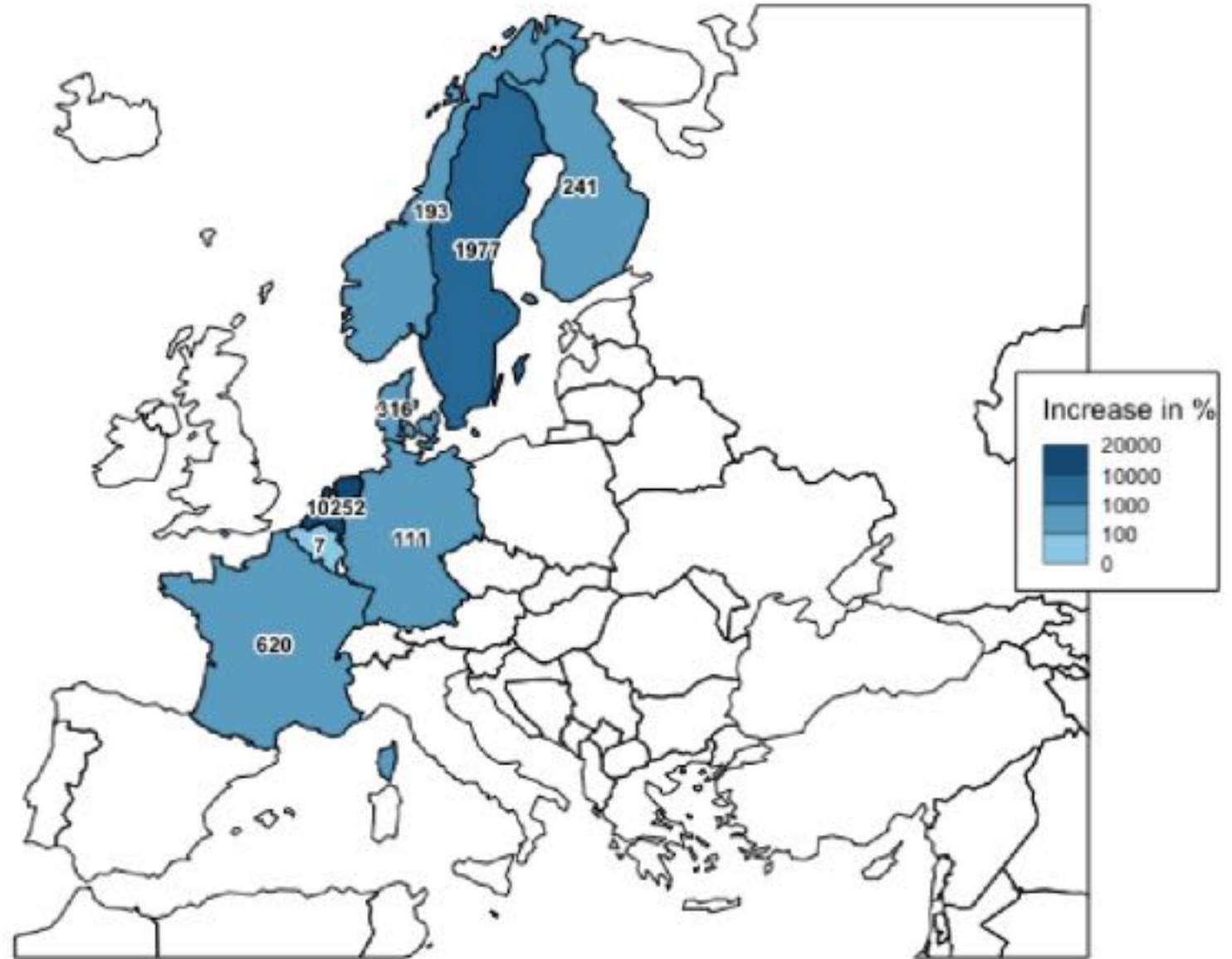
- Kunskap ska finnas tillgänglig
- Dela erfarenheter och kunskap
- Ökad acceptans för gåsförvaltning
- Harmonisera nationella regelverk
- Säkra resurser för långsiktighet

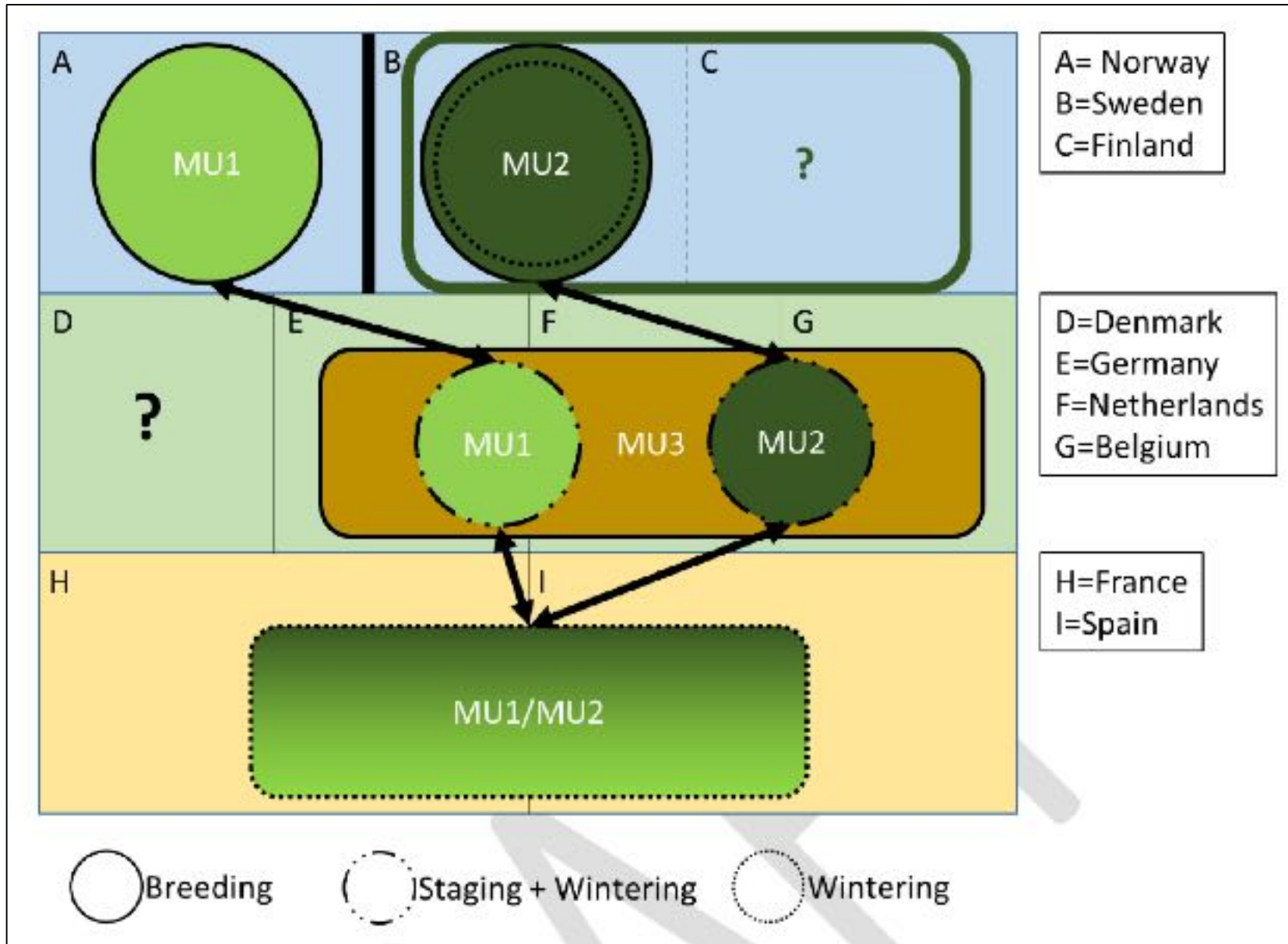
Gåskollisioner Kastrup - Köpenhamn

Ökning grågås 1980-2012

Förvaltningsenheter - grågås

Naturvårdsverkets storfågelforum

Länsstyrelserna (3)

Sveriges Lantbruksuniversitet
(VSC)

Jordbruksverket

Birdlife Sweden

Sveriges Jordägareförbund

Lantbrukarnas Riksförbund

Jägarnas Riksförbund

Svenska Jägareförbundet

Tvåvägskommunikation

Förankring

Remisser

”Nytt från Svenska Jägareförbundet”

Storfågelträff, Sunne, 19 sept 2018

Niklas Liljebäck

Ökande intresse inom Jägareförbundet för
storfågelproblematik

Men uppdrag saknas fortfarande. Begränsade resurser

Ser med oro på skadedjursstämpel och koppling till jaktetik

Ökande internationalisering. NJS och FACE.

A large flock of geese is shown in flight against a clear blue sky. In the foreground, several geese are standing on a snowy, icy ground. The scene is brightly lit, suggesting a sunny day.

Svensk avskjutningsstatistik under förändring

Jägare uppmanas nu att rapportera skyddsjagade individer i Viltdata

Förbättrade metoder för att skatta avskjutning. Bayesianisk statistik. Mer robust data med Konfidensintervall.

Söker nya vägar att öka inrapporterad areal. Lst kan göra en insats genom att uppmana jägare att rapportera.

App-lösning utreds. Ska passa med svensk viltförvaltning. Geografisk upplösning.

Nilgås

Klassas som invasiv

Etablerad i t.ex. Holland och Tyskland

Verkar öka i antal i Sverige

**”Mårdhundsprojektet” söker stöd för
en utrotningskampanj**

NATURVÅRDSVERKETS UPPDRAG ” VÄRDERING & FÖRVALTNING AV VILTETS EKOSYSTEMTJÄNSTER”

- Identifiera viltets EST
- Värdera viltets EST
- Beskriva avvägningar mellan viltets EST och andra EST
- Beskriva kunskapsluckor

- Särskilt fokus klövvilt, storfåglar och stora rovdjur
- Balans mellan olika intressen

- *Beskriva förvaltningen av EST*
- Fredrik Widemo (klövvilt), Bodil Elmhagen (stora rovdjur), Niklas Liljebäck (Stora fåglar).

Fångst av grågäss 2017&2018

Beräkning av jaktdödlighet, överlevnad mm kräver stora antal märkta fåglar.

Kartläggning av flyttvägar för förvaltningsplaner.

Lillfjärden i Hudiksvall

Förvaltningsåtgärd genom avskräckande fångst. Kanske Norrlands viktigaste ruggningsplats för grågäss och EU:s viktigaste för fjällgäss.

107+114 märkta grågäss.

40 av 104 av halsmärkta gäss 2017 återvände 2018

Insamling av sädgåshuvuden i Skåne under jaktåret 2017/2018

55%
säkra skog

Tot N=233

14%
möjliga tundra

21%
troliga skog

10%
säkra tundra

Av de insamlade gässen sköts 56% under skydds jakt.

Fjällgås

Nytt ÅGP 2019. Utvärdering av liggande program avslutad och ger stöd för fortsatt (och utökad) verksamhet

Populationen ökar. Nu 70-100 individer.

Örnen ☹️

Nya övervintringsområden och flyttleder

Inga främmande gener i svenska fjällgäss

Nytt internationellt ÅP inom AEWA 2019. Sverige ställer krav på att vara med.

Vitkindad gås

Pilotprojekt i Hudiksvall

Tot 10 fångade varav 3 med sändare (en örndödad)

Samarbete med holländska och tyska forskare

Större fångst planerad vintern 2018/2019

Storägelleiff 2018-09-10-2018-09-20

Välkommen till Värmland!

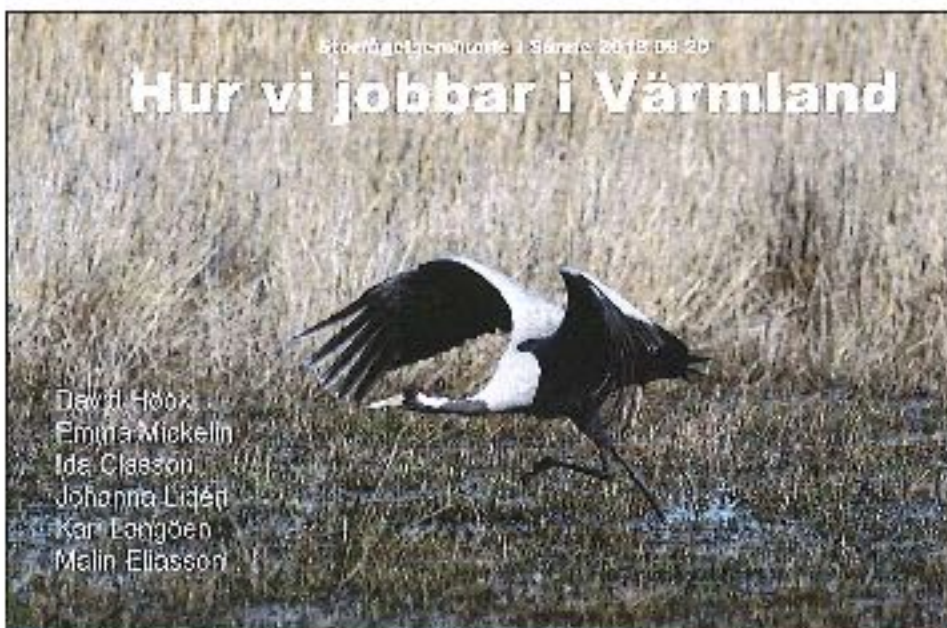

Sunne Sjönbjörken Mårbacka Karlstad

Storägelleiff 2018-09-10-2018-09-20

Hur vi jobbar i Värmland

David Höök
Emma Mickelin
Ida Classon
Johanna Lidén
Karl Longöen
Malin Eliasson

Eric Andersson

Skador i Värmland 2004-2017

Foto: Anders Teckellin

Länstyrelsen
Värmland

Ersättningar för fågelskador

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Totalt (kr)	575 500	425 100	132 000	251 400	215 200	152 900	282 700
	(19)	(11)	(7)	(7)	(11)	(15)	(25)

- Kostnader för förebyggande åtgärder är inte med
- Främst trana, men även grågås, kanadagås och sångsvan
- Främst Kristinehamn-, Karlstad-, Säffle-, Sunne kommun

Förebyggande åtgärder

- Möten (lantbrukare, markägare, ornitologer, personal från Länsstyrelsen, Viltskadecenter)
- Raketer, hulken, gasolkanoner, flaggor, staket, drakar mm
- 5 avledningsåkrar: en i Ölme och 4 i Sunne

Avlednings- åkrar i Sunne

Avlednings- åker i Sunne

Länsstyrelsen
Västmanland

4FSK I F

4 Fågelskrämmor i Fryksdalen

Länsstyrelsen
Västmanland

SM15000001 - 5/2018

4FSK | F

Kriterier för succé

Drivkraft
Samarbete
Tillgång till resurser
Skolsituation
Information - kommunikation

12/11/2018 10:00:00 AM 2017-18-18

12/11/2018 10:00:00 AM 2017-18-18

Raketer

- Förbud 2019
- Genomgå utbildning

Förbud mot raketer kommer dröja

Ännu så länge är det inte klart när ett förbud mot raketer kommer träda i kraft. Kommunen väntar på beslut från riksdagen och riksdagen väntar på beslut från riksdagen. Kommunen väntar på beslut från riksdagen och riksdagen väntar på beslut från riksdagen.

Länstydsnämnens

Fågelkartläggning 2017

- Karlstad-rundan
- Väse-rundan
- Sunne-rundan

Länstydsnämnens

Drönare

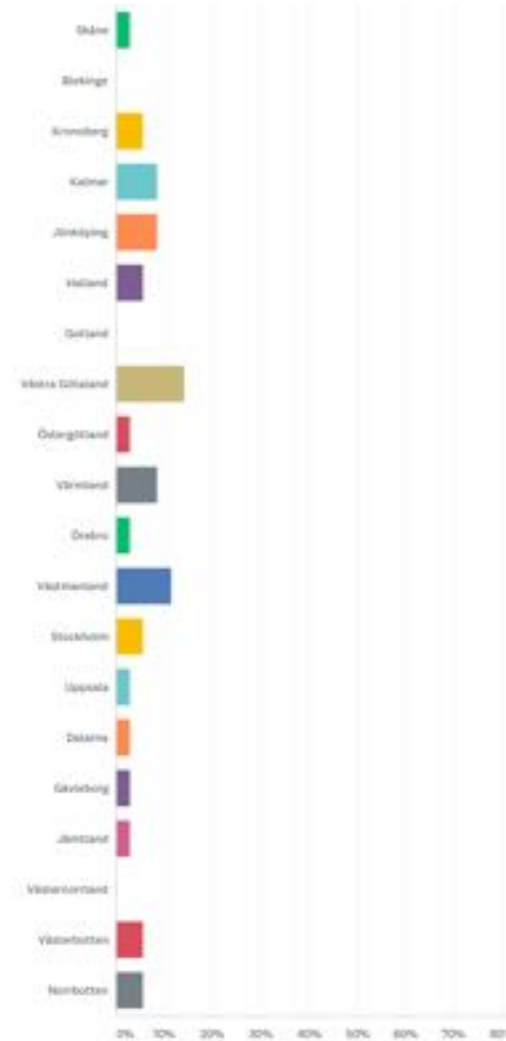
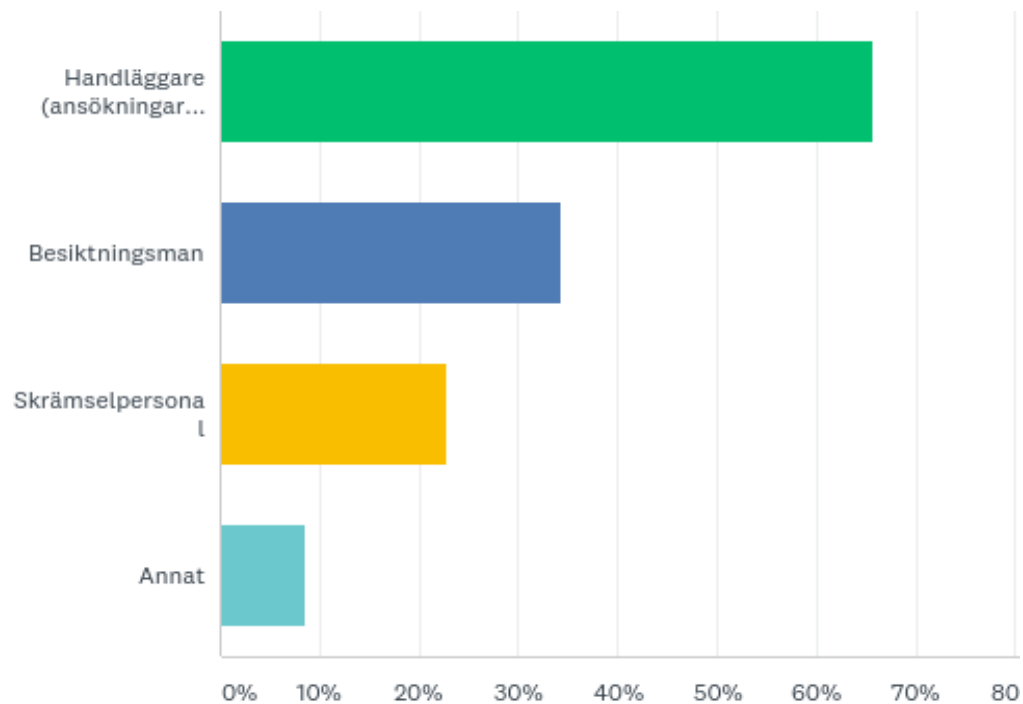

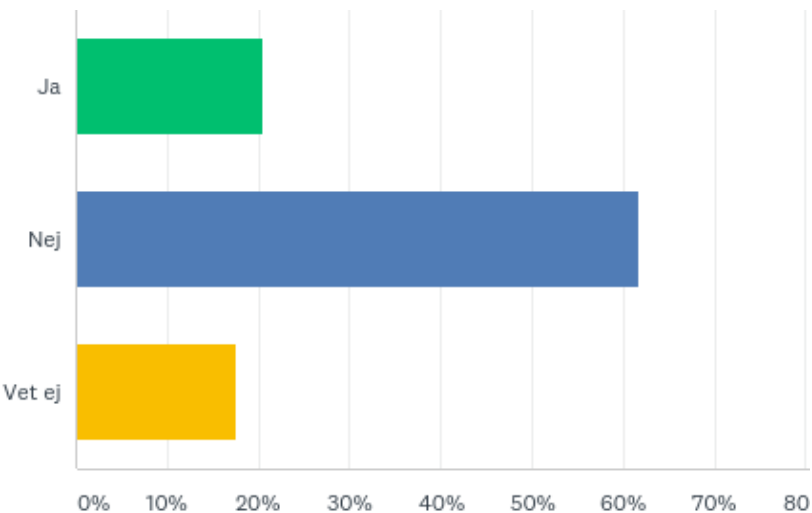
Frågor inför storfågelträff

den 20 september 2018

I vilket/vilka län jobbar du och vad jobbar du med?

Har ni tagit fram en handlingsplan för stora betande fåglar i ert län?

Förordning om viltförvaltningsdelegationer (SFS 2009:1474)

3 § En viltförvaltningsdelegation ska besluta om övergripande riktlinjer för

4. bidrag och ersättning enligt viltskadeförordningen

”Gamla” viltskadeföreskrifterna

3 § Länsstyrelsen ska kartlägga förekomsten av fredade, skadegörande viltarter av betydelse i länet med avseende på bestandsstorlek och geografisk utbredning. Kartläggningen ska utgöra grund för planering av användningen av de medel som länsstyrelsen årligen tilldelas för bidrag och ersättningar för viltskador.

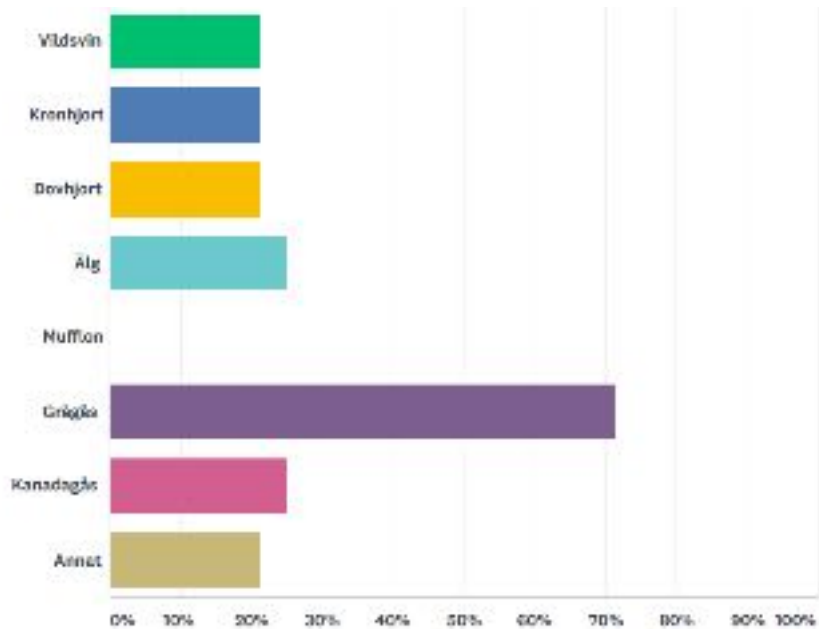
Finns inte kvar i de nya.

Antal besiktningar och ansökningar om ersättning

Stora variationer mellan länen, från 1 till 30

När det gäller förebyggande åtgärder är antalet ansökningar avsevärt lägre. En del län har även en lånepool med utrustning så brukarna inte behöver köpa in eget.

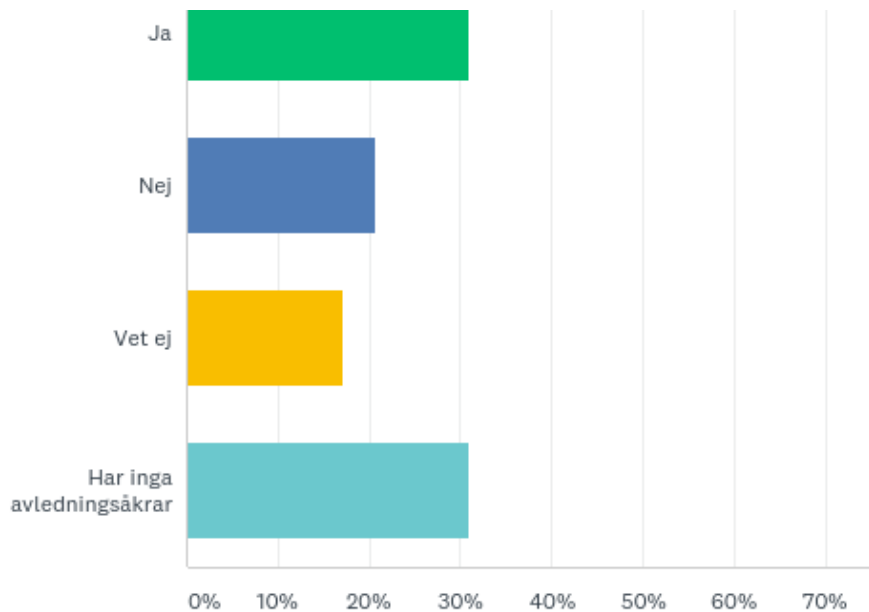
Vad är de vanligaste arterna (om du kan bedöma detta) som anmäls in som en skada men som inte har förorsakats av en fredad art?

Stora variationer i länen om hur stor andel av besiktningarna där skadorna har förorsakats av andra arter.

Hur påverkar detta arbetet?

Har ni gjort en utvärdering av avledningsåkrarna i ditt län?

Finns 0-5 åkrar/tranutfodring i länen

Avledningsåker

Värmland: 11 500 kr/ha och 12 000 kr/ha

Västmanland: 5000 kr/ha

Östergötland: 17 000 kr/ha

Örebro:

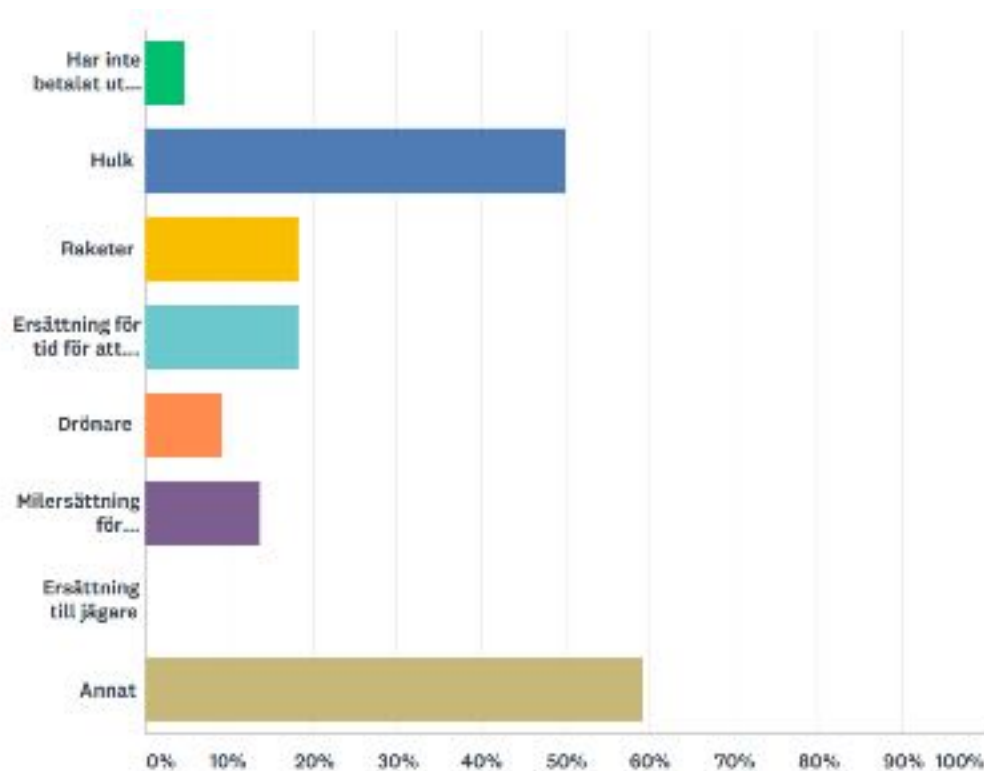
Skåne:

Flera??

Är ett bidrag enligt viltskadeföreskrifterna.
80 %-regeln?

2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
72000	69000	69000	69000	38600	39150	71969
43700	43700	40000	20000	45675	32700	56438
43700	43700			20000	40000	40000
			33600	16800	16800	33600
				57899	59324	61499
				5625		55124
					4900	
						31741
						20000
159400	156400	109000	122600	184599	192874	370371

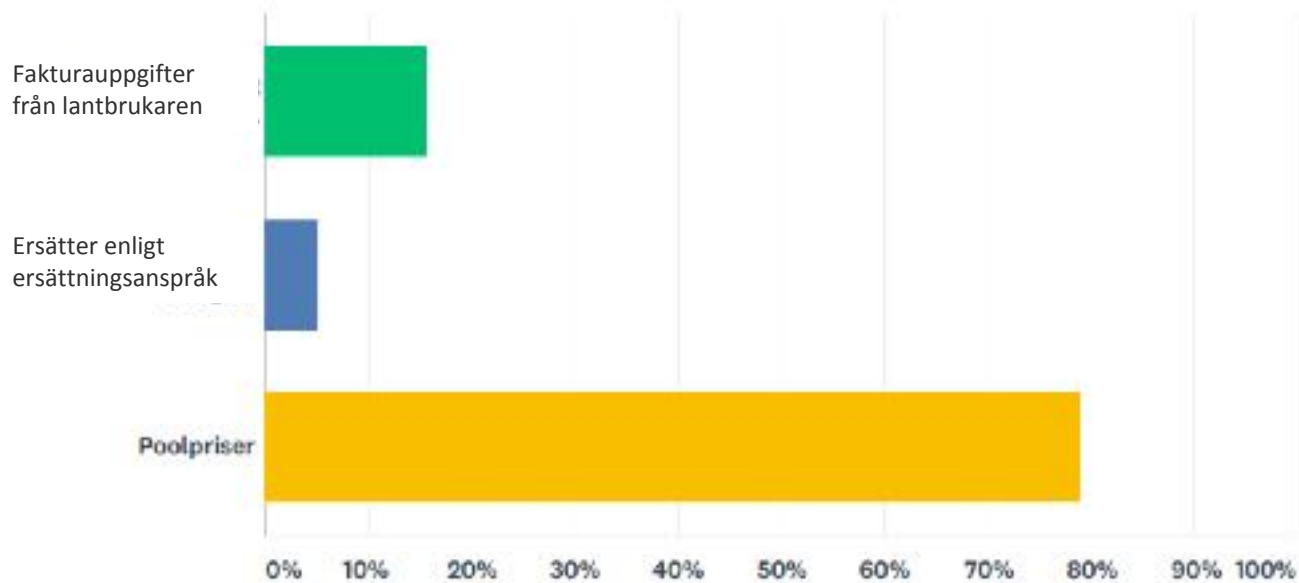
Har ni de senaste 3 åren betalat ut bidrag till andra förebyggande åtgärder än avledningsåkrar, i så fall vilka?

Annat: Drakspö, gasolkanoner, svarta höken, spegelpyramider, skrämselfammunition, gps

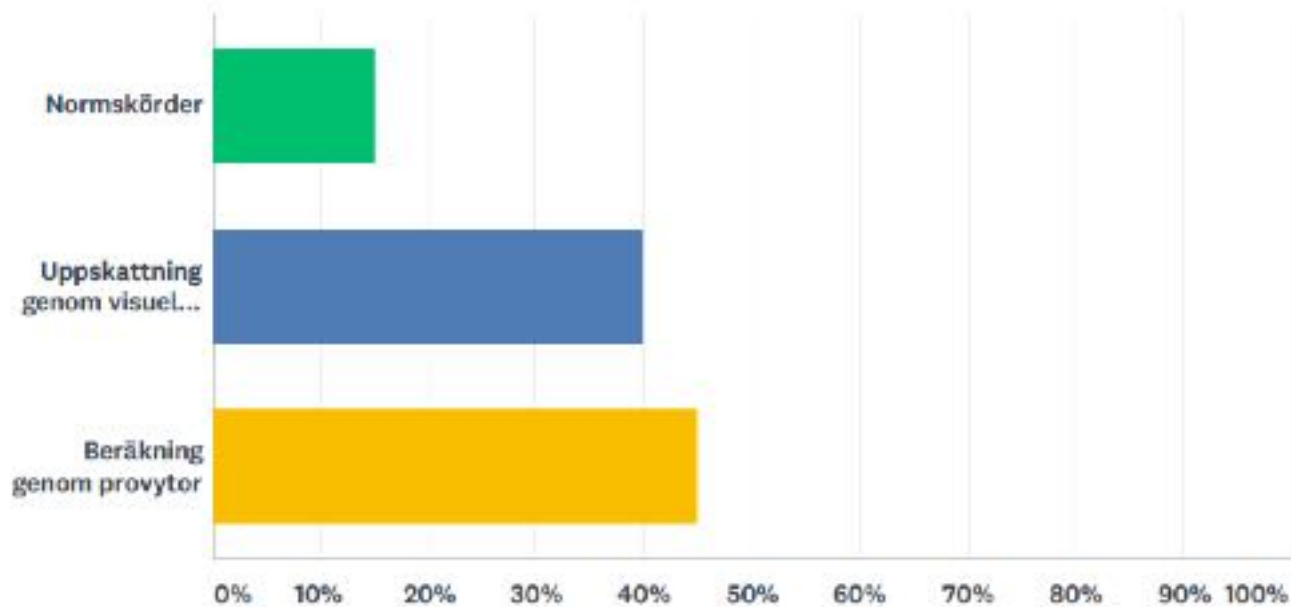
Länsstyrelsens pool, så man inte behöver hantera ansökningar. Endast utlåning av utrustning

Hur prissätter ni spannmål när ni ersätter?

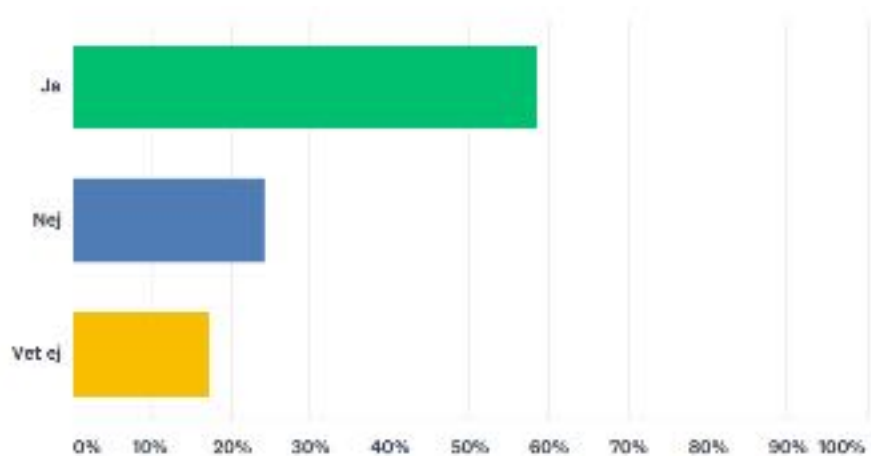

När tas priserna fram?
Vem tar fram priserna?
Hur noga ska vi vara vid bedömningen?
Kvalitetsjusteringar?

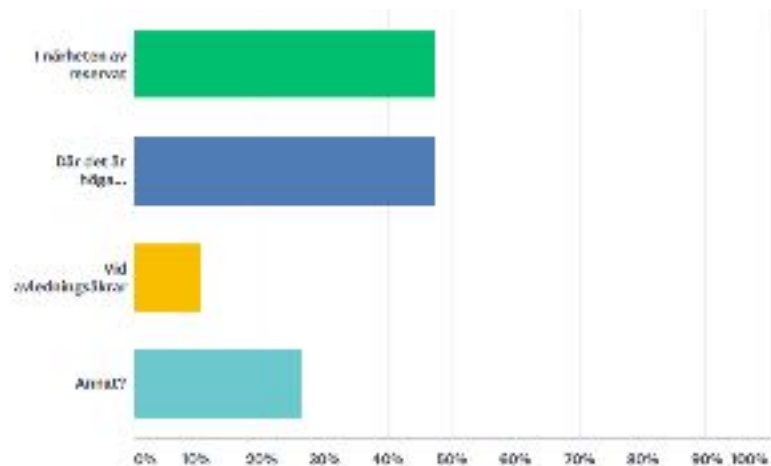
Hur fastställs förväntad skörd på oskadad gröda vid besiktning?

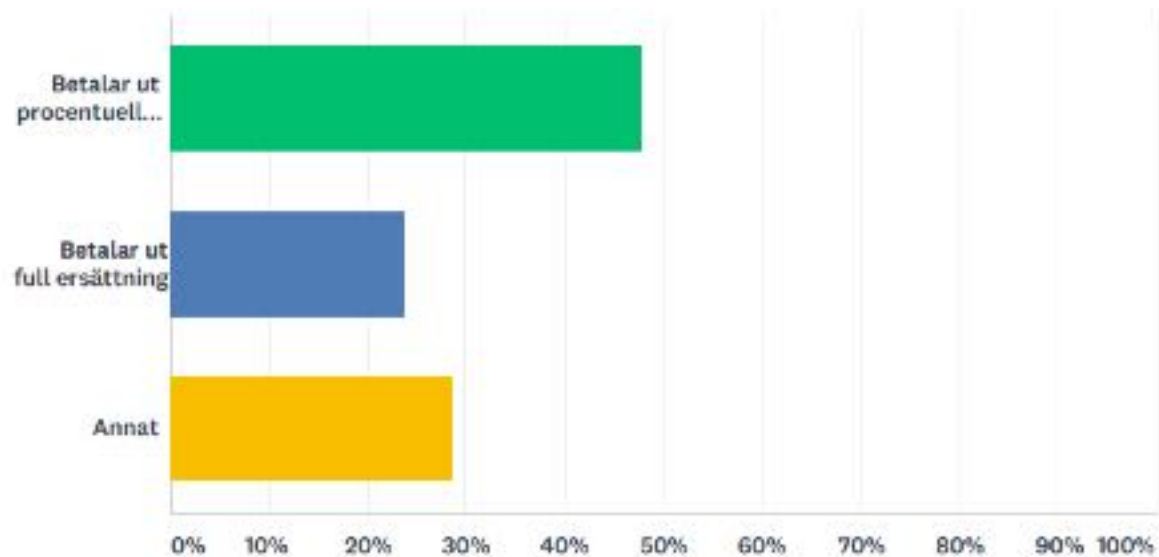
Har ni betalat ut ersättning för skador från icke-fredade gäss (som kanadagås eller grågås?)

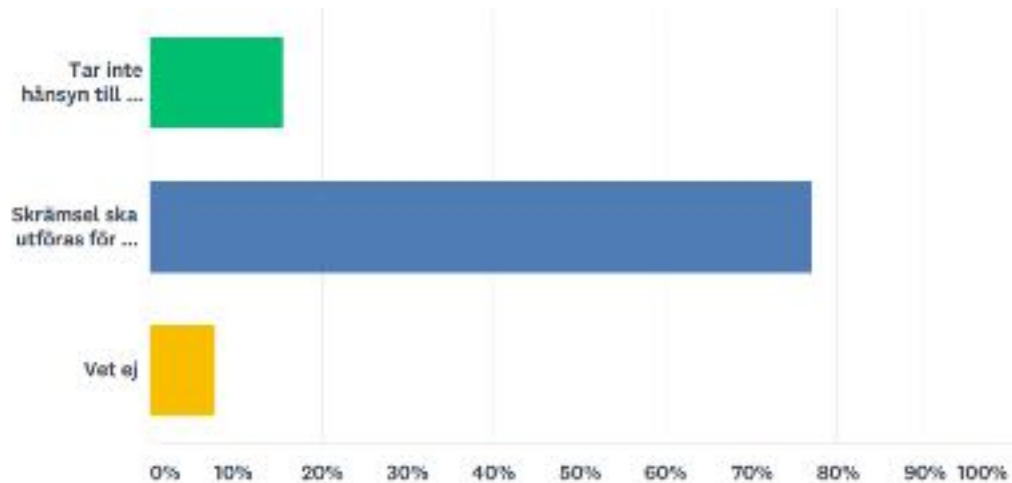
Om ersättning har betalats ut till icke fredade gäss, vilka sammanhang?

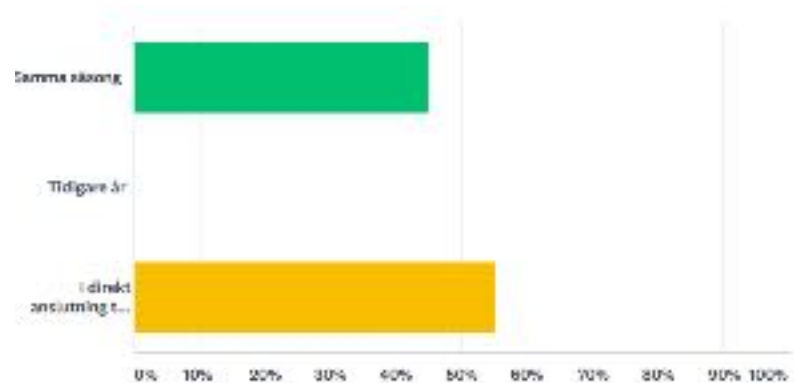
Hur tar ni hänsyn till blandflockar?

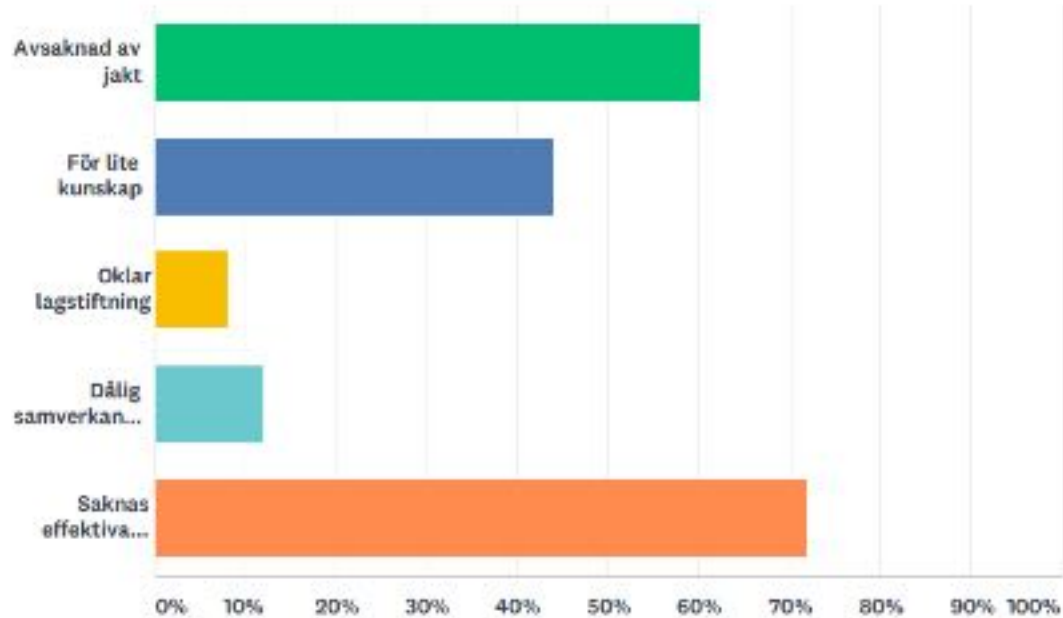
Är skrämsel ett krav för att få ersättning?

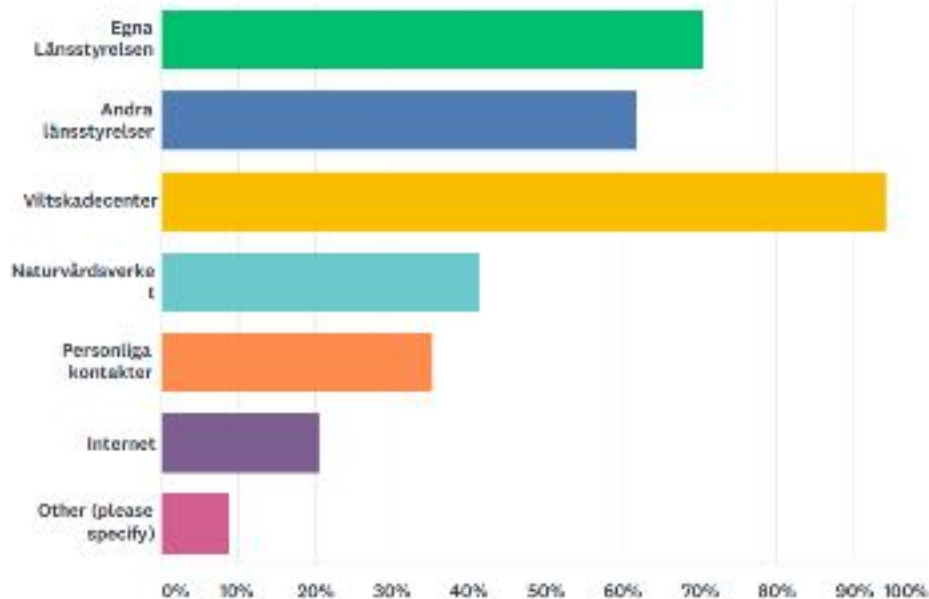
När ska man ha utfört skrämsel för att få ersättning?

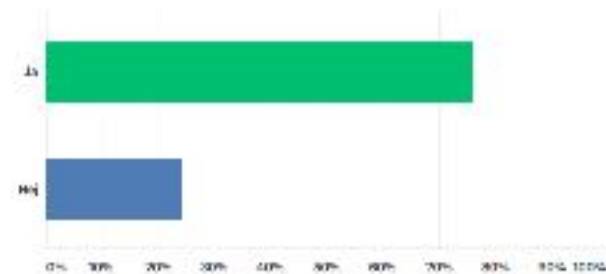
Vad är de största bristerna/utmaningarna i förvaltningen av fredade fåglar?

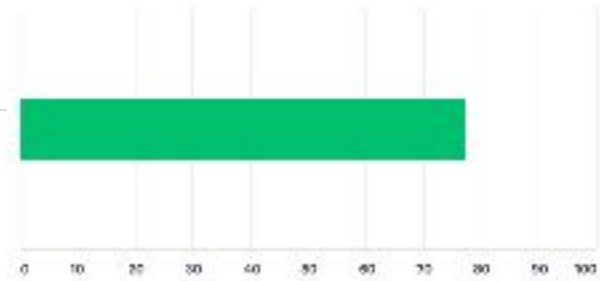
Vart hittar du stöd och vägledning för ditt arbete?

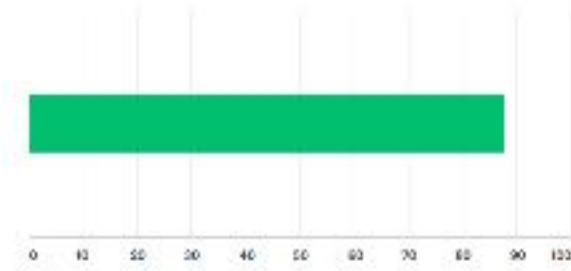
Känner du att du får tillräckligt stöd?

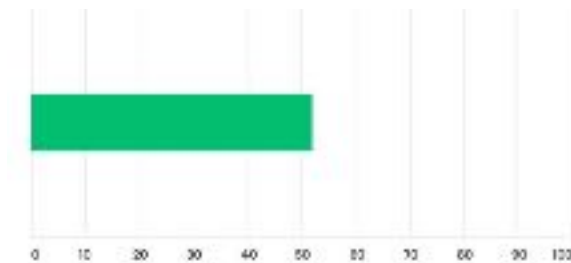
Känner du att du får tillräckligt med stöd från Länsstyrelsen/andra länsstyrelser för att kunna utföra ditt arbete?

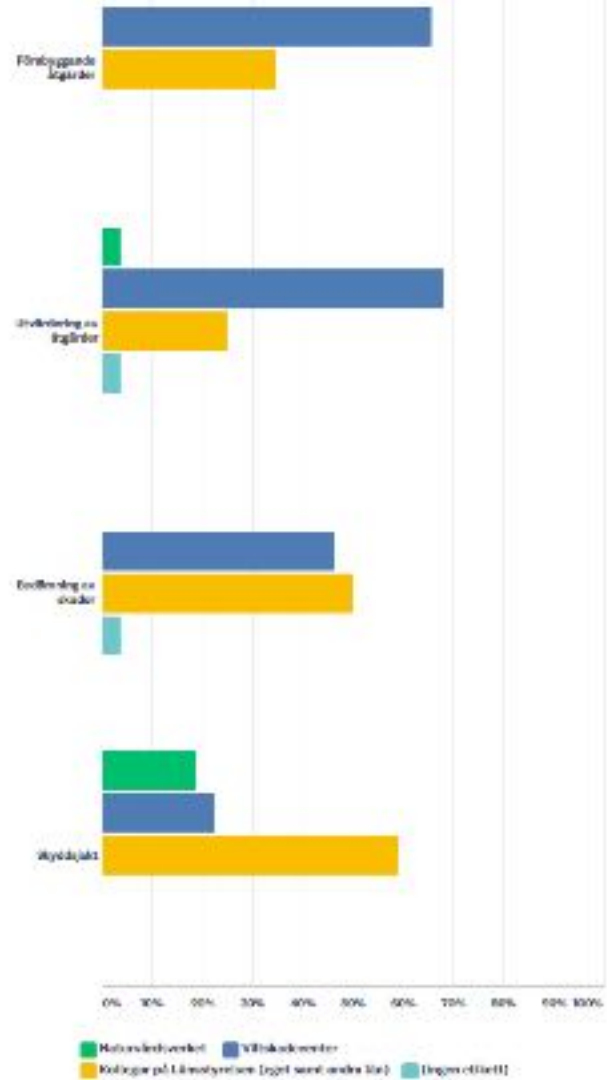
Känner du att du får tillräckligt med stöd från Viltskadecenter för att kunna utföra ditt arbete?

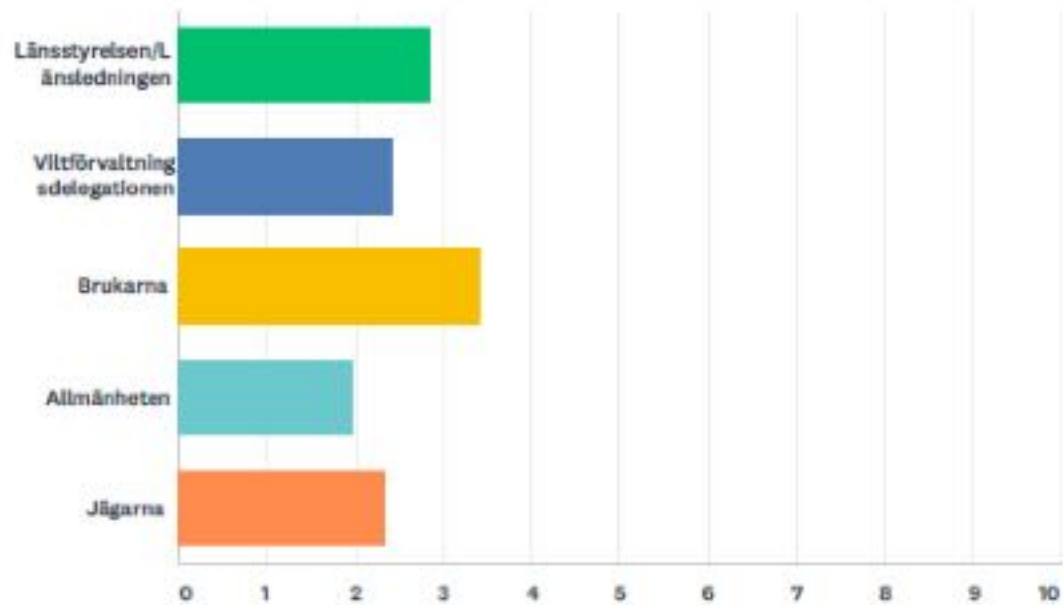
Känner du att du får tillräckligt med stöd från Naturvårdsverket för att kunna utföra ditt arbete?

Vart hittar du stöd för ditt arbete med:

Hur viktig är frågan/ hur stort engagemang anser du det finns i frågan från:

Rovdjursforums död och vägen framåt

The Funny Times <ft@funnytimes.com> 216/371-8600
PO Box 18530 / Cleveland Heights, OH 44118

Länsstyrelsen
Värmland

Lite bakgrund

- 2016 dödades Rovdjursforum
- 2017 objektspecialist Viltskador och rovdjur
- Rovbase
 - Inventering av stora rovdjur
 - Besiktningar av rovdjursdödade tamdjur och hundar
- Det saknas IT-stöd för resten

Behovsinventering för IT-lösning skador och förebyggande åtgärder för fredat vilt

- Göra en behovsinventering
- Analysera hur vi idag täcker dessa behov
- Ta fram konkreta förslag för hur dessa behov kan täckas upp i framtiden

Vad saknas? (i stora drag)

- Besiktning av fågelskador på gröda
- Registrering av beslut om ersättning för

skador på tamdjur och hundar

skador på gröda av fåglar

- Registrering av beslut om bidrag till förebyggande åtgärder för

att skydda tamdjur och hundar

att skydda grödor

Vart är vi idag?

- Excel, Platina, Agresso (LST)
- Nya viltskadeföreskrifter
- Översyn av blanketter (VSC i samverkan)
- Fältappen för rovdjursdelen(NV, MD)

Nya viltskade föreskrifterna

- Nämnar väldigt lite om fågelskador
- Fokus på rovdjur
- § 7 Bidrag till åtgärder för att förebygga viltskador får inte lämnas för åtgärder 3. som omfattas av annat statligt stöd
- §11 och 12 Bidrag för företag verksamma inom primär jordbruksproduktion är att bidrag endast får lämnas för investeringar

- § 16 1st ska skicka en kopia av beslutet till en besiktningsperson för viltskador som vid behov ska kontrollera att åtgärderna har genomförts i enlighet med 1st beslut
- § 23 ersättning ska grundas på egendomens värde vid skadetillfället.
Ersättning får lämnas med upp till 100 %.

- §31 för företag verksamma inom primär jordbruksproduktion får följande ersättas:
 2. förstörd gröda
 3. materiella skador på jordbruksbyggnader, jordbruksmaskiner och lager, inklusive arbete med reparation.

- § 34 statligt stöd av mindre betydelse
 5. Extrakostnader för inköp av foder med anledning av viltskador (kan detta gälla för fåglar också?)
 6. Merarbete för sortering av skadad gröda
 7. Omsådd av skadad gröda

Vilken typ av ersättning, arbetstimmar, maskiner, omsåddet (?),

Behov viltskador fåglar Besiktningsman	Dagens lösning	Önskad lösning
Dokumentera skada	Blankett	IT-system
Lägga in besiktning	Blankett	IT-system
Koppla skada till geografisk område	Inget	IT-system
Ge sökande kopia på protokoll	Får skriva 2 protokoll	Att den sökande ska kunna logga in och se besiktningen
Söka fram hur det har gått i ärendet	Platina	Att beslut kopplas till besiktning i system?

Behov viltskador fåglar Handläggare	Dagens lösning	Önskad lösning
Diarieföring av ansökan om ersättning/förebyggande åtgärd	Platina	Platina med direkt koppling till e-tjänst för ansökan om ersättning
Ta del av besiktningresultat	Platina	Digitalt mottagande av besiktningrapporter där handläggaren enkelt kommer åt denna. Levereras digitalt till handläggarstöd. Besiktningrapporter för måste tillgängliggöras för handläggarstöd
Besluta om ersättning/bidrag	Via pappersexersis	System för att samla info om ett ärende om ansökan om ersättning för att underlätta handläggningen. Förslag till lösning: Ny flik i JaktAdm
Utbetalning av ersättning	Via ekonomienhet	Agresso, koppling av handläggarstöd till Agresso för utbetalning
Sammanställningar utbetalda medel samt skador	Excel/egna sätt	Webbbaserad lösning för uppvisning. Förslag på lösning: Vidareutveckla i Rovbase, alternativ utveckla egen Lst lösning.

Summan av kardemumman

- Saknas fungerande IT-stöd
- Risker för olika bedömningar på olika Ist
- System finns inom Länsstyrelsen
- Viljan hos LST är stor för att hitta ett system
- Vem "bestämmer"?
- Fick inte finansiering för att fortsätta arbetet...

Identifiering av befintliga system

- Uppdragsportalen (länsstyrelsen)
- Rovbase (NV och MD)
- Jaktadm (länsstyrelsen)
- Platina och Agresso (länsstyrelsen)

- Hur kan verksamheten integreras i befintliga system?